

Jaarrekening 2019

Inhoudsopgave

Jaarrekening 2019.....	1
Inhoudsopgave.....	3
Jaarverslag.....	5
Algemeen.....	6
Inleiding.....	7
Inhoudelijke en financiële ontwikkelingen.....	8
Resultaten Programmaplan.....	9
Financiële beschouwing; resultaat analyse.....	10
Programmaverantwoording.....	11
1 Opgroeien in Epe.....	12
2 Actief in Epe.....	14
3 Zorg en opvang.....	16
4 Leefbaar en veilig.....	18
5 Ruimte en Wonen.....	20
6 Epe op orde.....	22
7 Duurzaamheid.....	24
8 Toezicht en handhaving.....	26
9 Bedrijvigheid.....	27
10 Weer aan het werk.....	29
11 Bestuur en organisatie.....	31
Paragrafen.....	33
1 Lokale heffingen.....	34
2 Weerstandsvermogen en Risicobeheersing.....	37
3 Onderhoud kapitaalgoederen.....	44
4 Financiering.....	47
5 Bedrijfsvoering.....	49
6 Verbonden Partijen.....	53
7 Grondbeleid.....	57
8 Demografische ontwikkelingen.....	59
9 Decentralisaties sociaal domein.....	62
Jaarrekening.....	66
Overzicht van baten en lasten.....	67
Toelichting op de baten en lasten.....	70
Begrotingsrechtmatigheid.....	71
Financiële analyses per programma.....	72
1 Opgroeien in Epe.....	73
2 Actief in Epe.....	74
3 Zorg en Opvang.....	75
4 Leefbaar en Veilig.....	77
5 Ruimte en Wonen.....	78
6 Epe op orde.....	79
7 Duurzaamheid.....	80
8 Toezicht en Handhaving.....	81
9 Bedrijvigheid.....	82
10 Weer aan het werk.....	83
11 Bestuur en organisatie.....	84
Algemene dekkingsmiddelen.....	85

Overhead.....	86
Resultaatbestemming.....	87
Overzicht van algemene dekkingsmiddelen.....	90
Overzicht aanwending post Onvoorzien.....	92
Overzicht incidentele lasten en baten.....	93
Overzicht van structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves.....	95
Bezoldiging topfunctionarissen.....	96
Gerealiseerde baten en lasten per taakveld.....	97
Balans per 31 december 2019.....	100
Toelichting op de balans.....	105
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling.....	106
Toelichting op de balans 2019.....	109
Overzicht verloop reserves en voorzieningen 2019.....	119
Verantwoordingsinformatie specifieke uitkering (SiSa).....	127
Controleverklaring.....	128
Bijlagen.....	129
1 Analyse salariskosten.....	130
2 Analyse kapitaallasten.....	131
3 Toelichting bij paragraaf Financiering.....	134
Verklaring van gebruikte afkortingen.....	136

Gemeente Epe

Jaarverslag

Algemeen

Inleiding

Voor u liggen de jaarstukken 2019. De jaarstukken bestaan uit het jaarverslag en de jaarrekening. In het jaarverslag is per programma de verantwoording over het gevoerde beleid opgenomen. De paragrafen staan in het teken van de (financieel) beheersmatige aspecten die ten grondslag liggen aan het gevoerde beleid. In de jaarrekening wordt een financiële verantwoording gegeven: de gemeentelijke vermogenspositie wordt tot uitdrukking gebracht door de balans, vervolgens worden per programma de financiële verschillen tussen begroting en rekening toegelicht. Hierna volgt eerst een algemene beschouwing over de inhoudelijke en financiële uitkomsten van de jaarrekening 2019.

Inhoudelijke en financiële ontwikkelingen

Bij dit onderdeel wordt ingegaan op de externe ontwikkelingen zoals die geschetst zijn in de perspectiefnota die voorafgaat aan de programmabegroting. In 2018 is afgesproken geen Perspectiefnota voor 2019 op te stellen vanwege het vaststellen van het coalitieakkoord en het collegeprogramma medio 2018 voor de nieuwe bestuursperiode 2018-2022. Het collegeprogramma is het richtinggevende kader geweest voor het opstellen van de programmabegroting 2019-2022.

Resultaten Programmaplan

Het programmaplan is deel 1 van de programmabegroting en geeft weer wat de gemeente wil bereiken en welke activiteiten daarvoor uitgevoerd worden. Het collegeprogramma is een belangrijk richtsnoer voor dit onderdeel van de begroting. De uitvoering van het collegeprogramma is daarom volledig en in meerjarenperspectief opgenomen.

De verantwoording van de uitgevoerde activiteiten vindt u terug bij de elf programma's. Hieronder vermelden we een aantal speerpunten van beleid in 2019 die we verdeeld hebben naar pijlers waarop de programmabegroting is gebaseerd.

Sociaal

- Schoolbesturen en maatschappelijke organisaties hebben gezamenlijk een strategisch koersdocument opgesteld gericht op toekomstbestendige onderwijs in de dorpen.
- De stimuleringsregeling jeugd is ingevoerd. Kinderen kunnen een financiële bijdrage krijgen voor het lidmaatschap van een vereniging.
- Er is een programma uitgevoerd ter ondersteuning van jonge mantelzorgers.
- Het integrale beleidsplan Meer Meedoen Mogelijk Maken 2019-2022 is vastgesteld.

Ruimte

- Voor de invoering van de Omgevingswet is een koersdocument vastgesteld en is gestart met het opstellen van de Omgevingsvisie.
- Er is actuele woonagenda vastgesteld.
- In aanvulling op de regionale Agenda Cleantechregio is een lokaal uitvoeringsprogramma ontwikkeld gericht op circulaire economie en energietransitie.
- Diverse activiteiten rond duurzaamheid hebben plaatsgevonden, waaronder voorlichting over duurzaamheidsmaatregelen en energiebesparing, voorbereiding op opstellen van de Regionale Energiestrategie (RES), een analyse naar lokale knelpunten als gevolg van klimaatverandering.

Economie

- In het kader van het programma Veluwe-op-1 zijn routenetwerken geactualiseerd en heeft er een onderzoek plaatsgevonden naar een mountainbike-route die aansluit op regionale structuren.
- Er zijn besluiten genomen om bedrijveninvesteringszones mogelijk te maken.

Bestuur

- Het bestaande actieplan voor inwonerparticipatie is geactualiseerd met daarin opgenomen de uitwerking van thema 4 "verbindende overheid" uit het coalitieakkoord over dit onderwerp.
- Bij de inwoners zijn adviezen opgehaald over toepassen van inwonerparticipatie in een traject waarin de burgemeester in gesprek ging met inwoners in de onderscheiden gebieden van gebiedsgericht werken.
- In het kader van de wetgeving rond gegevensbescherming (privacy-beleid) zijn diverse acties uitgevoerd.

Resultaat uitvoering programmabegroting

Voor 2019 waren 131 activiteiten gepland met als eindresultaat dat 78% daarvan is gerealiseerd. Het percentage laat zich als volgt verklaren:

Het niet kunnen afronden van activiteiten in het geplande jaar is voor een deel veroorzaakt door externe factoren, zoals het later beschikbaar zijn van benodigde gegevens, inbreng en overleg met betrokkenen. Een aantal activiteiten zijn qua uitvoering vertraagd of verschoven als gevolg van een koppeling aan andere activiteiten, prioritering in werkzaamheden. Bij de voortgangsrapportage is aan uw raad gemeld dat een aantal activiteiten doorschuiven naar 2020.

Financiële beschouwing; resultaat analyse

Het boekjaar 2019 wordt afgesloten met een positief saldo van € 367.160. In het onderdeel Jaarrekening is per programma een financiële analyse opgenomen waaruit kan worden afgeleid hoe het resultaat tot stand is gekomen. Hierin zijn verschillen groter dan € 25.000 opgenomen, voor de baten en lasten afzonderlijk. Voor de salariskosten en de kapitaallasten is een totaalanalyse opgesteld, die in bijlage 1 en 2 bij deze jaarstukken is opgenomen. In een aantal gevallen is een (voor- of nadelig) resultaat op een beleidsveld, overeenkomstig de systematiek in de begroting, verrekend met een reserve. Daardoor heeft dit geen invloed op het uiteindelijke resultaat van de jaarrekening.

Het resultaat wordt in hoofdlijnen verklaard door nadelen die zijn ontstaan door hogere kosten voor leerlingenvervoer, voorziening voor pensioenen van politieke ambtsdragers en een lagere algemene uitkering. Voordelen zijn ontstaan doordat de opbrengst precariobelasting definitief is gerealiseerd en daardoor niet in een reserve gestort wordt en door lagere kapitaallasten.

Programmaverantwoording

1 | Opgroeien in Epe

Omschrijving programma

Het programma omvat de onderwerpen onderwijs en jeugd in brede zin. Het laatste betreft welzijnsaspecten zoals peuterspeelzaalwerk, voor- en vroegschoolse educatie, jeugd- en jongerenwerk, jeugdgezondheidszorg.

De voorzieningen gericht op de jeugd maken ook deel uit van het basisaanbod aan voorzieningen waar in programma 2 "Actief in Epe" aandacht aan wordt gegeven. Er bestaat een relatie met de programma's 3 "Zorg en opvang" (jeugdgezondheidszorg, maatschappelijke ondersteuning) en 4 "Leefbaar en veilig" (integrale veiligheid: thema "Jeugd en veiligheid").

Wat is de stand van zaken

Verplichte indicatoren vanuit de regelgeving bij dit programma.

Verwijzingen Halt				
<i>Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar.</i>				
	2015	2016	2017	2018
	52	48	102	125
Kinderen in een uitkeringsgezin				
<i>Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.</i>				
	2015	2016	2016	2018
	4%	4%	5%	5%
Voortijdige schoolverlaters (vo+mbo)				
<i>Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12-23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.</i>				
	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
	1,2%	1,4%	1,7%	1,9%
Absoluut verzuim				
<i>Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 5-18 jaar.</i>				
	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
	3,72	3,30	4,42	3,33
Relatief verzuim				
<i>Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen.</i>				
	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
	22,51	22,71	30,55	30,56
Jongeren met jeugdhulp				
<i>Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar (tweede helft van het genoemde jaar).</i>				
	2015	2016	2017	2018
	7,4%	8,2%	8,9%	8,5%
Jongeren met jeugdbescherming				
<i>Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar (tweede helft van het genoemde jaar).</i>				
	2015	2016	2017	2018
	0,9%	1,0%	1,2%	1,0%
Jongeren met jeugdreclassering				
<i>Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar) (tweede helft van het genoemde jaar).</i>				
	2015	2016	2017	2018
	0,3%	0,4%	0,2%	0,2%
Jongeren met een delict voor de rechter				
<i>Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.</i>				
	2015	2016	2017	2018
	1%	1%	1%	1%

Wat willen we bereiken

Strategische doelen:

1. Het voorkomen van achterstanden bij jeugdigen.
2. Bevorderen kwaliteit jeugd- en onderwijsvoorzieningen.

Wat hebben we daarvoor gedaan

Onderwijs		Portefeuillehouder: E. Visser
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Uitvoeren van de Lokaal Educatieve Jeugd Agenda.	Ja	Dit is een doorlopend proces. In het LEJA nemen besturen deel uit het onderwijs, welzijn en zorg die zich buigen over verschillende thema's. De volgende thema's zijn besproken: duurzame kindvoorzieningen (onderwijshuisvesting), onder-wijsachterstandenbeleid en het thema Omgaan met armoede en schulden.
2. Uitgevoerd Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB) 2018-2021.	Ja	Er is een beleidsplan 2019-2022 opgesteld én een activiteitenprogramma 2019. De onderdelen uit het activiteitenprogramma zijn opgepakt en uitgevoerd.
3. Uitwerken Actiekader Onderwijs.	Ja	Het actiekader onderwijs is verder uitgewerkt en verfijnd waardoor de plannen concreter worden. In die plannen gaat de van der Reijdschool onderdeel uitmaken van de huisvesting van scholen in Epe zuid. De verbouwing van basisschool Mosterdzaadje is gerealiseerd. Het renovatieproject RSG is uitgesteld wegens onduidelijkheid over de kosten. De renovatieplannen van basisschool de Krugerstee is ook uitgesteld wegens stijging van bouwkosten uitgesteld tot na de zomervakantie 2020. Dit is gemeld bij de voortgangsrapportage.
<i>Collegeprogramma 2018-2022:</i>		
4. Een samen met schoolbesturen en besturen van voorschoolse en welzijnsinstellingen opgesteld plan voor toekomstbestendig onderwijs in de dorpen en de financiering daarvan.	Ja	Gezamenlijk is een strategisch koersdocument opgesteld. Begin 2020 nemen de partijen hierover een besluit.

Jeugdzorg		Portefeuillehouder: C.M. de Waard-Oudesluijs
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Realiseren subsidieprogramma.	Ja	De subsidies voor onder andere CJG Epe, inclusief schoolmaatschappelijk werk en opvoed advies bureau, zijn voor 2019 verleend en de subsidies voor 2018 zijn vastgesteld.
2. Uitvoeren jeugdgezondheidszorg.	Ja	Er zijn subsidie-/ uitvoeringsafspraken gemaakt met V érian (0-4 jaar) en GGD NOG (4-19 jaar).
3. Realiseren van de transformatie jeugdzorg.	Ja	Er is op verschillende onderdelen gewerkt aan de transformatieopgave voor Jeugd, waaronder: <ol style="list-style-type: none"> 1. De verbinding met de huisartsen, middels de inzet van een GZ-psychooloog vanuit het CJG, is gemonitord en op basis daarvan gecontinueerd. 2. Er is een integraal preventief aanbod (samenwerking GGD, Halt en Tactus) voor het onderwijs gerealiseerd. 3. De inzet van preventief aanbod via het CJG is gecontinueerd. 4. Het onderzoek naar maatschappelijk werk (efficiencyslag en integrale inzet) is gestart. In 2020 worden de uitkomsten verwacht. 5. De integrale inkoop Jeugd, Wmo en MO/BW is gemonitord en is waar nodig bijgesteld. 6. Er heeft monitoring plaatsgevonden d.m.v. Grip op zorg, data gestuurd werken en het cliëntvervalsingsonderzoek.

Welzijnswerk jeugd en jongeren		Portefeuillehouder: E. Visser
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Realiseren subsidieprogramma.	Ja	De subsidies voor jongerenwerk voor 2019 zijn verleend en de subsidies voor 2018 zijn vastgesteld.

Wat heeft dat gekost

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	12.064	12.071	11.752
Baten	314	313	444
Saldo	-11.750	-11.758	-11.308

2 | Actief in Epe

Omschrijving programma

Het programma omvat de onderwerpen welzijn (o.a. sociaal cultureel werk incl. ouderen- en minderhedenwerk, opbouwwerk, vrijwilligerswerk), sport en cultuur (o.a. bibliotheek, kunstzinnige vorming, amateuristische kunstbeoefening). Daarnaast valt ook het onderwerp accommodaties op de voornoemde terreinen onder dit programma.

De onderwerpen welzijn, sport en cultuur vormen de kern voor het te realiseren basisaanbod aan voorzieningen zoals opgenomen in het lokaal sociaal beleid. De voorzieningen gericht op jeugd (0–18 jaar) vallen binnen programma 1 “Opgroeien in Epe”.

Dit programma draagt in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid in de dorpen en wijken (inzet van voorzieningen, aandacht voor ontmoeting, tegengaan overlast en criminaliteit, kwaliteit van de woonomgeving). Er bestaat een relatie hierbij met de programma’s 3 “Zorg en opvang” (maatschappelijke ondersteuning), 4 “Leefbaar en veilig” (veilige leefomgeving) en 6 “Epe op orde (openbare ruimte).

Wat is de stand van zaken

Verplichte indicator vanuit de regelgeving bij dit programma.

Niet-wekelijkse sporters			
Het percentage inwoners dat niet wekelijks sport ten opzichte van de bevolking van 19 jaar en ouder.			
		2012	2016
		43,3%	47,6%

Wat willen we bereiken

Strategische doelen:

1. Het vergroten van maatschappelijke participatie van inwoners.
2. Realiseren van een evenwichtig over de kernen gespreide sociale infrastructuur met activiteiten, voorzieningen en accommodaties.

Wat hebben we daarvoor gedaan

Welzijn		Portefeuillehouder: B.J. Aalbers
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Realiseren subsidieprogramma.	Ja	De subsidies voor 2019 zijn verleend en de subsidies voor 2018 zijn vastgesteld.
2. Actualiseren van het subsidiebeleid.	Ja	Het participatietraject is afgerond en met de resultaten uit dat traject is gestart een conceptversie voor het nieuwe subsidiebeleid op te stellen.
3. Afronden project Accommodaties II.	Nee	Het huisvestingsknelpunt van de Wijkvereniging Oosterhof is nog niet opgelost. Huisvesting op het complex Zichtstede bleek niet te realiseren. Daarop is de mogelijkheid onderzocht om de wijkvereniging Oosterhof te huisvesten in wijkgebouw Triton. Het resultaat van diverse gesprekken is dat in 2020 de besturen van wijkvereniging Oosterhof en wijkgebouw Triton in gesprek gaan om te komen tot huisvesting van de wijkvereniging in wijkgebouw Triton.
<i>Collegeprogramma 2018-2022:</i>		
4. Er is een adequaat ondersteuningsaanbod gerealiseerd voor vrijwilligers en verenigingen in de uitvoering van hun activiteiten.	Ja	Het platform Epe Doet is gestart. Epe Doet staat voor het punt waar de vraag en het aanbod van vrijwilligerswerk bij elkaar komt. Epe Doet is telefonisch en digitaal bereikbaar voor alle vragen rondom vrijwilligerswerk. De vrijwilligers coördinator heeft daarnaast vanuit de lokale welzijnsorganisatie in Epe (in samenwerking met de welzijnsorganisaties in Heerde en Hattem) een trainingsaanbod voor vrijwilligers georganiseerd.
5. Een opgesteld integraal toekomstgericht plan voor accommodaties per dorp voor onder meer welzijn, cultuur en sport.	Ja	Er is gestart met het proces om te komen tot een toekomstvisie voor duurzame maatschappelijke accommodaties in Epe. Inwonerparticipatie neemt hierbij een belangrijke rol in en ook college en raad worden actief betrokken. Eind 2020 is de visie gereed. Daarna wordt de visie nader geconcretiseerd in accommodatieplannen per kern.

Sport en cultuur		Portefeuillehouders: R.A.J. Scholten / B.J. Aalbers
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	
1. Realiseren subsidieprogramma.	Ja	Er zijn éénjarige subsidieafspraken gemaakt met vrijwilligersorganisaties in de sport- en cultuursector over de doelstellingen en activiteiten. De

		subsidies over 2018 zijn ook vastgesteld.
2. Uitvoeren beleid kunst en cultuur.	Ja	Er is uitvoering gegeven aan de Beleidsnota Kunst en Cultuur 'De Kracht van Cultuur 2016-2020'. Ook zijn er diverse projecten gerealiseerd vanuit het Cultuur- en Erfgoedpact, zoals van zwerfafval tot Vlinder, sporen in het landschap en erfgoedles Carillon.
3. Bevorderen sportparticipatie.	Ja	Er zijn activiteiten uitgevoerd conform Sport- en Bewegplan Epe 2020 waaronder de herijking van de buurtsportcoaches. Dit heeft geresulteerd in het Koersdocument Heel Epe Beweegt 2022.
4. Onderzoek naar de staat van onderhoud van alle sportvelden.	Ja	Een extern bureau heeft onderzoek gedaan naar de staat van het onderhoud van de velden van verschillende sportverenigingen in de gemeente Epe, wat heeft geresulteerd in de rapportage MOP-MIP Sportaccommodaties. Daarnaast heeft de Voetbalfederatie heeft een subsidiebeschikking ontvangen voor onderzoek in 2019 naar het onderhoud aan natuurgrasvelden. Dit rapport wordt in 2020 opgeleverd.
5. Inzet van functies buurtsportcoaches en cultuurmakelaar.	Ja	De buurtsportcoaches van Heel Epe Beweegt en de cultuurmakelaar van Cultuurplein Noord Veluwe hebben uitvoering gegeven aan de uitvoeringsplannen.
<i>Collegeprogramma 2018-2022:</i>		
6. Er is een stimuleringsregeling opgesteld voor jeugd van 5 tot 18 jaar voor het verlenen van een financiële bijdrage in het lidmaatschap van een vereniging.	Ja	Op basis van input van een afvaardiging van verenigingen en na een inspraakperiode heeft het college in augustus 2019 de stimuleringsregeling vastgesteld. Kinderen kunnen jaarlijks € 100 subsidie krijgen als tegemoetkoming in de kosten die samenhangen met het lidmaatschap van een sport- of culturele vereniging.
7. De stimuleringsregeling is geïmplementeerd.	Ja	Op 1 september 2019 is de "subsidierегeling jeugd, gemeente Epe 2019" in werking getreden.

Wat heeft dat gekost

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	4.438	4.123	4.050
Baten	503	498	611
Saldo	-3.935	-3.625	-3.439

3 | Zorg en opvang

Omschrijving programma

Het programma omvat de onderwerpen gezondheids-, verslavings- en ouderenzorg. Tevens valt hieronder het verlenen van voorzieningen aan mensen met een beperking en het bieden van maatschappelijke opvang (prestatievelen in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning), het algemeen maatschappelijk werk en integratie/inburgering van nieuwkomers/oudkomers.

Het programma richt zich met name op groepen inwoners uit de samenleving die kwetsbaar zijn als gevolg van verschillende soorten van achterstand (lokaal sociaal beleid). Kernbegrippen zijn daarbij bevorderen zelfredzaamheid en participatie. Er bestaat een relatie met de programma's 2 "Actief in Epe" (welzijnsvoorzieningen), 4 "Leefbaar en veilig" (leefbaarheid) en 10 "Weer aan het werk" (bevordering arbeidsparticipatie).

Wat is de stand van zaken

Verplichte indicator vanuit de regelgeving bij dit programma.

Wmo-cliënten met een maatwerk-arrangement per 1.000 inwoners. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo (tweede helft van het genoemde jaar).			
	2016	2017	2018
	34	32	32

Wat willen we bereiken

Strategische doelen:

1. Bevorderen van een zelfstandige leefwijze voor mensen met een beperking.
2. Realiseren van goede zorg en ondersteuning.

Wat hebben we daarvoor gedaan

Maatschappelijke Zorg	Portefeuillehouders: C.M. de Waard-Oudesluis / B.J. Aalbers	
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Uitvoeren gemeentelijk gezondheidsbeleid.	Ja	De beleidsnota gezondheidsbeleid 2019-2022 is vastgesteld. En het gezondheidsbeleid is uitgevoerd.
2. Realiseren van de transformatie WMO.	Ja	Er is uitvoering gegeven aan de transformatieopgave voor de Wmo. Onder meer zijn onderstaande activiteiten gerealiseerd: <ol style="list-style-type: none"> 1. Er zijn algemene voorzieningen gerealiseerd in samenwerking met maatschappelijke partners, zoals de Buurtpunten. 2. De transformatie MO/BW is een doorlopend proces. In 2019 is bijvoorbeeld de Opstapregeling ontwikkeld en zijn er regionale financiële afspraken gemaakt. 3. De Regiovisie Huiselijk Geweld en Kindermishandeling en de uitvoeringsagenda zijn ambtelijk gereed, besluitvorming door de raad volgt in 2020. 4. De focus uit de Sluitende Aanpak Personen met verward gedrag lag in 2019 vooral op de implementatie van de Wet verplichte ggz die per 1 januari 2020 is ingegaan. 5. De integrale inkoop Jeugd, Wmo en MO/BW is gemonitord en is waar nodig bijgesteld. 6. De analyse die ten grondslag ligt aan de Woonzorgagenda is uitgevoerd. De Woonzorgagenda wordt in 2020 ter besluitvorming voorgelegd aan de raad. 7. Er heeft monitoring plaatsgevonden d.m.v. Grip op zorg, data gestuurd werken en het cliëntervaringsonderzoek.
3. Ondersteunen initiatieven sociale agenda.	Ja	De Transformatieregeling en het daarbij behorende budget is ingezet voor onder meer het project Welzijn op recept en de pilot Buurtpunt.
4. Instandhouden vervoersysteem basismobiliteit (PlusOV).	Ja	In zijn algemeenheid is de kwaliteit van het vervoer toegenomen, de bereikbaarheid van PlusOV is fors verbeterd en de klachten worden binnen de termijnen afgehandeld. Het vraagafhankelijk vervoer verloopt over het algemeen stabiel. Het aantal klachten is gedaald. Het routegebonden vervoer is opnieuw aanbesteed.
5. Realiseren subsidieprogramma.	Ja	De subsidies voor 2019 zijn verleend en de subsidies voor 2018 zijn vastgesteld.
6. Opstellen integraal beleidskader sociaal domein.	Ja	Het integrale beleidsplan Meer Meedoen Mogelijk Maken 2019-2022 is vastgesteld door de raad. Het daaruit voortvloeiende actieprogramma 2019-2022 is vastgesteld door het college.
7. Onderzoek naar een integrale inzet van de diverse bestaande vormen voor maatschappelijk werk.	Ja	Het onderzoek is najaar 2019 gestart. Afronding vindt plaats in 2020.
Collegeprogramma 2018-2022:		
8. Er vindt een integrale inkoop plaats van Individuele	Ja	Met ingang van 2019 is er een nieuwe raamovereenkomst afgesloten

maatwerkvoorzieningen Wmo, Jeugd en Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen om doorgaande zorglijnen te kunnen realiseren.		waarbinnen de gecontracteerde zorgaanbieders zich hebben ingeschreven op zowel integrale als specifieke Wmo, Jeugd en Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen producten.
9. Er zijn nieuwe algemene voorzieningen gerealiseerd in samenwerking met maatschappelijke partners.	Ja	De pilot Scootmobielpool is geëvalueerd en wordt voortgezet bij de Klaarbeek in Epe, maar niet uitgebreid naar andere gebieden. De pilot Buurtpunten (dagbesteding als algemene voorziening) is gestart en wordt in 2020 voortgezet. Het project Welzijn op recept is gestart en is gericht op mensen met psycho-sociale klachten.
10. Instandhouden van een divers aanbod van (preventieve) activiteiten betreffende vrijwillige hulp- en dienstverlening.	Ja	Er zijn subsidies verleend aan de vrijwillige hulpdiensten.
11. Instandhouden van een laagdrempelig steunpunt voor mantelzorgers.	Ja	De welzijnsstichting ontving in 2019 subsidie voor het in stand houden van een mantelzorgsteunpunt.
12. Onderzoek naar een wenselijk ondersteuningsaanbod voor jonge mantelzorgers.	Ja	Het programma ter ondersteuning van jonge mantelzorgers is uitgevoerd. Er vindt nog een evaluatie plaats.
13. De toegang naar zorg en ondersteuning is verbeterd door een intensievere samenwerking van betrokken partijen.	Ja	Het onderzoek naar een integrale werkwijze van de toegang is afgerond. Er is een rapport opgeleverd en deze is gedeeld met alle betrokkenen.
14. Er zijn meer op preventie ingerichte voorzieningen waar inwoners dichtbij terecht kunnen voor informatie, advies, ondersteuning.	Ja	Er is gecombineerd uitvoering gegeven aan de Buurtpunten en Wijksteunpunten samen met betrokken partners. Het project Welzijn op recept is uitgevoerd, alsmede het project Thuis wonen.
15. Een geactualiseerde aanpak gericht op de integratie van statushouders/nieuwkomers en hun kinderen.	Nee	Vanwege nieuwe wetgeving per 2021 is er een plan Integratie statushouders 2020 vastgesteld waarin is opgenomen: <ul style="list-style-type: none"> • stand van zaken rapportage van het plan uit 2016; • hoofdlijnen van de nieuwe Wet Inburgering die 2021 ingaat • acties en aandachtspunten voor 2020 De geplande actualisatie van de aanpak volgt nu in 2020.

Wat heeft dat gekost

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	10.158	10.318	10.726
Baten	279	278	1.180
Saldo	-9.879	-10.040	-9.546

4 | Leefbaar en veilig

Omschrijving programma

Het programma omvat de onderwerpen brandweer, politie, criminaliteit en overlast, crisisbeheersing/rampenbestrijding, leefbare en veilige leefomgeving. Het programma geeft invulling aan de brede begrippen van leefbaar en veiligheid. Het onderwerp integrale veiligheid valt ook onder dit programma. Er bestaat een relatie met de programma's 1 "Opgroeien in Epe", 2 "Actief in Epe", 3 "Zorg en Opvang" en 6 "Epe op orde". Verder is er een relatie met programma 8 "Toezicht en handhaving". Daar vindt de uitvoering plaats van de diverse leefbaarheids- en veiligheidsaspecten.

Wat is de stand van zaken

Verplichte indicatoren vanuit de regelgeving bij dit programma.

Winkeldiefstal				
Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.				
2015	2016	2017	2018	
1,4	0,9	0,9	1,1	
Geweldsmisdrijven				
Het aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners.				
2015	2016	2017	2018	
3,3	2,8	4,0	2,9	
Diefstal uit woningen				
Het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners.				
2015	2016	2017	2018	
4,0	3,1	2,5	2,1	
Vernieling en beschadiging				
Het aantal vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners.				
2015	2016	2017	2018	
5,0	5,4	5,6	4,3	

Wat willen we bereiken

Strategische doelen:

1. Bevorderen van een leefbare en veilige woon- en leefomgeving.
2. Bevorderen van bijdragen van bewoners aan de leefbaarheid in de kernen en wijken.
3. Bevorderen van een goede, geoefende organisatie die snel en adequaat kan optreden bij een calamiteit of ramp

Wat hebben we daarvoor gedaan

Veiligheid		Portefuillehouder: T. Horn	
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting	
1. Bevorderen kwaliteit basisbrandweezorg.	Ja	Het prestatiecontract/de afspraken met de VNOG over adequate brandweezorg is/zijn uitgevoerd. De concept Toekomstvisie VNOG is opgesteld. Besluitvorming hierover vindt plaats in 2020.	
2. Uitvoeren integraal veiligheidsbeleid.	Ja	Het Uitvoeringsplan integrale veiligheid 2019 is uitgevoerd en de gemeenteraad heeft een nieuw Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 vastgesteld.	
3. Verbeteren crisisbeheersing en rampenbestrijding.	Ja	De gebruikelijke oefeningen rondom crisisbeheersing en rampenbestrijding zijn uitgevoerd in 2019.	
<i>Collegeprogramma 2018-2022:</i>			
4. Er is een lokaal plan van aanpak voor ondermijning opgesteld.	Ja	Dit niet-openbare plan is na bespreking van het ondermijningsbeeld met de gemeenteraad door het college vastgesteld.	
5. Er zijn ondermijningsbeelden opgesteld.	Ja	Het lokale ondermijningsbeeld (niet-openbaar) is besproken met de gemeenteraad en vervolgens door het college vastgesteld tegelijk met het lokaal plan van aanpak.	

Leefbaarheid		Portefuillehouder: C.M. de Waard-Oudesluis	
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting	
1. Implementeren werkwijze gebiedsgericht werken.	Ja	Op 1 januari 2018 is gestart met een gebiedsgerichte werkwijze met onder	

		andere gebiedsregisseurs en gebiedsopgaven. In 2019 is de werkwijze geëvalueerd, vastgesteld en doorontwikkeld.
<i>Collegeprogramma 2018-2022:</i>		
2. Er zijn gebiedsopgaven geformuleerd voor alle zeven gebieden binnen de gemeente.	Ja	In 2018 zijn de eerste gebiedsopgaven samengesteld. In het najaar van 2019 zijn deze opgaven geactualiseerd.
3. De werkwijze van de gemeentelijke organisatie is afgestemd op het gebiedsgericht werken.	Nee	Eind 2019 is een eerste plan voor het doorontwikkelen van een gebiedsgerichte werkwijze binnen de gemeentelijke organisatie opgesteld. In 2020 wordt dit plan verder uitgewerkt.
4. Veiligheid vormt een vast onderwerp in de gebiedsopgaven voor ieder gebied.	Ja	In de gebiedsopgaven is veiligheid (zowel sociale- als fysieke veiligheid) als prominent thema opgenomen.
5. Bij de gebiedsopgaven vindt een integrale aanpak plaats vanuit de deelnemende partijen samen met de inwoners.	Ja	In het format van de gebiedsopgaven wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de integraliteit bij het realiseren van de gebiedsopgaven. Zo wordt benoemd wie eigenaar is en wie betrokken moet worden bij de realisatie van de opgave.
6. Toezicht en handhaving vanuit de gemeente neemt deel aan de integrale werkwijze binnen gebiedsgericht werken.	Ja	De medewerkers van toezicht en handhaving zijn actief betrokken bij de overlegstructuren van de gebiedsregisseurs. Ook is de samenwerking in verschillende gebieden versterkt, zo is er bv. een inloopsprekuraire Veiligheid in de wijk gerealiseerd.

Wat heeft dat gekost

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	2.043	2.044	2.151
Baten	4	4	0
Saldo	-2.039	-2.040	-2.151

5 | Ruimte en Wonen

Omschrijving programma

Het programma omvat de onderwerpen ruimtelijke ordening, grond- en woningexploitatie, bouw- en woningtoezicht en volkshuisvesting. Het onderdeel bouw- en woningtoezicht heeft een uitvoerend karakter. De activiteiten voor woningexploitatie zijn erg beperkt.

Wat is de stand van zaken

Verplichte indicator vanuit de regelgeving bij dit programma.

Nieuwbouwwoningen Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.				
	2015	2016	2017	2018
	14,7	7,0	3,9	7,1

Wat willen we bereiken

Strategische doelen:

1. Bevorderen van de ruimtelijke kwaliteit om een goed woon-, werk- en leefklimaat te ondersteunen.
2. Bevorderen van een diversiteit aan woonaanbod om de leefbaarheid in de dorpen op peil te houden voor jong en oud.
3. Behouden van het in de gemeente aanwezige cultuur- en natuurhistorisch erfgoed.
4. Beheerste en duurzame ontwikkeling van het buitengebied.

Wat hebben we daarvoor gedaan

Ruimtelijke ontwikkeling		Portefeuillehouder: R.A.J. Scholten	
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting	
1. Uitwerken van het Landschapsontwikkelingsplan.	Ja	De plannen van particulieren worden in behandeling genomen in het licht van het Landschapsontwikkelingsplan. Actie ligt in eerste instantie bij derden. Er zijn circa 50 plannen behandeld.	
2. Ontwikkeling inbreidingsplannen met woningbouw.	Ja	De plannen van derden worden in behandeling genomen en afgezet tegen de beschikbare kaders. Diverse plannen zijn gefaciliteerd en in ontwikkeling, onder andere de Wielinklocatie, hoek Hoofdstraat – Korte Kuipersweg, Florin. Daarnaast zijn een aantal plannen in voorbereiding.	
3. Opstellen bestemmingsplan bedrijventerrein VMI Epe.	Nee	De overeenkomsten zijn getekend. Het bestemmingsplan wordt naar verwachting voor de zomer van 2020 in de raad vastgesteld.	
4. Opstellen bestemmingsplan VFP in Vaassen.	Nee	Het initiatief voor de verdere planvorming ligt bij VFP. Deze heeft nog geen initiatief genomen.	
5. Uitvoeren Regionale Omgevingsagenda.	Ja	Zie punt 7.	
6. Invoeren Omgevingsagenda.	Ja	De Omgevingswet wordt naar verwachting op 1-1-21 ingevoerd. De Omgevingsvisie wordt voordien vastgesteld, e.e.a. in afstemming met de gemeenteraad. Hiervoor is een koersdocument vastgesteld.	
7. Continueren herstructurering van de dorpscentra Epe en Vaassen.	Ja	Het centrum Epe is geherstructureerd en Vaassen is in uitvoering conform de planning.	
<i>Collegeprogramma 2018-2022:</i>			
8. Er zijn op locaties innovatieve woonvormen gerealiseerd.	Ja	Een aantal initiatieven zijn in voorbereiding, zoals Sprengenparc. Deze zijn nog niet in de uitvoeringsfase.	
9. Van het centrumplan Vaassen zijn de fases 1 en 2 gerealiseerd (resp. oostelijk en westelijk deel centrum).	Ja	Fase 1 is grotendeels gerealiseerd, fase 2 is in uitvoering.	
10. Van het centrumplan Vaassen is het ontwerpplan voor de nieuwe inrichting van het Ireneveld (fase 3) opgesteld.	Nee	Het ontwerpplan is in voorbereiding waarbij het participatietraject nadrukkelijk wordt ingevuld. Het overleg is gestart evenals het participatietraject met betrekking tot invulling ontwerp fase 3.	
11. Een opgesteld koersdocument waarin weergegeven hoe de Omgevingswet wordt geïmplementeerd.	Ja	Het koersdocument is vastgesteld.	
12. Een actueel bestemmingsplan voor bedrijventerreinen dat flexibiliteit biedt voor diverse vormen van bedrijvigheid.	Ja	Het bestemmingsplan voor bedrijventerreinen is vastgesteld.	
13. De industrieterreinen in gemeente Epe zijn voldoende groot om aan de bestaande lokale behoefte te kunnen voldoen.	Ja	Voor realisatie van bedrijventerrein Eekterveld IV in Vaassen zijn de voorbereidende activiteiten gestart.	

Wonen		Portefeuillehouder: R.A.J. Scholten	
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting	
1. Uitwerken woonvisie.	Nee	Er is een vastgestelde woonagenda. Deze wordt in 2020 uitgebreid met een	

		nog vast te stellen woon-zorgagenda die voor 2019 gepland stond. Prioriteit is gegeven aan het opstellen van de woonagenda. Het onderzoek naar de ruimtelijke opgaven na 2020 is onderdeel van de Omgevingsvisie. Met Triada zijn prestatieafspraken vastgelegd.
<i>Collegeprogramma 2018-2022:</i>		
2. Er is een visie op "compleet wonen" in Epe.	Ja	De woonvisie is vastgelegd in de vastgestelde woonagenda. Er is een vastgestelde woonagenda. Deze wordt in 2020 uitgebreid naar een vast te stellen woon-zorgagenda.
3. Met initiatiefnemers, corporaties en zorginstellingen zijn afspraken gemaakt om te bereiken dat de juiste woningen toegevoegd worden op de goede plek en voor de juiste doelgroep.	Ja	Bij ieder initiatief worden afspraken gemaakt om te komen tot een juiste verdeling van het aantal en soort woningen binnen de regionale afspraken. Toepassing daarvan komt terug in de initiatieven zoals bij de hiervoor aangegeven woningbouwontwikkelingen.
4. Er zijn regionaal afspraken gemaakt over een groter aandeel woningen voor Epe via de regionale Woonagenda.	Ja	Er is een groter aandeel woningen afgesproken voor Epe. De woningbouwruimte voor Epe is voor 2 jaar verhoogd met 180 woningen.

Ruimte overig	Portefeuillehouders: R.A.J. Scholten	
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Realiseren maatregelenplan cultuurhistorisch beleidskader.	Nee	Er zijn veel activiteiten in uitvoering in het kader van het cultuurhistorisch beleidskader waarbij een nadrukkelijke rol is weggelegd voor externe partijen. Hierdoor zal het plan in 2020 worden vastgesteld. Dit is gemeld in de voortgangsrapportage. De herziening van de gemeentelijke monumentenlijst is bijna afgerond.
2. Realiseren snel internet in het buitengebied.	Ja	De aanleg van glasvezel is gestart in 2019. De afronding zal medio 2020 plaatsvinden.
3. Aanpassen gemeentelijk pand de Ossenstal.	Ja	Er is een onderzoek gedaan naar de mogelijke toekomstige eigendomssituatie. In 2020 vindt hierover besluitvorming plaats.

Wat heeft dat gekost

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	4.310	3.989	3.582
Baten	3.256	3.200	2.861
Saldo	-1.054	-789	-721

6 | Epe op orde

Omschrijving programma

Het programma omvat de onderwerpen betreffende het beheer en onderhoud van dat deel van de openbare ruimte dat kan worden beschreven als de bovengrondse infrastructuur en toebehoren. Het gaat dan om de zorg dat de wegen en pleinen, woonstraten en -erven hun functie adequaat kunnen blijven vervullen.

Wat is de stand van zaken

Geen verplichte indicatoren vanuit de regelgeving bij dit programma.

Wat willen we bereiken

Strategische doelen:

1. Bevorderen van een leefomgeving (openbare ruimte) die schoon en heel is.
2. Bevorderen van een duurzaam toegankelijk en aantrekkelijk openbaar gebied.

Wat hebben we daarvoor gedaan

Verkeer en vervoer		Portefeuillehouder: R.A.J. Scholten	
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting	
1. Uitvoeren van wegenbeleidsplan.	Ja	Het regulier onderhoud is uitgevoerd conform planning en afspraken over kwaliteitsniveaus. Diverse wegen hebben weer onderhoudsbeurt gehad. Slijlagen en of nieuwe asfalten zijn aangebracht evenals bermbeton in het buitengebied. Gestart is met herstel/herinrichting van de Oude Wisselseweg.	
2. Actualiseren van wegenbeleidsplan.	Nee	De Omgevingsvisie geeft een belangrijke input in dit plan. Voorstel voor geactualiseerd plan volgt in 2020.	
3. Uitvoeren van beleidsplan civiele kunstwerken (bruggen).	Ja	Bruggen zijn volgens vastgesteld beleid beheerd en onderhouden.	
4. Uitvoeren van de gemeentelijke fietsnota.	Nee	Voor de reconstructie fietspad Woesterbergweg, tracé Langeweg-Molenpad is op dit moment onvoldoende budget. Er wordt gezocht naar cofinanciering met de provincie.	
5. Realisatie projecten uitvoeringsnota GVVP 2009-2016.	Ja	De herinrichting van de Apeldoornseweg in Vaassen is in uitvoering. De herinrichting van de Apeldoornseweg Zuid en Patrijsweg in Epe zijn uitgevoerd.	
6. Actualiseren gemeentelijk verkeers- en vervoersplan.	Ja	Er is gestart met de actualisatie van het plan.	
7. Realisatie projecten uitvoeringsnota parkeerbeleidsplan.	Ja	Er zijn parkeervakken toegevoegd op diverse locaties, oa. Heggerenk, Hoge Weerd, Vuurdoornstraat.	
8. Uitvoeren reclame- en bewegwijzeringsplan.	Ja	Bewegwijzeringsplan is uitgevoerd. Verwijzingsborden zijn gesaneerd en vervangen. In 2020 wordt het reclamedeel verder opgepakt.	
9. Verbeteren toegankelijkheid openbare ruimte.	Ja	Rond het Kulturhus in Oene is de toegankelijkheid verbeterd en uitgevoerd.	
10. Er is een besluit genomen (regionaal/lokaal) over de aanleg van een veiligere en snelle fietsroute Epe-Apeldoorn.	Nee	Er heeft nog geen besluitvorming plaatsgevonden in Apeldoorn.	
<i>Collegeprogramma 2018-2022:</i>			
11. Continueren van het duurzaam en veilig inrichten van gebieden.	Ja	Het wijkverkeersplan Hogeland in Epe is uitgevoerd met uitzondering van kruising Willem Tellstraat. Dat vindt plaats in het eerste kwartaal 2020.	
12. Knelpunten voor fietsers in dorpen en buitengebied zijn in beeld en worden fasegewijs aangepast.	Nee	Dit onderwerp is onderdeel van nieuw gemeentelijk verkeers- en vervoersplan. Zie punt 5 hiervoor.	
13. Een opgesteld meerjarenprogramma om (recreatieve) fietspaden kwalitatief te verbeteren.	Nee	Dit onderwerp is onderdeel van nieuw gemeentelijk verkeers- en vervoersplan. Zie punt 5 hiervoor.	

Beheer openbare ruimte		Portefeuillehouder: R.A.J. Scholten	
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting	
1. Onderhoud Openbare Ruimte.	Ja	Diverse aannemers hebben in opdracht van gemeente Epe onderhoud uitgevoerd aan de openbare ruimte conform de prestatieafspraken. De resultaten zijn conform afspraken: onderhoudsniveau basis.	
2. Actualiseren bomenbeleidsplan.	Nee	Het participatietraject loopt via het traject van de Omgevingsvisie. Het voorstel voor een geactualiseerd plan volgt daardoor in 2020. Dit is gemeld in de voortgangsrapportage.	
3. Realiseren natuurbegraafplaats.	Nee	Het wijzigen van het bestemmingsplan is afhankelijk van het initiatief van landgoed Welna.	
4. Actualiseren beleidsplan begraafplaatsen.	Nee	De evaluatie is eind 2019 gestart. Deze activiteit wordt afgerond zomer 2020 waarna beleidsplan wordt geactualiseerd.	

Wat heeft dat gekost

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	6.857	6.831	5.596
Baten	1.167	1.166	1.117
Saldo	-5.690	-5.665	-4.479

7 | Duurzaamheid

Omschrijving programma

Het programma omvat de zorg voor het milieu. De belangrijkste onderwerpen uit het programma zijn milieu, afvalverwijdering en de afvoer van (overtollig) regenwater en afvalwater.

Wat is de stand van zaken

Verplichte indicatoren vanuit de regelgeving bij dit programma.

Huishoudelijk restafval <i>De hoeveelheid restafval per inwoner per jaar (kg).</i>			
2015	2016	2017	2018
190 kg	187 kg	183 kg	177 kg
Hernieuwbare elektriciteit <i>Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.</i>			
2015	2016	2017	2018
1,1%	1,6%	2,4%	4,0%

Wat willen we bereiken

Strategische doelen:

1. Bevorderen van een duurzame en gezonde ontwikkeling van de leefomgeving voor nu en toekomstige generaties.
2. Stimuleren lokale initiatieven voor duurzaamheidsontwikkeling.

Wat hebben we daarvoor gedaan

Milieu algemeen	Portefeuillehouder: B.J. Aalbers/ E. Visser	
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Uitwerken Gemeentelijk Rioleringsplan.	Ja	In Ernst en Vaassen zijn op diverse locaties drukriool/persleiding vervangen. Er is veel vrijverval riool vervangen, o.a. in centrum van Vaassen en de Apeldoornseweg. Reconstructie Hoge Weerd fase 2 wordt begin 2020 afgerond.
2. Realiseren gemeentelijke afspraken in Gelders Energieakkoord.	Ja	Er is een maatregelenplan in uitvoering, onder meer: verduurzaming bedrijventerreinen Eekterveld en Kweekweg, het energieloket. Duurzaamheidsmaatregelen aan het gemeentehuis vinden plaats tijdens de verbouwing.
<i>Collegeprogramma 2018-2022:</i>		
3. Uitgevoerde analyse naar kansen voor maatregelen in de openbare ruimte die inspelen op de gevolgen van klimaatverandering.	Ja	De stresstest is uitgevoerd. Er heeft een analyse van de huidige maatregelen plaatsgevonden met als resultaat inzicht in de lokale knelpunten. Het vervolgtraject, waaronder participatie, zal grotendeels meelopen met het pad van de omgevingsvisie en de RES. In regionaal verband is via het SWOV (Samenwerking Waterketen Oost-Veluwe) gewerkt aan een regionaal adaptieplan. Dit levert input voor de Omgevingsvisie en de RES.
4. Er is een op de doelgroep passende mix van maatregelen beschikbaar om duurzaamheidsinitiatieven uit de samenleving te ondersteunen.	Ja	Een groot deel van de maatregelen is beschikbaar. Dit zal in 2020 nog verder vormkrijgen. Voorbeelden zijn: energiecoöperatie, groepsaankoop zonnepanelen, stimuleringslening duurzaamheid. Daarnaast is het onderzoek naar verdere vergroening van de leges uitgevoerd. In voorjaar 2020 volgt daarover een rapportage.
5. Inwoners en bedrijven zijn geïnformeerd en bewust gemaakt van het treffen van energiebesparende maatregelen.	Ja	Er is een communicatieplan vastgesteld en in uitvoering. Er is onder meer informatie verstrekt aan bedrijven over energieverplichtingen en over energiecoaches, regionaal energieloket voor inwoners.
6. De Agenda Cleantech regio 2019-2023 is vertaald naar een lokaal uitvoeringsprogramma voor de periode 2019-2023.	Ja	Een lokaal uitvoeringsprogramma is vastgesteld.
7. Het uitvoeringsprogramma is uitgewerkt.	Ja	Er is gestart met de uitvoering van het programma.
8. Visie op energietransitie is opgesteld met bijbehorend uitvoeringsprogramma en benodigd budget.	Nee	Het opstellen van de visie op energietransitie vindt plaats nadat de RES is vastgesteld in 2020. Er is ook een relatie met de Omgevingsvisie die ook in 2020 voor besluitvorming wordt voorgelegd aan de raad. De definitieve vaststelling van de RES en de bijdrage daaraan van de gemeente vindt plaats in 2021.
9. De bijdrage van de gemeente aan de Regionale Energietransitie Strategie (RES) (2018-2023) is opgesteld.	Nee	De voorbereidende activiteiten voor het opstellen van de RES, mede in regionaal verband, kosten meer tijd dan gepland. De landelijke planning is aangepast met een vaststelling van de concept-RES in 2020. Bij de voortgangsrapportage is dit gemeld.

Afvalinzameling en verwerking		Portefeuillehouder: B.J. Aalbers
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
Realiseren afvalinzameling en -verwerking.	Ja	Werkzaamheden zijn uitgevoerd conform afspraken in beleid en dienstverleningsovereenkomst (DVO) met Circulus-Berkel.
Een geactualiseerd grondstoffenbeleidsplan.	Nee	De raad heeft in februari 2019 een amendement aangenomen om een participatietraject uit te voeren. Uit dat traject is een bewonersadvies gekomen. Dat advies is belangrijke input geweest voor het opstellen van een nieuw grondstoffenbeleidsplan. In 2020 is de raadsbehandeling van dit plan. Dit is gemeld in de voortgangsrapportage.

Wat heeft dat gekost

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	6.630	6.432	6.650
Baten	6.481	6.481	6.275
Saldo	-149	49	-375

8 | Toezicht en handhaving

Omschrijving programma

Het programma omvat de onderwerpen vergunningverlening, controle op uitvoering en handhaving van wet- en regelgeving en de algemene plaatselijke verordening. Er bestaat een relatie met programma 4 “Leefbaar en veilig”.

Wat is de stand van zaken

Geen verplichte indicatoren vanuit de regelgeving bij dit programma.

Wat willen we bereiken?

Strategische doel:

1. Versterken van handhaving en toezicht

Wat hebben we daarvoor gedaan

Vergunningverlening/handhaving	Portefeuillehouder: R.A.J. Scholten / B.J. Aalbers / T. Horn	
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Uitwerken handhavingkader.	Ja	Door personele wisselingen en beperkte capaciteit is er voor gekozen om in te zetten op het actualiseren van de risicoanalyse. De risicoanalyse maakt inzichtelijk wat de risico's en de negatieve gevolgen zijn in het geval geen toezicht en handhaving wordt uitgevoerd. Deze risicoanalyse wordt toegepast in de uitwerking voor het jaarplan 2020. Praktisch heeft toezicht en handhaving in 2019 uitvoering gekregen volgens het kader van 2018.
2. Voorbereiden op wettelijk verbod van asbestdaken.	Nee	De Eerste Kamer heeft niet ingestemd met het wettelijk verbod van asbestdaken per 31 december 2024. Als er meer duidelijkheid komt over de wet en nieuwe ingangsdatum wordt het project voortgezet al dan niet aangepast. De sanering van het asbest op en aan het gemeentehuis vindt naar verwachting in 2021 als onderdeel van de verbouwing.
<i>Collegeprogramma 2018-2022:</i>		
3. De handhavingcapaciteit is uitgebreid met een bestuursrechtelijke handhaver.	Ja	Er is een bestuursrechtelijke handhaver aangesteld.
4. De handhavingzinzet op het toepassen van duurzame energie en energiebesparing wordt geïntensiveerd op basis van een methodiek gericht op stimuleren en controleren.	Ja	Met de Omgevingsdienst OVJ zijn afspraken gemaakt over extra inzet op dit onderwerp.

Wat heeft dat gekost

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	1.232	1.277	1.406
Baten	106	106	73
Saldo	-1.126	-1.171	-1.333

9 | Bedrijvigheid

Omschrijving programma

Het programma omvat de onderwerpen lokale economie (waaronder werkgelegenheid, bedrijfsterreinen, agrarische aangelegenheden, recreatie en toerisme. De gemeentelijke rol is voorwaardenscheppend (vestigingsmogelijkheden voor bedrijven, goede ontsluiting en bereikbaarheid, goed beheer van de openbare ruimte) en faciliterend (informatievoorziening, dienstverlening). Er bestaat een relatie met programma 5 "Ruimte en wonen" (economische aspecten in planontwikkeling en bestemmingsplannen).

Wat is de stand van zaken

Verplichte indicatoren vanuit de regelgeving bij dit programma.

Banen				
Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.				
	2015	2016	2017	2018
	623,3	639,8	660,1	674,6
Vestigingen				
Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.				
	2015	2016	2017	2018
	132,3	136,3	137,7	141,2
Netto arbeidsparticipatie				
Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking.				
	2015	2016	2017	2018
	64,1%	64,9%	66,1%	65,3%
Functiemenging				
De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen.				
	2015	2016	2017	2018
	47,0%	47,2%	47,9%	48,5%

Wat willen we bereiken

Strategische doelen:

1. Versterken lokale economie.
2. Vergroten van de aantrekkelijkheid van de gemeente Epe op het terrein van recreatie en toerisme.

Wat hebben we daarvoor gedaan

Recreatie en toerisme		Portefeuillehouder: E. Visser
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Inzetten stimuleringsbudget recreatie en toerisme.	Ja	Het stimuleringsbudget is grotendeels voor de subsidiëring van de Stichting Promotie Gemeente Epe. Daarnaast zijn er enkele kleine initiatieven gehonoreerd zoals voor het opzetten van belevingspaden in de Eper bossen en het onderzoek naar een mountainbike-route.
2. Uitwerken toeristisch profiel.	Ja	Stichting Promotie Gemeente Epe verzorgt de uitvoering volgens een vastgesteld jaarplan. Zie ook onderwerp hierna.
Collegeprogramma 2018-2022:		
3. Faciliteren en stimuleren van organisaties en bedrijven in de uitvoering van het regionale programma Veluwe-op-1.	Ja	Er is een aanpak vitale vakantieparken in ontwikkeling. Routenetwerken zijn herzien en Veluwebreed bewegwijzerd. Er heeft een onderzoek plaatsgevonden naar een mountainbikeroute die aansluit op regionale structuren. Veluwestimulatie is uitgevoerd door Visit Veluwe.

Lokale/regionale economie		Portefeuillehouder: E. Visser
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
Collegeprogramma 2018-2022:		
1. Er is een gemeentelijk ondersteuningsaanbod voor startende ondernemers.	Ja	De gemeente is aangesloten bij het Starterscollectief Veluwe. Dit is een netwerk voor ondernemers die maximaal vijf jaar een bedrijf runnen en ervaringen delen.
2. De behoefte en mogelijkheden naar realisatie van een fysiek centrum van ondernemen (innovatieve broedplaats) worden onderzocht.	Nee	Er loopt een onderzoek naar de mogelijkheden voor een fysiek centrum. Onderzocht wordt of de locatie waar de opleiding Smart Technology is gevestigd (Rutgershof, Epe) hiervoor geschikt is. In overleg met

		ondernemers en onderwijs wordt gekomen tot verdere initiatieven.
3. Er is een gemeentelijk ondersteuningsaanbod voor vrijwilligersorganisaties en verenigingen voor het organiseren van evenementen om de aantrekkelijkheid van de gemeente te bevorderen.	Nee	De voorbereidingen voor het op te stellen plan om te komen tot een ondersteuningsaanbod zijn gestart. In 2020 (voorjaar) wordt dat plan afgerond.
4. Uitvoering van het actieprogramma economische visie.	Ja	Het actieprogramma wordt uitgevoerd. Er zijn besluiten genomen over het invoeren van bedrijveninvesteringszones (BIZ). Alleen de stemming bij ondernemers heeft niet geleid tot invoering van een BIZ. Voor de uitbreiding Eekterveld IV is gestart met de voorbereiding van een bestemmingsplan.
5. Ondersteuning leveren aan de uitvoering van het actieprogramma van ondernemers gericht op vitale dorpscentra.	Ja	Er is een koopstroomonderzoek afgerond. Ondersteuning is geboden bij het uitvoeren van het actieprogramma van ondernemers.

Wat heeft dat gekost

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	663	778	812
Baten	8	8	88
Saldo	-655	-770	-724

10 | Weer aan het werk

Omschrijving programma

Het programma omvat de onderwerpen die samenhangen met de uitvoering van de Participatiewet. De uitvoeringspraktijk is neergelegd in verordeningen. Er bestaat een relatie met programma 3 “Zorg en opvang” (bevorderen zelfredzaamheid).

Wat is de stand van zaken

Verplichte indicatoren vanuit de regelgeving bij dit programma.

Bijstandsuitkeringen			
Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 1.000 inwoners van 18 jaar en ouder (tweede helft van het genoemde jaar).			
2015	2016	2017	2018
23,5	23,4	23,5	22,9
Lopende re-integratie-voorzieningen			
Het aantal lopende re-integratie voorzieningen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar (I is eerste helft van het genoemde jaar, II is tweede helft).			
2015-II	2016-II	2017-II	2018-I
52,4	22,4	5,6	5,0
Jeugdwerkloosheidspercentage			
Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).			
2015	2016	2017	2018
1%	2%	2%	1%

Wat willen we bereiken

Strategische doelen:

1. Vergroten van maatschappelijke participatie van mensen zonder werk.
2. Verminderen van de schuldenproblematiek van Eper inwoners.
3. Verminderen van armoede bij ouderen en gezinnen met een minimuminkomen.

Wat hebben we daarvoor gedaan

Arbeidsparticipatie		Portefeuillehouder: E. Visse
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Verhogen uitstroombegroting participatiewet (voormalig WWB, voormalig WSW en jonggehandicapten).	Ja	De gemaakte prestatieafspraken met Lucrato voor 2019 zijn ruim gehaald. Het totale aantal bijstandsgerechtigden is gedaald met bijna 6% (afpraak 2019 was minimaal 5%). Dit is mede behaald door de succesvolle integrale werkwijze van de WerkClub Statushouders.
2. Realiseren van de transformatie Participatiewet.	Ja	Het Vertrouwensexperiment 'Zelf aan het stuur en op maat' is afgerond. De resultaten, conclusies en aanbevelingen zullen in 2020 onderdeel zijn van een verdere aanscherping van de dienstverlening binnen de kaders van de Participatiewet.
3. Voor oudere mensen met een bijstandsuitkering de mogelijkheden bezien voor vrijstelling van de sollicitatieplicht indien zij een actieve bijdrage leveren aan vrijwilligerswerk in de gemeente.	Nee	Het vooronderzoek is gestart door middel van een specifieke uitvraag die onderdeel is van de bredere bestandsanalyse. In afwachting hiervan loopt het onderzoek door in 2020.
4. In de gemeentelijke organisatie zijn mogelijkheden gerealiseerd voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.	Nee	Er zijn geen garantiebanen door de gemeente Epe gerealiseerd in 2019 doordat het opleidingsniveau van de kandidaten niet aansloot op de vacatures van de gemeente Epe. Doordat Epe een regiegemeente is, is een groot deel van de banen waarvoor een opleidingsniveau van vmbo of lager voldoende is, uitbesteed (bijv. groenvoorziening aan Axent Groen). In 2020 vindt een evaluatie plaats en op basis daarvan wordt bepaald of en welke wijzigingen nodig zijn om alsnog aan de taakstelling te voldoen.

Inkomensondersteuning		Portefeuillehouder: E. Visser
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Financiële ondersteuning van vrijwilligersorganisaties (Stichting Leergeld, Formulierenteam en Voedselbank) die actief zijn voor huishoudens met een laag inkomen en/of schulden.	Ja	De subsidies zijn verleend binnen de beleidskaders.
2. Versterken van schuldhulpverlening.	Ja	Eind 2018 is er onderzoek verricht naar de uitvoering van het proces schuldhulpverlening in Epe en Apeldoorn. Naar aanleiding van dit onderzoek zijn een aantal verbeterpunten/ aanbevelingen geformuleerd. Een groot deel van deze verbeterpunten zijn in 2019 doorgevoerd, de rest volgt in 2020.
Collegeprogramma 2018-2022:		

3. Instandhouden en versterken van de toegang van de gemeentelijke minimaregelingen: meedoenregeling, schoolfonds en het kindpakket.	Ja	De regelingen zijn bij de ontwikkeling van de nota Armoede en Schulden onderzocht en positief bevonden. In 2019 zijn de regelingen uitgevoerd waarbij er extra aandacht is geweest voor externe communicatie. Dit wordt in 2020 voortgezet.
4. Het realiseren van een gemeentelijk noodfonds voor ondersteuning van schrijnende situaties, die niet of onvoldoende in aanmerking komen voor andere regelingen.	Nee	Het onderzoek naar het instellen van een noodfonds is gestart maar heeft meer tijd nodig. Besluitvorming vindt daardoor in 2020 plaats.

Wat heeft dat gekost

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	15.833	15.618	14.991
Baten	7.236	7.235	6.780
Saldo	-8.597	-8.383	-8.211

11 | Bestuur en organisatie

Omschrijving programma

Het programma omvat de onderwerpen algemeen bestuur, personeel, informatievoorziening, organisatie, financiën, huisvesting, juridische zaken, communicatie en andere bedrijfsmiddelen zoals post, repro en facilitaire zaken.

Wat is de stand van zaken

Verplichte indicatoren vanuit de regelgeving bij dit programma.

Formatie				
<i>De toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat, per 1.000 inwoners.</i>				
2016	2017	2018	31-12-2019	
4,9	4,9	5,0	5,1	
Bezetting				
<i>Het werkelijke aantal fte dat werkzaam is, per 1.000 inwoners.</i>				
2016	2017	2018	31-12-2019	
4,6	4,6	4,4	5,0	
Apparaatskosten				
<i>Apparaatskosten (organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel, organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken, in verhouding tot het aantal inwoners.</i>				
Begroting 2018	Jaarrekening 2018	Begroot 2019	Jaarrekening 2019	
262	260	295	282	
Externe inhuur				
<i>Kosten van externe inhuur voor het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht, door een private organisatie met winstoogmerk, door middel van het tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid zonder een arbeidsovereenkomst of aanstelling, in verhouding tot de totale personeelskosten.</i>				
Begroot 2018	Jaarrekening 2018	Begroot 2019	Jaarrekening 2019	
0,6%	13,5%	0,6%	18,8%	
Demografische druk				
<i>De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.</i>				
2016	2017	2018	2019	
82,8%	83,3%	84,5%	84,8%	

Wat willen we bereiken

Strategische doelen:

1. Ontwikkelen van een klantgerichte organisatie die gericht is op een snelle, correcte en integrale dienstverlening.
2. Ontwikkelen van een op de samenleving gerichte organisatie die de dialoog aangaat met burgers en flexibel en slagvaardig inspeelt op ontwikkelingen en behoeftes.
3. Ontwikkelen van een organisatie waarbij het resultaat voorop staat en alles draait om het willen bereiken van de afgesproken doelen met een efficiënte en rechtmatige inzet van middelen.

Wat hebben we daarvoor gedaan

Planning en Control	Portefeuillehouder: R.A.J. Scholten	
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Verbeteren planning en control cyclus.	Ja	De verbeteringen betreffen optimalisatie producthouderschap, verdere implementatie Pepperflow, voorbereiding proces vervanging financieel systeem, proces "nieuw beleid" in de voorbereiding van de opstelling van de begroting.
2. Uitvoeren jaarlijks onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van (delen van) programma's en paragrafen en van (onderdelen van) de organisatie-eenheden.	Ja	Binnen de werkprocessen in de gemeentelijke organisatie zijn diverse verbeteringen volgens de lean principes doorgevoerd.
<i>Collegeprogramma 2018-2022:</i>		
3. De verordening hondenbelasting is ingetrokken.	Ja	De financiële gevolgen van de intrekking van de verordening hondenbelasting zijn verwerkt in de begroting 2019-2022. De afschaffing van de hondenbelasting is gepland voor het jaar 2022.
4. De legesverordening is aangepast (vergroend).	Ja	De betreffende aanpassingen zijn verwerkt in de belastingvoorstellen. Op basis van de aangenomen motie heeft een onderzoek plaatsgevonden naar de verdere mogelijkheden. Hierover wordt in het voorjaar 2020

		gerapporteerd.
5. Een uitgevoerd onderzoek naar een ander systeem voor toeristenbelasting, waarbij de recreatiesector wordt betrokken.	Nee	De voorbereidingen voor de uitvoering van het onderzoek zijn nagenoeg afgerond. De uitvoering van het onderzoek vindt plaats in 2020.

Burger en bestuur		Portefeuillehouder: T. Horn
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Actualiseren van de Strategische visie op communicatie.	Nee	Er zijn een aantal trajecten opgestart die basisinformatie leveren voor de nieuwe visie, zoals de omgevingswet, energietransitie, doelgroepenanalyse, adviezen van bewoners over inwonerparticipatie en communicatie. Besluitvorming over de visie vindt plaats in de eerste helft van 2020.
<i>Collegeprogramma 2018-2022:</i>		
2. Een geactualiseerd actieplan voor het toepassen van werkwijzen en instrumenten voor inwonerparticipatie.	Ja	Het actieplan uit de notitie "Inwonerbetrokkenheid en gemeentebestuur" is geactualiseerd en afgestemd met het presidium van de raad. Thema 4 "Verbindende overheid" uit het coalitieakkoord is daarin verwerkt.
3. Inwonerparticipatie is geborgd in de daarvoor in aanmerking komende werkprocessen.	Ja	Een uitgangspunt bij het actieplan is om al werkenderwijs in kleine stappen de borging te laten plaatsvinden en waar verbeteringen direct mogelijk zijn de omslag meteen creëren. Voorbeeld daarvan is onder meer het traject grondstoffenplan.
4. Een uitgevoerd onderzoek naar een adequaat instrumentarium voor actieve communicatie met de samenleving.	Nee	Het onderzoek is nog niet uitgevoerd. Wel is ter ondersteuning van dat onderzoek een doelgroepenanalyse uitgevoerd. De tijdsinzet is met name ingezet om in brede zin basisinformatie te verzamelen zoals hiervoor aangegeven bij het onderwerp "actualiseren van de strategische visie op communicatie". Het onderzoek wordt nu betrokken bij dat onderwerp.
5. Een gerealiseerd actieplan om verbinding tussen samenleving en gemeente te verstevigen.	Nee	Door de komst van de nieuwe griffier en de benoeringsprocedure nieuwe burgemeester is dit onderwerp doorgeschoven naar 2020.
6. Het faciliteren van de uitwerking van de raadsagenda voor deze bestuursperiode.	Ja	De inzet is met name geweest op de trajecten omgevingswet/ omgevingsvisie en Regionale Energietransitie (RES).

Organisatie		Portefeuillehouder: T. Horn
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Verbeteren informatieveiligheid.	Ja	Het jaarplan inzake informatieveiligheid is uitgevoerd.
2. Invullen gevolgen Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming.	Ja	Er zijn diverse acties uitgevoerd die hebben geleid tot de volgende resultaten, waaronder: privacybeleid gereed, verwerkersovereenkomsten aangegaan, privacy officer aangesteld, bewustwordingscampagne opgezet, zaaktypen aangepast i.v.m. de AVG, datalekken protocol opgesteld.
3. Invoeren Wet Generieke Digitale Infrastructuur (WGDI).	Ja	Het project eFacturen is gerealiseerd. De overige voorzieningen worden meegenomen in het project gegevensmanagement dat tot eind 2020 loopt.
<i>Collegeprogramma 2018-2022:</i>		
4. Het programma voor organisatieontwikkeling is geïmplementeerd met als resultaat: a. de medewerkers zijn getraind invulling te geven aan een ondernemende, op netwerken en samenwerking gerichte organisatie b. de organisatie werkt procesmatig voor reguliere taken en projectmatig voor enkelvoudige opgaven c. het gemeentehuis is toekomstbestendig	Ja	De uitwerking vindt plaats langs de drie hoofdlijnen: dynamischer personeelsbestand (sterke werknemers), passende huisvesting/ werkomgeving (sterke werkomgeving) en proces- en projectmatig werken (sterke werkwijze). In de paragraaf bedrijfsvoering is dit nader toegelicht.

Dienstverlening		Portefeuillehouder: T. Horn
Activiteit programmabegroting	Uitgevoerd?	Toelichting
1. Vormgeven van e-overheid.	Ja	Het aanbod qua digitale dienstverlening breidt voortdurend uit. Dit wordt gerealiseerd door de voortschrijdende implementatie van zaaktypen in het zaakstelsel en de iBurgerzaken software. Verdere (technische) voorzieningen voor de e-overheid zijn opgenomen in de WGDI. Zie het onderwerp WGDI hiervoor bij het onderdeel organisatie.
2. Een gefaseerde implementatie van het Klant Contact Centrum.	Ja	Het meerjaren Implementatieplan KCC is uitgevoerd. De activiteiten hebben zich met name gericht op de organisatie-brede verbetering van de dienstverlening (waaronder ook de telefonische dienstverlening). Daartoe is een nieuw bereikbaarheidsconcept aangeschaft en geïmplementeerd.

Wat heeft dat gekost

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	3.010	3.139	3.968
Baten	404	404	429
Saldo	-2.606	-2.735	-3.539

Paragrafen

1 | Lokale heffingen

1.1 Inleiding

De paragraaf lokale heffingen beschrijft het beleid en de uitvoering daarvan ten aanzien van de lokale heffingen en de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ).

1.2 Beleidskaders

Naast landelijke regelgeving is het beleid vastgelegd in onderstaande documenten. Tussen haakjes staat het jaar van vaststelling.

- de belastingverordeningen (2018)
- collegeprogramma 2018-2022 (2018)
- regeling kwijtschelding gemeentelijke belastingen (2018)
- beleid arrangementen toeristenbelasting (2005)

1.3 Beleidsverantwoording

Algemeen

Tribuut belastingsamenwerking heeft de belastingen en WOZ binnen de financiële kaders uitgevoerd. Hieronder wordt per specifieke taak een korte verantwoording gegeven. In het overzicht algemene dekkingsmiddelen zijn de bedragen van de geraamde en gerealiseerde belastingopbrengsten tegen elkaar afgezet.

Wet waardering onroerende zaken

In februari zijn de WOZ-waarden bekend gemaakt. In ruim 98% van de gevallen is de waarde niet bestreden. Het algemeen oordeel van de Waarderingskamer over de uitvoering van de WOZ was voldoende. Tribuut werkt planmatig aan verbeteringen om in 2020 als oordeel 'goed' te krijgen.

Onroerende-zaakbelastingen

De WOZ-waarde is de grondslag voor dit algemene dekkingsmiddel. De totale opbrengst is ongeveer € 120.000 lager dan geraamd. Dit is veroorzaakt door een onjuiste tariefberekening door Tribuut. In 2019 is op verzoek van de raad onderzoek uitgevoerd naar mogelijkheden om deze belasting te vergroenen. De rapportage volgt in 2020.

Reinigingsheffingen

Deze heffingen dekken de kosten voor het inzamelen en verwerken van huisvuil en daarmee vergelijkbaar bedrijfsafval. Uitgangspunt is een kostendekkende heffing. De kosten zijn veel hoger dan geraamd, de vergoeding voor kunststof valt veel lager uit dan geraamd. De opbrengst uit heffing is iets hoger. Dit leidt tot een exploitatietekort van € 628.000. In de reserve afval zat nog € 530.000. Dat bedrag wordt volledig onttrokken.

Bedragen x € 1.000

Taakveld	verhaalbare lasten	batens
2.1 - verkeer en vervoer	43	-
6.3 - inkomensregelingen	7	- 98
7.3 - afval	3.298	3.594
0.4 overhead	92	-
BTW	686	-
totaal	4.125	3.496

Rioolheffingen

Samen met de baatbelasting riolering en het riolaanleg- en aansluitgeld dekken de rioolheffingen de kosten die verbonden zijn aan de brede rioleringstaak van de gemeente. In 2019 is op verzoek van de raad onderzoek uitgevoerd naar mogelijkheden om de heffing te vergroenen. De rapportage volgt in 2020. Hieronder het overzicht van geraamde en gerealiseerde lasten en baten. Vanwege boekhoudvoorschriften worden lasten en baten bij deze heffing gescheiden verwerkt. Het voordeel op de baten van € 28.000 wordt in de reserve riolering gestort. Het voordeel op de lasten van € 114.000 is aan de voorziening riolering toegevoegd.

Bedragen x € 1.000

Taakveld	verhaalbare lasten		baten	
	begroot	werkelijk	begroot	werkelijk
0.64 - belastingen overig	5	5	13	13
2.1 - verkeer en vervoer	83	67	-	-
6.3 - inkomensregelingen	7	7	- 19	- 20
7.2 - riolering	2.278	2.180	2.637	2.666
0.4 - overhead	78	70	-	-
BTW	278	286	-	-
totaal	2.730	2.616	2.631	2.659

Hondenbelasting

Deze belasting dekt de kosten van voorzieningen voor hondenbezitters binnen de bebouwde kom. Het buitengebied is daarom vrijgesteld. Deze belasting wordt met ingang van 2022 afgeschaft. Hieronder het overzicht van gerealiseerde lasten en baten. Het exploitatieoverschot van € 6.000 wordt in de reserve hondenbelasting gestort.

Bedragen x € 1.000

Taakveld	verhaalbare lasten	baten
1.2 - openbare orde en veiligheid	26	-
0.64 - belasting overig	25	76
0.4 - overhead	10	-
BTW	9	-
totaal	70	76

Forensenbelasting

Dit betreft de belastingheffing op (tweede) woningen van mensen die niet in Epe wonen. De opbrengst is een inschatting, omdat de aanslagen na afloop van het jaar worden opgelegd.

Toeristenbelasting

Volgens planning zijn controles uitgevoerd bij ondernemers op de aangifte en administratie. De opbrengst in de jaarrekening betreft een inschatting, omdat deze aanslagen na afloop van het jaar worden opgelegd. Eind 2019 is gestart met het onderzoek naar een nieuwe systematiek voor de heffing van deze belasting. De resultaten daarvan worden begin tweede kwartaal van 2020 verwacht.

Precariobelasting

Dit is de heffing van voorwerpen op, onder of boven gemeentegrond. In de winkelcentra is hierop gecontroleerd. De procedure tegen een grote aanslag over het jaar 2017 is afgerond. Het beroep is ongegrond verklaard. De opbrengst over dat jaar staat nu met zekerheid vast. Tegen de aanslag over 2019 is geen bezwaar gemaakt. Omdat bij de begroting geen rekening was gehouden met deze opbrengst heeft dit een positief effect op het saldo van de jaarrekening.

Begraafrechten

Met deze heffing zijn de kosten van de gemeentelijke begraafplaatsen gedekt. Er is een egalatievoorziening waaruit de onderhoudskosten worden gedekt van in het verleden afgekochte graven. Hieronder het overzicht van gerealiseerde lasten en baten. Het exploitatieoverschot van € 37.000 is in de egalatievoorziening gestort.

Bedragen x € 1.000

Taakveld	verhaalbare lasten	baten
7.5 - begraafplaatsen	743	850
0.4 - overhead	70	-
totaal	813	850

Leges

In 2019 is op verzoek van de raad onderzoek uitgevoerd naar verdere vergroening van de leges. De rapportage volgt in 2020. De opbrengst bouwleges valt € 372.000 lager uit dan geraamd. Er was rekening gehouden met een aantal grote bouwprojecten die vooralsnog niet zijn aangevraagd. Er zijn beperkt aanvragen ingediend die voldeden aan de voorwaarden om voor korting in aanmerking te komen vanwege duurzaamheid (groene leges). Bij de bouwleges is het tarief afhankelijk van de bouwkosten. Daar is gemiddeld genomen sprake van 'subsidiëring' van dure bouwwerken aan goedkope bouwwerken. De mate van subsidiëring tussen goedkope en dure bouwwerken wordt bij

benadering hieronder weergegeven.

Bouwkosten	Kostendekking	
	raming	werkelijk
< € 100.000	29%	29%
€ 100.000 - € 500.000	153%	139%
> € 500.000	163%	150%

De mate van kruissubsidiëring van hoge naar lage bouwkosten was dus kleiner dan geraamd. Bij de overige legesproducten is geen sprake van beleid om te subsidiëren tussen producten. Hieronder is de begrote en gerealiseerde kostendekkendheid per product weergegeven. De legesverordening is in het geheel voor 75% kostendekkend.

Product	Kostendekking	
	raming	werkelijk
Kopieën	100%	100%
Huwelijken	74%	91%
Akten en afschriften	56%	110%
BRP-verstrekingen	85%	98%
Rijbewijzen	92%	95%
Reisdocumenten	100%	98%
APV/bijzondere wetten	86%	105%
Kapvergunningen	27%	22%
Bodemtoetsen	78%	28%
Bouwvergunningen	100%	70%

1.4 Kostendekking

Bij de toepasselijke heffingen zijn de lasten-batenoverzichten en specifieke beleidsuitgangspunten vermeld. Naast de lasten die direct uit de taakvelden zijn af te leiden, zijn overheadkosten en BTW toegerekend. De methodiek hiervoor is vastgelegd in de Financiële verordening 2017.

1.5 Kwijtschelding

Van riolheffing voor gebruikers en afvalstoffenheffing is onder voorwaarden kwijtschelding mogelijk. Er is € 118.000 aan belastingschuld kwijtgescholden. Dit komt overeen met de raming. Ruim 350 mensen kwamen automatisch voor kwijtschelding in aanmerking en hoefden daarvoor geen aanvraag in te dienen. Daarnaast zijn er 260 aanvragen ingediend, waarvan er 122 (gedeeltelijk) kwijtschelding ontvingen.

1.6 Woonlasten

De gemiddelde woonlasten voor meerpersoonshuishoudens met een eigen woning bedroegen in 2019 € 679 (bron: COELO). Deze woonlasten waren geraamd op € 683. Het verschil is veroorzaakt doordat het OZB-tarief achteraf gezien te laag is vastgesteld door een fout bij de bepaling van het tarief. Epe behoorde hiermee tot de 64 goedkoopste gemeenten van Nederland qua woonlasten.

2 | Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

2.1 Inleiding

Effecten van de Covid-19 uitbraak:

In het voorjaar van 2020 zijn we in ons land geconfronteerd met het COVID-19 virus. Dat heeft op wereldwijde schaal grote gevolgen en daarmee ook voor de Nederlandse samenleving, de burgers en bedrijven in onze gemeente en de gemeentelijke organisatie. Bij het nemen van maatregelen staat de volksgezondheid en de gezondheid van onze medewerkers voorop. De getroffen en nog te nemen maatregelen hebben grote gevolgen voor de gemeente op zowel financieel vlak als bedrijfsvoeringsvlak. Hierbij valt onder andere te denken aan kosten van uitval en vervanging van (cruciaal) personeel, uitvoeringskosten (tijdelijke) regelingen, negatieve effecten van de hoogte van de algemene uitkering, risico's van open-einde regelingen, achterblijvende belastinginkomsten en legesinkomsten, toename van risico's bij verbonden partijen, verlies van inkomen door oninbaarheid of kwijtschelding van huuropbrengsten.

Op het moment van het samenstellen van het jaarverslag 2019 en de jaarrekening 2019 was nog onvoldoende in beeld hoe groot de risico's kunnen zijn en welke effecten dit precies heeft. We kunnen al wel aangeven dat de risico's een negatief effect zullen hebben op de netto schuldquote, de solvabiliteit en het weerstandsvermogen. In de tussentijdse rapportages 2020 en de kaderbrief en begroting 2021 wordt hierover een meer actueel beeld gegeven.

Algemeen

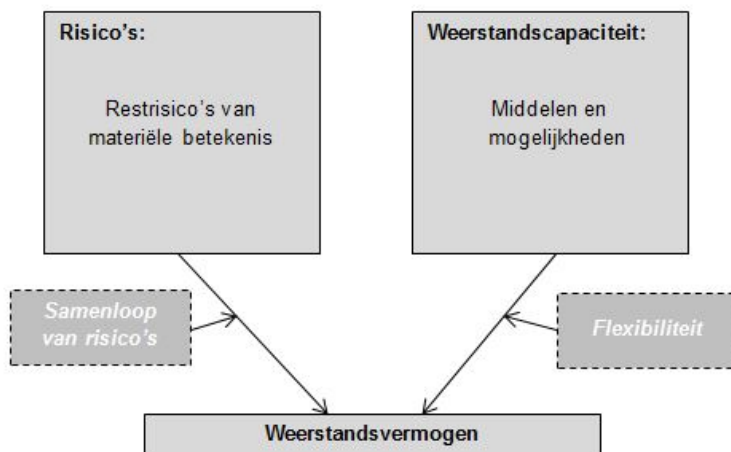
Risicobeheersing wordt in de gemeente Epe procesmatig uitgevoerd in een risicomanagement proces. Het risicomanagement proces is een systematisch en cyclisch proces om risico's te identificeren, te analyseren en te beoordelen, op basis hiervan maatregelen te nemen (beheersing) en die te evalueren.

Door de gekozen manier van beheersen van een bepaald risico kan er een restrisico voor de organisatie overblijven. Op het moment dat een risico manifest wordt is het uitgangspunt van de gemeente Epe dat er middelen beschikbaar zijn binnen de organisatie zodat de (financiële) gevolgen van het risico geen invloed hebben op de normale bedrijfsvoering. Ofwel restrisico's dienen opgevangen te worden binnen de normale bedrijfsvoering en hebben daarop geen invloed. Gezien de toename van de onzekerheden is met ingang van de begroting 2020, door een aanvulling van € 510.000 op het eigen vermogen, de weerstandscapaciteit van de gemeente versterkt.

De relatie tussen de beschikbare middelen (ook wel weerstandscapaciteit genoemd) en de restrisico's wordt het weerstandsvermogen genoemd. Nader uitgewerkt is het weerstandsvermogen de relatie tussen:

1. Weerstandscapaciteit: Dit zijn de middelen en mogelijkheden die de gemeente in staat stelt om financiële tegenvallers op te vangen.
2. Risico's: Dit zijn de restrisico's die van materiële betekenis zijn in relatie tot de financiële positie van de gemeente.

Schematisch ziet dat er als volgt uit:

2.2 Beleidskaders

In februari 2018 heeft de gemeenteraad van Epe de nota risicomanagement en weerstandsvormen vastgesteld. In deze nota is het risicomanagementproces vastgelegd en de kaders aangegeven voor de uitvoering van het risicomanagement en het weerstandsvormen.

De volgende randvoorwaarden zijn vastgelegd:

- het risicomanagement wordt procesmatig en conform de standaarden in de nota risicomanagement en weerstandsvormen uitgevoerd.
- de risico's waarbij het financiële effect op de bedrijfsvoering Groot tot Zeer groot is en de kans daarop ook Groot tot Zeer groot is, worden (in de regel) maatregelen getroffen voor het restrisico in de vorm van een voorziening, bestemmingsreserves of (structurele) stelpost(en) in de begroting.
- de weerstandscapaciteit wordt gevormd uit het saldo van de algemene reserve, de begrotingsruimte of het rekeningresultaat en het bedrag voor onvoorzien.
- de ratio voor het weerstandsvormen is minimaal voldoende (groter dan 1).
- de verhouding algemene reserve in relatie tot de benodigde weerstandscapaciteit is minimaal voldoende (groter dan 1).

2.3 Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen die de gemeente in staat stelt om financiële tegenvallers op te vangen. Onder deze middelen worden opgenomen de algemene reserve, de begrotingsruimte (of het rekeningresultaat) en het bedrag voor onvoorzien.

De onderdelen van de weerstandscapaciteit kunnen een structureel of een incidenteel karakter hebben. Incidentele weerstandscapaciteit is opgebouwd uit eenmalig beschikbare middelen, structurele weerstandscapaciteit is opgebouwd uit structureel beschikbare middelen. In de onderstaande tabel wordt de weerstandscapaciteit aangegeven.

*Bedragen * € 1.000*

Weerstandscapaciteit	2019	karakter
Algemene reserve	3.000	incidenteel
Jaarrekeningresultaat 2019	367	incidenteel
Totaal	3.367	

De stand van de algemene reserve op 31 december 2019 bedraagt € 4,4 miljoen. Een deel van het surplus (€ 1,4 mln.) boven de minimaal benodigde stand volgens de nota reserves en voorzieningen is ingezet bij de begroting 2020. Hiermee is € 3,0 miljoen in de algemene reserve beschikbaar voor de weerstandscapaciteit.

2.4 Risico's

Een risico voor een organisatie is een onzekere gebeurtenis die, als die zou plaatsvinden, vertragend of belemmerend werkt om de doelstellingen te bereiken. De gevolgen van het zich werkelijk voordoen van deze gebeurtenissen vertalen zich vaak in financiële schade maar ook in niet-financiële schade. De inventarisatie van risico's heeft als doel om de, op het moment van het opstellen van deze jaarrekening, bekende risico's te benoemen en toe te lichten. Voor zover risico's als concrete toekomstige financiële verplichtingen te kwantificeren zijn, zijn daarvoor (financiële) voorzieningen gevormd.

Het kwantificeren van risico's is lastig en in veel gevallen zullen de gemaakte keuzes arbitrair zijn. Bij de kwantificering van risico's wordt gebruik gemaakt van het onderscheid tussen het inherente risico en het restrisico. Het inherente risico is het risico zonder dat er rekening gehouden is met het effect van een beheersmaatregel die getroffen is om het risico in te perken. Door het nemen van beheersmaatregelen wordt de omvang van het risico minder. Het risico dat overblijft na het nemen van beheersmaatregelen wordt het restrisico genoemd.

De risico's zijn in een risicokaart weergegeven waarbij het effect (het restrisico) van de gebeurtenis op de financiële positie van de gemeente, is afgezet tegen de kans dat de gebeurtenis zich voordoet. Onder de tabel wordt een omschrijving van het risico gegeven en de risicokenmerken benoemd.

Risicokaart:

E F E C T	Zeer groot restrisico restrisico \geq € 500.000		- Borg en garantstelling				
	Groot restrisico restrisico tussen € 250.000 en € 500.000			- Juridisch - Accommo- daties etc.			
	Midden restrisico restrisico tussen € 100.000 en € 250.000		- Verbonden partijen	- Organisatie- Personeel	- Veiligheids- regio NOG	- Lucrato - Basis- mobiliteit	
	Klein restrisico restrisico tussen € 25.000 en € 100.000						
	Zeer klein restrisico restrisico \leq € 25.000		- Grond- exploitatie	- Inkomens- voorziening - Omgevings- wet	- Sociaal domein	- Algemene uitkering	
		Zeer klein < 10%	Klein 10 - 30%	Midden 30-50%	Groot 50-70%	Zeer groot 70-90%	
K A N S							

Toelichting risico's.

Onderstaand wordt een korte toelichting gegeven op de in de risicokaart opgenomen risico's en enkele kenmerken benoemd.

Sociaal Domein	Risico kenmerken
<p>De middelen voor de uitvoering van de taken in het sociaal domein verstrekt het Rijk via de algemene uitkeringen en integratie-uitkeringen. De gemeente kan dat geld naar eigen inzicht besteden, verantwoording aan het Rijk is niet nodig. De gemeente loopt met de uitvoering van deze taken aanzienlijke financiële risico's. Dit wordt mede veroorzaakt door het 'open einde' karakter van deze taken. De jaarcijfers 2019 geven een positief resultaat rond de € 1,5 miljoen (2018 gaf een negatief resultaat van € 0,9 mln.). Doordat het Rijk voor de komende jaren (tijdelijk) extra middelen aan de gemeenten heeft toegekend kan het tekort in het sociaal domein vooralsnog op begrotingsbasis worden opgevangen. Om de risico's te beheersen is een monitoring systematiek opgezet waardoor tijdig signalen worden ontvangen zodat bijgestuurd kan worden zowel beleidsmatig als in de uitvoering en financieel. Met de reserve Risico's Sociaal Domein worden de financiële risico's opgevangen die de gemeente loopt als gevolg van de uitvoering van de taken in het sociaal domein. Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de Paragraaf 9 Sociaal Domein.</p>	<p>Kansklasse: Groot Effectklasse na maatregel: Zeer klein Restrisico: Geen Ontwikkeling risico: Gelijk gebleven Risico sturing: Reduceren Risico karakter: Structureel Beslag op weerstandscapaciteit: Geen</p>
Grondexploitatie	Risico kenmerken
<p>De gemeente Epe voert een facilitair grondbeleid. Daarbij is de gemeente bij ontwikkelingen eerder volgend dan initiërend. Hiermee worden de risico's voor de gemeente sterk beperkt. Voor een verdere uitwerking wordt verwezen naar Paragraaf 7 Grondbeleid. Uit deze paragraaf blijkt dat de risico's binnen het grondbedrijf en regionale woningbouwprogrammering voldoende afgedekt worden met een bestemmingsreserve.</p>	<p>Kansklasse: Klein Effectklasse na maatregel: Zeer klein Restrisico: Geen Ontwikkeling risico: Gelijk gebleven Risico sturing: Reduceren Risico karakter: Incidenteel Beslag op weerstandscapaciteit: Geen</p>
Verbonden partijen (excl. Basismobiliteit, Lucrato en VNOG)	Risico kenmerken
<p>De gemeente heeft (zeer uiteenlopende) relaties en verbindingen met instellingen en vennootschappen. In paragraaf 6 wordt uitgebreid ingegaan op relaties en verbindingen van de gemeente met deze verbonden partijen. Kenmerkend voor verbonden partijen is dat zij op afstand van het college en de gemeenteraad functioneren. Elk van de verbonden partijen hebben hun eigen risicoprofiel met een daarbij behorend pakket aan maatregelen om de bestuurlijke en financiële risico's te beheersen. Bij verbonden partijen wordt ernaar gestreefd dat de eigen vermogenspositie van de verbonden partij een solide omvang heeft zodat in eerste instantie financiële tegenvallers door de verbonden partij zelf opgevangen kunnen worden. Het risico van de gemeente in vennootschappen bedraagt formeel niet meer dan de waarde van de aandelen die de gemeente bezit. In de praktijk zal het echter zo zijn dat in financieel slechte tijden (insolvabiliteit) de gemeente bestuurlijk zal worden aangesproken om bij te dragen in mogelijke oplossingen. Voor het afdekken van de risico's in de privaat-publieke samenwerking zijn middelen opgenomen in de reserve bouwgrondexploitatie.</p>	<p>Kansklasse: Klein Effectklasse na maatregel: Midden Restrisico: € 194.800 Ontwikkeling risico: Gelijk gebleven Risico sturing: Reduceren Risico karakter: Incidenteel Beslag op weerstandscapaciteit: € 39.000</p>

Basismobiliteit	Risico kenmerken
<p>De GR Basismobiliteit heeft de gemeentelijke taak om het vervoer voor 9 gemeenten waaronder gemeente Epe te regelen. Voor drie gemeenten regelt de GR Basismobiliteit alleen het collectief vraagafhankelijk vervoer. Voor de overig 6 gemeenten – waaronder gemeente Epe – wordt naast het collectief vraagafhankelijk vervoer ook het leerlingen-, dagbestedings- en jeugdvervoer geregeld. Het dagbestedingsvervoer en het jeugdvervoer worden bekostigd uit de middelen van het sociaal domein en het resultaat wordt verrekend met de reserve Risico's Sociaal Domein. Het leerlingenvervoer en het collectief vraagafhankelijk vervoer worden uit de algemene middelen bekostigd en afgerekend. Voor het vervoer geldt een open eind regeling wat een verhoogd risico met zich mee brengt.</p> <p>Het jaar 2018 was het eerste en meteen het laatste volledige jaar waarin alle vervoersstromen voor de 9 gemeenten vanuit Basismobiliteit zijn gefaciliteerd. In 2019 is door PlusOV en de deelnemende gemeenten binnen de interne organisatie gekeken naar kostenreductie en/of efficiëntere rittenplanningen, binnen de gestelde kwaliteitseisen, mogelijk zijn. De verwachte efficiëntievoordelen zijn hiermee nog niet gerealiseerd. Intern is onderzocht in hoeverre het mogelijk is om tot een versobering van het beleid te komen, waardoor het beroep op de vervoersvoorzieningen (uitgevoerd door PlusOV) kan worden verlaagd. Op basis van het onderzoek is een taakstelling opgenomen vanaf 2021 in de programmabegroting.</p>	<p>Kansklasse: Zeer groot Effectklasse: Midden Restrisico: € 217.000 Ontwikkeling risico: Gelijk gebleven Risico sturing: Reduceren Risico karakter: Structureel Beslag op weerstandscapaciteit: € 174.000</p>
Veiligheidsregio	Risico kenmerken
<p>Bij de Veiligheidsregio NOG is gebleken dat de structurele bijdrage van de deelnemende gemeenten niet toereikend is voor de uitvoering van de taken. Naar aanleiding hiervan is onderzoek gedaan naar de oorzaken en is op bestuurlijk niveau richting gegeven aan de vraag hoe de veiligheidsregio verder zal gaan in de toekomst. Hierbij zijn keuzes gemaakt aan de hand van drie scenario's. Als gevolg van de in januari 2020 vastgestelde toekomstvisie is de begroting van de VNOG bijgesteld. Dit leidt tot een structurele verhoging van de bijdrage van alle deelnemende gemeenten.</p>	<p>Kansklasse: Groot Effectklasse na maatregel: Klein Restrisico: € 45.000 Ontwikkeling risico: Afgenomen Risico sturing: Reduceren Risico karakter: Structureel Beslag op weerstandscapaciteit: € 27.000</p>
Lucrato	Risico kenmerken
<p>Op 1 januari 2018 is de Gemeenschappelijke Regeling Werkbedrijf Lucrato (Lucrato) formeel van start gegaan. Lucrato voert de Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw) uit voor de in Lucrato participerende gemeenten: Epe, Apeldoorn en Heerde. Daarnaast biedt Lucrato in opdracht van de gemeenten dienstverlening aan mensen die onder de Participatiewet vallen en een relatief korte afstand tot de arbeidsmarkt (tot 1 jaar) hebben. De deelnemende gemeenten kunnen ook aanvullende dienstverlening bij Lucrato inkopen voor de doelgroep die vanuit de gemeenten wordt bediend: mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt langer dan een jaar of mensen uit de doelgroep participatie.</p> <p>Uit de vastgestelde Meerjarenbegroting 2020-2023 van Werkbedrijf Lucrato blijkt dat het financiële eindresultaat voor de komende jaren negatief is begroot. De bezuinigingen van het Rijk en de stijgende gemiddelde loonkosten per SW-medewerker hebben een negatief subsidieresultaat tot gevolg. Het macrobudget voor de Rijksbijdrage Wsw staat voor de komende jaren vast en wordt alleen nog aangepast aan de loon- en prijsontwikkeling.</p> <p>In 2018 is begonnen met het onderzoeken naar een aantal bijstuuringsmaatregelen om het tekort dat gaat ontstaan vanaf de begroting 2019 en verder te reduceren. De eerste bijstuuringsmaatregelen zijn in 2019 doorgevoerd of worden verder uitgewerkt wat een positief effect moet hebben op het ontstane tekort bij Lucrato. In 2019 wordt het ontstane tekort nog gedekt binnen de reserves van Lucrato. Vanaf 2020, afhankelijk van de hoogte van de tekorten, zal de reserve binnen Lucrato niet meer toereikend zijn. Het aandeel van de gemeente Epe voor het tekort van Lucrato is als taakstelling opgenomen in de begroting 2020 voor een bedrag van € 272.000. In 2019 is gemeentelijk beleid gemaakt om zo de taakstelling binnen de gebundelde uitkering te kunnen compenseren.</p>	<p>Kansklasse: Zeer groot Effectklasse: Midden Restrisico: € 136.000 Ontwikkeling risico: Gelijk gebleven Risico sturing: Reduceren Risico karakter: Structureel Beslag op weerstandscapaciteit: € 109.000</p>
Juridische risico's en aansprakelijkheid	Risico kenmerken
<p>De gemeente loopt juridische risico's, omdat veel primaire processen binnen de gemeente van juridische aard zijn en bij het onrechtmatig handelen van de gemeente kan een schadeclaim worden ingediend. Juridische procedures kunnen zowel bestuursrechtelijk als civielrechtelijk van aard zijn.</p> <ol style="list-style-type: none"> Bestuursrechtelijke risico's worden -voor zover het om beschikkingen gaat- beperkt doordat in bezwaarprocedures een toetsing plaatsvindt door een onafhankelijke commissie. Civielrechtelijke procedures betreffen zowel gevallen waarin de gemeente door derden in een juridische procedure wordt betrokken (dagvaarding, aansprakelijkheidstelling, derdenbeslag etc.) als gevallen waarbij de gemeente zelf tegenover derden een juridische procedure start (aansprakelijkheidstelling, dagvaarding etc.). <p>Het financiële risico is vaak moeilijk van te voren in te schatten. De kosten voor (verplichte) externe juridische bijstand, alsmede proceskosten, zijn de laatste jaren opgelopen, maar lijken zich te stabiliseren. Het claimen van proceskosten en het toewijzen daarvan door de rechter is standaard geworden. Tegen civielrechtelijke claims, voortvloeiend uit onrechtmatige daad en onrechtmatige besluiten (bijv. vernietigde besluiten) heeft de gemeente zich verzekerd. Voor juridische bijstand, veroordelingen in proceskosten/griffiekosten, eigen risico's en eigen bijdragen heeft de gemeente regulier budgetten opgenomen.</p> <p>Naarmate de gemeente meer optreedt als regievoerder en opdrachtgever, wordt de kans dat in de uitvoering verschillen van inzicht optreden over gemaakte afspraken groter. Dit kan ook leiden tot procedures wanneer partijen er niet in slagen hun verschillen van inzicht in onderling overleg op te lossen.</p> <p>Financiële claims: Op dit moment loopt er een schadeclaim en een schadestaatprocedure bij de rechtbank. Voor de eventuele financiële gevolgen van de schadestaatprocedure heeft de gemeente, conform het beleid, risico reserveringen getroffen.</p>	<p>Kansklasse: Midden Effectklasse na maatregel: Groot Restrisico: € 265.000 Ontwikkeling risico: Gelijk gebleven Risico sturing: Reduceren Risico karakter: Incidenteel Beslag op weerstandscapaciteit: € 106.000</p>
Borg en garantstellingen	Risico kenmerken
<p>De gemeente heeft diverse waarborgen verstrekt voor geldleningen. Dit betekent dat de gemeente als achtervang borg staat op het moment dat de instantie of persoon waaraan de lening verstrekt is, niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. De grootste waarborgen die de gemeente heeft verstrekt is, (1) Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) voor woningstichtingen, (2) Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW), (3) Waterbedrijf Vitens.</p> <p>Het risico bij de WSW en de WEW is klein door de structuur. Voordat de waarborgfondsen een beroep doen op de achtervang wordt eerst het vermogen van het Waarborgfonds zelf aangesproken. Is het daarna noodzakelijk om de achtervang aan te spreken dan bestaat er een garantieverdeling van 50% Rijk / 50% gemeenten, in de vorm van een lening. Daarbij vervult het Rijk voor het WEW</p>	<p>Kansklasse: Klein Effectklasse na maatregel: Zeer groot Restrisico: € 1.078.000 Ontwikkeling risico: Toegenomen Risico sturing: Reduceren Risico karakter: Incidenteel Beslag op weerstandscapaciteit: € 216.000</p>

een volledige achtervang positie voor garantstellingen afgegeven vanaf 1 januari 2011. Door de totale omvang van de achtervang posities (bijna € 100 mln.) kunnen de financiële gevolgen voor de gemeente groot zijn.

Algemene uitkering	Risico kenmerken
Er lopen momenteel 2 trajecten in het kader van de herziening van de algemene uitkering. Het betreft de herverdeling sociaal domein en de herziening financiële verhoudingen. Verder wordt de decentralisatie uitkering maatschappelijke opvang / beschermd wonen ingaande 2021 op basis van objectieve maatstaven verdeeld. Het rijk geeft aan dat de gevolgen van de herverdeling voor deze trajecten bij de mei circulaire 2020 in beeld worden gebracht en dat de invoering van de herverdeling vanaf 2021 zal plaatsvinden. Daarnaast speelt de onzekerheid ten aanzien van het structurele karakter (na 2021) van de aanvullende uitkering van het Rijk voor de stijgende kosten van de jeugdzorg. Dit alles kan tot een aanzienlijk structureel nadeel leiden. Voor al deze risico's is in de begroting 2020 een structurele buffer van in totaal € 500.000 opgenomen ingaande de begroting 2021.	Kansklasse: Zeer groot Effectklasse na maatregel: Zeer klein Restrictie: geen Ontwikkeling risico: Gelijk gebleven Risico sturing: Reduceren Risico karakter: Structureel Beslag op weerstandscapaciteit: geen

Uitkering inkomensvoorziening	Risico kenmerken
Vanuit de via het Rijk beschikbaar gestelde middelen voor de uitvoering van de Wet Bundeling van Uitkeringen Inkomensvoorzieningen aan Gemeente (BUIG) bekostigd de gemeente de inkomensvoorzieningen WWB, IOAZ, IOAW en een deel van de Bbz. In hoeverre de gemeente uit komt met deze middelen is afhankelijk van o.a. de economische ontwikkelingen binnen de regio als de ontwikkelingen van de verdeelmaatstaven waarop het Rijk de beschikbare middelen verdeelt. Hier zitten de grootste onzekerheden. In 2019 is extra ingezet op het voorkomen van instroom en het stimuleren van uitstroom van uitkeringsgerechtigden. Het voordeel dat hierdoor mogelijk ontstaat, moeten de tekorten op de Sociale Werkvoorziening (deels) opvangen. Met de reserve BUIG worden financiële risico's (van voornamelijk fluctuerende Rijksinkomsten) opgevangen.	Kansklasse: Midden Effectklasse na maatregel: Zeer klein Restrictie: geen Ontwikkeling risico: Gelijk gebleven Risico sturing: Reduceren Risico karakter: Structureel Beslag op weerstandscapaciteit: geen

Organisatie - Personeel	Risico kenmerken
Een risico dat zich altijd kan voordien is het onverwacht wegvallen van personeel op kritische functies door langdurige ziekte, (gedwongen) vertrek van medewerkers en boven formatief personeel. Het is niet vooraf te voorzien wanneer en in welke mate dit zich zal voordoen in het personeelsbestand van de gemeente. De financiële consequenties van dit risico kunnen groot zijn. Voor het opvangen van bekende bestaande situaties van langdurige ziekte en bovenformatief personeel is een reserve gevormd die incidenteel deze uitgaven opvangt. Binnen de begroting is niet voorzien in structurele middelen die toekomstige situaties afdekken. Ook in 2019 (zie voortgangsrapportage) is gebleken dat voor langdurig zieken aanmerkelijk moest worden bij geraamd. Uit de afdelingsplannen 2020 blijkt dat bij de eerste voortgangsrapportage wederom aanvullend bedrag gevraagd zal worden voor langdurig zieken.	Kansklasse: Midden Effectklasse na maatregel: Midden Restrictie: € 180.000 Ontwikkeling risico: Gelijk gebleven Risico sturing: Reduceren Risico karakter: Incidenteel Beslag op weerstandscapaciteit: € 72.000

Omgevingswet	Risico kenmerken
De Omgevingswet treedt 1 januari 2021 in werking en heeft gevolgen voor de hele gemeentelijke organisatie. Naar aanleiding daarvan wordt het 'Programma Omgevingswet' ingericht voor de implementatie van de wet. Het gaat dan zowel om de inhoud van de (fors gewijzigde) regelgeving, als ook de ondersteuning daarvoor; Digitale ondersteuning, werkwijzen en processen die moeten worden aangepast en dienstverlening en participatie gericht op houding, gedrag en communicatie. De invoering van de Omgevingswet is geraamd in de begroting 2020. Door het ontbreken van een precies beeld van de uitvoering en de daarmee gepaard gaande kosten en opbrengsten is er een risico dat de kosten hoger en/of de opbrengsten lager zullen zijn dan nu aangenomen in de begroting. Voor deze effecten na de invoering van de Omgevingswet is een risico/egalitatie reserve aanwezig.	Kansklasse: Midden Effectklasse na maatregel: Zeer Klein Restrictie: geen Ontwikkeling risico: Gelijk gebleven Risico sturing: Reduceren Risico karakter: Structureel Beslag op weerstandscapaciteit: geen

Groot onderhoud accommodaties en sportvelden en BTW sport	Risico kenmerken
In de begroting 2019 is het beleidsvoornemen opgenomen om met de accommodatiebesturen afspraken te maken over de toegenomen kosten van groot onderhoud van accommodaties. Daarbij is er van uit gegaan dat de accommodaties zelf de helft van de extra onderhoudskosten opvangen binnen de eigen begroting. Uit recent ontvangen geactualiseerde rapportage over het groot onderhoud zien we dat de kosten voor groot onderhoud fors stijgen. Het risico is aanwezig dat de accommodaties niet in staat blijken deze stijgende kosten op te kunnen vangen. Daarnaast zullen de komende jaren renovatiewerkzaamheden aan natuur- en kunstgrasvelden bij diverse verenigingen aan de orde komen. Bovendien is door een wetswijziging het recht op aftrek van BTW voor de stichtingen en verenigingen vervallen waardoor er een fors financieel nadeel ontstaat bij de stichtingen en verenigingen. Het is nog onduidelijk in hoeverre hiervoor een gemeentelijke bijdrage gevraagd wordt.	Kansklasse: Midden Effectklasse na maatregel: Groot Restrictie: € 440.000 Ontwikkeling risico: gelijk gebleven Risico sturing: Reduceren Risico karakter: Structureel Beslag op weerstandscapaciteit: € 264.000

Vervallen risico's en andere risicomutatatie

Ten opzichte van de vorige publicatie van risico's (bij de begroting 2020) is geen risico vervallen.

2.5 Conclusie weerstandsvermogen

De gekwantificeerde risico's afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit laat het volgende beeld zien:

Weerstandsvermogen	2019
Weerstandscapaciteit	3.367
Risico's	1.007
Weerstandsvermogen	2.360

Gerekend in ratio's wordt de weerstandscapaciteit ultimo 2019 als volgt weergegeven:

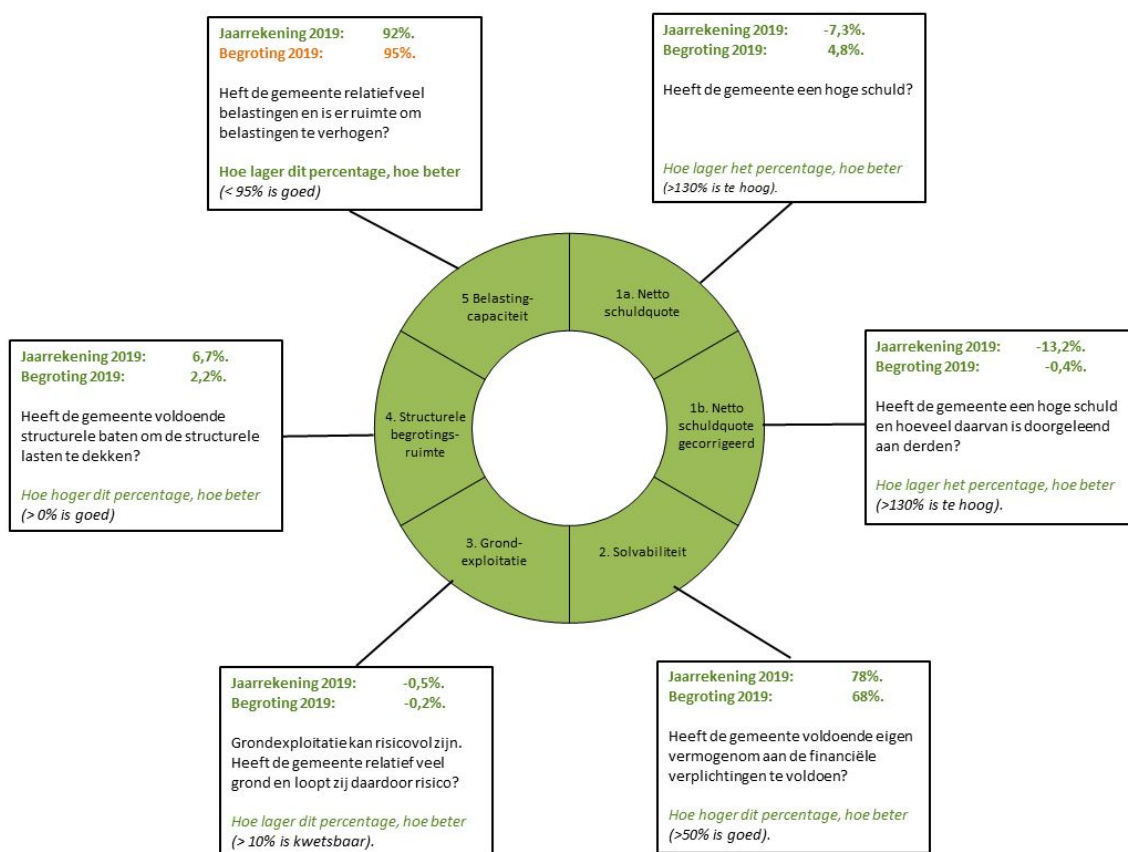
1. Algemene reserve in relatie tot de risico's: 3,0
2. Weerstandscapaciteit in relatie tot risico's: 3,3

De stand van de algemene reserve (na inzet van het surplus) bedraagt € 3 miljoen. De ratio weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's (3,3) is uitstekend.

2.6 Kengetallen

De gemeente is op basis van de regelgeving (BBV) verplicht een vijftal kengetallen in de begroting op te nemen. Deze geven een inzicht in de financiële positie van de gemeente. In de onderstaande tabel worden deze kengetallen weergegeven.

Kengetal	Verslag 2018	Begroting 2019	Verslag 2019
1a. Netto schuldquote	-5,1%	4,8%	-7,3%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-9,9%	-0,4%	-13,2%
2. Solvabiliteitsratio	76%	68%	78%
3. Grondexploitatie	0,1%	-0,2%	-0,5%
4. Structurele exploitatieruimte	6,8%	2,2%	6,7%
5. Belastingcapaciteit	87%	95%	92%

2.6.1 Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Omdat er bij de door de gemeente verstrekte leningen onzekerheid kan bestaan

over of ze allemaal worden terugbetaald wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal te berekenen zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden.

Duiding

In de afgelopen jaren zijn de totale schulden van de gemeente gedaald (van € 20 mln. in 2011 naar € 8 mln. in 2019) en de financiële bezittingen (in de vorm van uitgegeven lang- en kortlopende leningen, liquide middelen en overlopende activa) van de gemeente zijn toegenomen in diezelfde periode. Dit leidt eind 2019 ertoe dat de financiële bezittingen van de gemeente groter zijn dan de totale schulden. Dit komt tot uitdrukking in het percentage van -7,3% (resp. -13,2%) bij de jaarrekening 2019. Er is per eind 2019 geen langlopende schuld.

2.6.2 Solvabiliteit

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Onder de ratio wordt verstaan het eigen vermogen (algemene en bestemmingsreserves en het gerealiseerde resultaat) als percentage van het balanstotaal.

Duiding

Het solvabiliteitspercentage van de gemeente is de afgelopen jaren gestegen en kwam in de jaarrekening 2019 uit op 78%. Sinds 2011 is de solvabiliteit gestegen (van 58% naar 78%) met name als gevolg van een toename van het eigen vermogen van de gemeente.

2.6.3 Grondexploitatie

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale baten. De boekwaarde van de gronden is van belang omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. Voor de risico's in de grondexploitatie heeft de gemeente op haar balans een risicoreserve gevormd. De accountant beoordeelt ieder jaar in de controle de waardering van de gronden op de balans en de hoogte van de gevormde reserve.

2.6.4 Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal is van belang om te beoordelen welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

Duiding

De structurele lasten zijn in 2019 lager dan de structurele baten per programma ook als daar de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves bij worden opgeteld. Dit houdt in dat de gemeente een structureel sluitende exploitatie heeft.

2.6.5 Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde.

Duiding

Dit kengetal laat zien dat de woonlasten in de gemeente onder het landelijk gemiddelde liggen.

3 | Onderhoud kapitaalgoederen

3.1 Inleiding

In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen wordt het beleidskader over het onderhoud van kapitaalgoederen weergegeven. De belangrijkste criteria in het beleidskader zijn “schoon, heel en veilig”, waarbij het gekozen uitgangspunt de gewenste kwaliteit in verhouding tot de beschikbare middelen is. De kwaliteit en het onderhoud van de kapitaalgoederen is bepalend voor het voorzieningenniveau en de daarmee samenhangende jaarlijkse lasten. Omdat met het onderhoud van de kapitaalgoederen een aanzienlijk deel van de rekening is gemoeid, is een goed overzicht van belang voor het inzicht in de financiële positie van de gemeente. De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen geeft, net als de andere paragrafen, een dwarsdoorsnede van de rekening omdat de kosten van het onderhoud van de kapitaalgoederen over verschillende programma's is verspreid.

3.2 Beleidskaders

Het beleid van de gemeente Epe voor het onderhoud van de kapitaalgoederen is vastgelegd in de onderstaande beleidsplannen.

- Wegenbeleidsplan
- Gemeentelijk Rioleringsplan
- Groenstructuurplan / Bomenbeleidsplan
- Beleidsplan Openbare Verlichting
- Beleidsplan Civiele Kunstwerken
- Beleidsplan gemeentelijke begraafplaatsen
- Beheervisie begraafplaatsen

3.3 Stand van zaken

Hieronder wordt – per gemeentelijk kapitaalgoed – aangegeven wat de stand van zaken is met betrekking tot de uitvoering van het beleid, welke relevante ontwikkelingen er spelen, of er noodzaak is voor bijstelling van het beleid, de financiële consequenties van het beleid en de vertaling ervan in de rekening.

Financiële vertaling van het onderhoud in de begroting (bedragen in € 1.000):

Beleids-en beheerplan	Jaar vaststelling raad	Looptijd t/m	Achterstand onderhoud	Kosten 2019	Begroting 2019	Structureel m.i.v. 2020	Wijze
Wegen	2014	2019	Nee	1.385	2.161	2.175	structureel budget met egaliseringsreserve
Riool	2016	2020	Inventarisatie t/m 2020	647	711	752	structureel budget
Civiele kunstwerken	2017	2022	Nee	11	17	17	storting voorziening
				21	15	15	structureel budget
Bomen en groen	2010	-	Nee	882	915	917	structureel budget
Openbare verlichting	2018	2026	Nee	1	2	1	storting voorziening
				60	54	55	structureel budget
Gebouwen	-	-	Nee	278	260	263	storting voorziening
				170	201	208	structureel budget

3.3.1 Wegen

In gemeente Epe ligt 784 kilometer in lengte aan wegen. In oppervlakte is dat 2.762.655 m². De helft van deze oppervlakte bestaat uit asfalt, 27% uit elementen en 23% uit onverhard en beton. Jaarlijks wordt het wegareaal geïnspecteerd. Naar aanleiding van de inspectieresultaten wordt een onderhoudsprogramma opgesteld voor het jaar volgend op het jaar waarin de inspectie plaats had. Ten behoeve van het groot onderhoud van wegen beschikt de gemeente over een onderhoudsreserve. Met ingang van de begroting 2014 is de storting in de reserve onderhoud wegen structureel verhoogd om het kwaliteitsniveau Laag voor de wegen in de gemeente te handhaven, conform het wegenbeleidsplan 2014-2019. Ieder jaar worden in de hele gemeente werkzaamheden uitgevoerd om het kwaliteitsniveau constant te houden. Het actualiseren van het wegenbeleidsplan is uitgesteld naar 2020. Het opstellen van het wegenbeleidsplan dient gelijktijdig op te lopen met het mobiliteitsplan, aangezien deze plannen veel raakvlakken hebben, zoals landbouwroutes en (semi-

Jonverharde wegen. Ook worden daarin verschillende onderdelen toegevoegd, zoals het gladheidsbestrijdingsplan.

3.3.2 Riolering

Het rioolnetwerk in de gemeente is 455 kilometer lang. Daarvan is 229 kilometer drukriolering en 226 kilometer vrijval rioolering. Het drukrioolstelsel is voorzien van 1.020 minigemalen en 28 rioolgemalen. Alle gemalen worden jaarlijks preventief onderhouden. In het uitgebreid Gemeentelijk Riolerings Plan (GRP) 2016 t/m 2020 zijn de benodigde maatregelen voor het verbeteren en in standhouden van de riolering genoemd. De verwachte uitgaven voor onderhoud en vervanging van de riolering zijn daarin opgenomen. De meeste urgente locaties gebaseerd op gebruik, leeftijd en materiaaltype worden als eerste geïnspecteerd. Hiermee worden risico's verder ingeperkt.

Jaarlijks wordt met gedetailleerde camera-inspecties circa 7% (15 km) van het areaal geïnspecteerd. Deze wijze van inspecteren wordt de komende jaren doorgezet, hoe wordt omgegaan met de bevindingen wordt nader uitgewerkt in het Rioolbeheerplan. Het doel is aan het einde van de planperiode (2020) de kwalitatieve toestand van nagenoeg het gehele stelsel in beeld te hebben. Dit vraagt een intensivering van de inspanning, in de planperiode is hiervoor een budget van € 150.000 opgenomen waarmee ca. 45 km riool extra geïnspecteerd kan worden. Voor 2020 wordt de resterende fase uitgevoerd.

3.3.3 Bruggen

Een brug is een overspanning over water om twee weggedeelten te verbinden. De gemeente Epe heeft in totaal 64 bruggen en 2 tunnels in eigendom: 41 met een draagconstructie van beton en 23 met een draagconstructie van staal met een kunststof, houten of metselwerk opbouw. De kosten voor de vervanging van bruggen worden betaald uit een daartoe ingestelde reserve. Voor het opvangen van kosten voor het onderhoud van de bruggen is een onderhoudsvoorziening ingesteld. De hoogte van deze voorziening is in lijn met het beleidsplan bruggen. De geraamde financiële middelen in de begroting zijn voldoende om het huidige niveau in stand te houden.

3.3.4 Bomen en groen

Het Bomenbeleidsplan en Groenstructuurplan geven de toekomstvisie weer van de gemeente Epe op groen in de openbare ruimte van de bebouwde kommen van Epe, Vaassen, Emst en Oene. In de kernen en het buitengebied (exclusief het bosgebied) staan circa 33.000 bomen op gemeentelijke gronden. Om de boomveiligheid te waarborgen is een boomveiligheidscontrole uitgevoerd. De frequentie van de boomveiligheidscontrole is gebaseerd op het beleidsstuk : Uitvoeringsplan Boomveiligheid.

Het onderhoudsniveau van de openbare ruimte - waaronder bomen, gazons, zandwegen en begraafplaatsen - is vastgelegd in het Beeldkwaliteitplan Openbare Ruimte (BOR). De beeldkwaliteit wordt geborgd door maandelijks een schouw uit te voeren (door opdrachtnemer) De opdrachtgever schouwt steekproefsgewijs. Voor de centra en wijken van Epe en Vaassen vindt het onderhoud op tenminste het niveau 'basis' plaats. Het vastgestelde onderhoudsniveau voor buiten de bebouwde kom is laag, voor de begraafplaatsen geldt het onderhoudsniveau hoog. Het onderhoud van de openbare ruimte is uitbesteed aan Axent Groen en vastgelegd in een overeenkomst met een looptijd tot 2025. Gemeente Epe heeft hierin de rol van opdrachtgever en toezichthouder op de geleverde kwaliteit in de openbare ruimte.

De geraamde financiële middelen in de begroting zijn voldoende om het huidige niveau in stand te houden.

In 2018 is de VTA (boomveiligheidscontrole) toetsing van de bomen opgenomen in het gemeentelijke beheerssysteem (GBI). Daarnaast staan alle begraafplaatsen in het GBI en is er een koppeling gemaakt met de nieuwe begraafplaatsadministratie. Op de begraafplaatsen is in 2018 ook een begin gemaakt met het uitvoeren van de Beheersvisie begraafplaatsen. In 2020 zal uitvoering worden gegeven aan de voorstellen welke zijn genoemd in de beheersvisie die nog niet zijn uitgevoerd. In 2018 zijn o.a. op verschillende begraafplaatsen banken geplaatst en is de begraafplaats Wanenk voorzien van een nieuwe laanstructuur om het hoofdpad te accentueren. Daarnaast is er een nieuwe wachtruimte op de begraafplaats aan de Tongerenseweg geplaatst.

3.3.5 Openbare verlichting

Het beleids- en beheerplan openbare verlichting is geactualiseerd in een nieuw plan met een looptijd van 2017 tot 2026. Het heeft als belangrijkste doel het leggen van een bestuurlijke, beheersmatige en financiële basis voor de zorg voor de openbare verlichting in de planperiode met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren.

Eind 2019 zijn er 5.891 masten in beheer bij de gemeente Epe. Binnen de gemeente grenzen zijn bij de provincie Gelderland 8 masten in beheer, bij Dorpsbelang Oene 6 stuks en bij Triada 354 stuks. Op

sommige lichtmasten zijn meer armaturen met meer lampen gemonteerd. Het doel is om de komende jaren de gemeente Epe geheel uit te rusten met LED verlichting. Voor het onderhoud is er een voorziening waarin jaarlijks een bedrag wordt gestort.

3.3.6 Gebouwen

Er zijn 46 gebouwen en woningen in beheer en onderhoud bij gemeente Epe, waarvan 6 gymlokalen. Het beheer en onderhoud bestaat hoofdzakelijk uit het reguliere (dagelijks) en groot onderhoud. Het groot onderhoud wordt onder andere uitgevoerd op basis van MJOP's.

De MJOP is gericht op het in stand houden van de bestaande gebouwen. Per jaar wordt 50% van de MJOP's van de gebouwen geactualiseerd, zodat een cyclus van 2 jaar ontstaat. Een actuele MJOP levert een begroting voor de onderhoudsvoorziening en levert tevens de gegevens voor een jaarplanning voor de uitvoering. Het onderhoudsniveau wordt bepaald op basis diverse uitgangspunten, zoals toekomst, bouwjaar, huidige status e.d. Op basis van de MJOP's zijn voorzieningen gevormd, waaruit het groot onderhoud wordt bekostigd voor het gemeentehuis, de buitenzijde van de gymzalen, de brandweerkazernes, kinderopvang St. Crusiusweg, de wijkgebouwen, de bibliotheken, de Ossenstal, gemeentewerf Kweekweg, de Milieustraat Vaassen en het Streekarchief.

Naast deze werkzaamheden zijn er in afgelopen jaar van een aantal gebouwen "Beperkte Risico Analyses" uitgevoerd in kader van legionellapreventie. Dit is opgeleverd in een beheersplan per gebouw, wat verder in het beheer geïmplementeerd worden. Ook zijn de aanbevolen verbeteringen in de fysieke installatie uitgevoerd.

4 | Financiering

4.1 Inleiding

De paragraaf financiering heeft tot doel inzicht te verschaffen in de activiteiten die zich richten op het besturen en beheersen van, het verantwoord en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's, ofwel: treasury.

4.2 Beleidskaders

Het beleid ten aanzien van de treasuryfunctie is vastgelegd in het Treasurystatuut (2014)

4.3 Beleidsverantwoording

4.3.1 Treasurybeheer

De Wet Fido geeft twee concrete richtlijnen voor de gemeenten voor het beheersen van renterisico's. Het gaat daarbij om de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

4.3.2 Kasgeldlimiet

Een belangrijk uitgangspunt van de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten. Juist voor kortere financiering geldt dat het renterisico aanzienlijk kan zijn, aangezien fluctuaties in de rente bij korte financiering direct invloed hebben op de rentelasten. Om een grens te stellen aan de korte financiering is in de Wet Fido de kasgeldlimiet opgenomen. De kasgeldlimiet wordt berekend als een percentage (8,5%) van het totaal van de jaarbegroting van de gemeente bij aanvang van het begrotingsjaar. Voor Epe bedraagt de kasgeldlimiet voor 2019 € 7.645.000 (zie bijlage 3).

Uitgangspunt is dat het financieringstekort zoveel mogelijk met kort geld wordt gefinancierd omdat het rentepercentage voor kort geld lager is dan het percentage voor leningen met een lange looptijd. In 2019 zijn geen nieuwe langlopende geldleningen afgesloten.

4.3.3 Renterisiconorm

Het doel van de renterisiconorm is het beperken van de gevolgen van een stijgende kapitaalmarktrente op de rentelasten van de organisatie. Dit wordt bereikt door een limiet te stellen aan dat deel van de vaste schuld waarover het rentepercentage in een bepaald jaar moet worden aangepast aan de op dat moment geldende markttarieven. De bedoelde aanpassingen van rentepercentages doen zich voor bij herfinanciering en renteherziening. Herfinanciering houdt in dat een vervangende lening wordt aangetrokken om aan de aflossingsverplichtingen van bestaande leningen te voldoen. Renteherziening doet zich voor wanneer de geldgever het rentepercentage van een lening gedurende de looptijd herzielt.

De renterisiconorm stelt dat per jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal in aanmerking mag komen voor herfinanciering en/of renteherziening. Voor Epe bedraagt de renterisiconorm € 18 miljoen. Het werkelijke renterisico bedroeg in 2019 € 70.000 en blijft ruim onder de renterisiconorm.

4.4 Financiering

4.4.1 Financieringspositie

Voor 2019 was een financieringstekort begroot op € 5 miljoen (op begrotingsbasis). Dit tekort zou gefinancierd worden met kortlopende geldleningen. Bij het opstellen van de begroting is uitgegaan van de volgende percentages:

Rente kort: 0,2%

Rente lang: 1,1 %

In het voorjaar van 2019 zijn enkele kortlopende geldleningen aangetrokken met een rentepercentage van -0,37%. In het jaar 2019 is de laatste langlopende geldlening afgelost.

4.4.2 Leningenportefeuille

Eind 2019 heeft Epe geen langlopende geldleningen schulden.

In het kader van het financieel toezicht publiceert de provincie jaarlijks een overzicht van de schuldenpositie van de gemeenten in Gelderland. Uit dat overzicht blijkt dat de netto schuld per inwoner van Epe in vergelijking met de andere 54 gemeenten laag is. In de publicaties van de afgelopen jaren staat Epe op de 6e plaats van de gemeenten met de minste schulden.

4.4.3 Uitzettingen

Alle decentrale overheden, waaronder gemeenten, moeten hun overtollige middelen in de schatkist aanhouden. Voor Epe betekent dat, dat in 2019 de tijdelijke overtollige middelen gestort zijn in de schatkist van het rijk.

Daarnaast heeft de gemeente diverse uitzettingen/beleggingen bij o.a. de BNG en Vitens vanwege haar publieke taak.

4.5 EMU-saldo

In de wet zijn bepalingen opgenomen over het maximale toegestane EMU-saldo van de overheid en eventuele mogelijke sancties bij overschrijding van de deze norm. In het bestuurlijk overleg tussen rijk en de decentrale overheden van 23 mei 2018 is afgesproken dat de EMU-tekortnorm voor 2019-2022 wordt vastgesteld op $-0,4\%$ van het bruto binnenlands product (bbp).

Ontwikkeling EMU-saldo decentrale overheden (percentage van het bruto binnenlands product)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
tekortnorm	- 0,4%	- 0,3%	- 0,3%	- 0,4%	-0,4%	- 0,4%	-0,4%
realisatie (CBS)	- 0,3%	-0,15	-0,1%				
raming (CPB)				-0,2%	-0,2%	-0,2%	-0,2%

In 2016, 2017 en 2018 was het werkelijke EMU-saldo van de decentrale overheden lager dan de tekort norm. Voor de jaren 2019 t/m 2022 wordt, op basis van ramingen van het Centraal Planbureau, verwacht dat de decentrale overheden ook binnen de afgesproken norm blijven van het financieel akkoord.

4.6 Conclusie

Het financieren met kortlopende leningen en de tijdelijke uitzettingen heeft binnen de kaders van het treasury statuut plaatsgevonden.

5 | Bedrijfsvoering

5.1 Inleiding

De paragraaf bedrijfsvoering heeft tot doel inzicht te geven in de beleidsvoornemens op het gebied van de bedrijfsvoering en de ontwikkeling van de organisatie. Een goede bedrijfsvoering is een randvoorwaarde voor een succesvolle uitvoering van de primaire processen en ontwikkelingen zoals gebiedsgericht werken en de omgevingswet. Onder bedrijfsvoering wordt verstaan: personeel en organisatie, informatievoorziening en automatisering, financiën, huisvesting (incl. facilitaire zaken), interne communicatie en juridische zaken (PIOFHA-JC).

5.2 Beleidskaders

Het beleidskader voor de inrichting van de organisatie en de bedrijfsvoering is door het college vastgesteld in de volgende documenten:

- Organisatiebesluit
- Mandaatregister
- Financiële verordening 2017

De kaders en de ambitie voor de ontwikkeling van de organisatie zijn vastgelegd in de visiedocumenten:

- Epe regisserende gemeente
- Toekomstvisie Epe 2030
- Dienstverleningsvisie
- Programmaplan Sterk Werk

5.3 Beleidsvoornemens

Net als veel andere gemeenten staat Epe voor een grote opgave: de samenleving verandert snel en er wordt van overheidsorganisaties een andere rol invulling gevraagd. Waar we voorheen vaak de bepaler waren, hebben we steeds vaker de rol van medespeler. Dat vraagt nogal wat. Van de raad, het college en het ambtelijk apparaat. Voor iedereen heeft dit gevolgen.

Ook in Epe heeft deze ontwikkeling geleid tot een politieke ambitie om de organisatie en werkwijze hierop in te richten. 'We streven naar een ondernemende, op netwerken en samenwerking gerichte organisatie, die als vanzelfsprekend in verbinding staat met 'buiten'. De kernwaarden onderscheidend, duurzaam, verbindend en verrassend staan hierin voorop.

Om invulling te geven aan de visie op de organisatie is er in 2019 ingezet op de volgende onderdelen.

5.3.1 Organisatie

De activiteiten en projecten die nodig zijn om de gemeentelijke organisatie sterk en toekomstbestendig te maken zijn samengebundeld in het programma Sterk Werk. Het programma is een meerjarig traject en is georganiseerd in drie aandachtsgebieden: Sterke Werknemers, Sterke Werkwijze en Sterke Werkomgeving.

Sterke Werknemers

In 2019 is verder uitvoering gegeven aan de Lean leiderschapsagenda. De pilot met Het Goede Gesprek is doorgezet in 2019 en afgerond. Het HRM instrumentarium, waaronder generatiepact, werving en selectie, opleiding & ontwikkeling en talentontwikkeling is verder uitgewerkt. Een start is gemaakt met een nieuwe aanpak van arbeidsmarktcommunicatie om het juiste talent aan te trekken. Er zijn pilots uitgevoerd en afgerond met een ontwikkel- en assessment instrument. De samenwerking met de Talentenregio heeft concreet gestalte gekregen, de Talentenregio gaat de gemeente Epe faciliteren en versterken op het vlak van aantrekken en ontwikkelen van talent. Ook zijn de voorbereidingen getroffen voor de start van de Eper Academie in 2020. Tenslotte is weer een Medewerkeronderzoek uitgevoerd dat heeft geleid tot een nieuw 'Beste Werkgever' keurmerk.

Sterke Werkwijze

In de pijler Sterke Werkwijze is een eerste fase afgerond in de ontwikkeling van Projectmatig Werken en is een aanzet gemaakt voor de tweede fase in 2020-'21. Voor procesgericht werken zijn de pilots afgerond en is de standaard werkwijze, waarmee alle processen in de komende jaren worden

beschreven en in de continu verbeteraanpak worden meegenomen, geïmplementeerd. Dit past in het lean gedachtengoed dat ook op andere manieren aandacht heeft gekregen: workshops, trainingen en begeleiding van teams bij weekstarts en procesverbeteringen.

Sterke Werkomgeving

In 2019 is het aangepast Definitief Ontwerp+ (DO+) vastgesteld en is een start gemaakt met de aanbestedingsprocedure voor de verbouw. Deze procedure loopt door in 2020. In het DO+ is rekening gehouden met energielabel A en zijn diverse bezuinigingsmaatregelen verwerkt om, ondanks de gestegen bouwkosten, binnen het door de gemeenteraad vastgestelde budget te blijven. Verder is het dankzij de oplevering van de projecten telefonie en ICT mogelijk gemaakt om tijd- en plaats-onafhankelijk te werken, hetgeen het beoogde nieuwe werkconcept ondersteunt.

5.3.2 Communicatie

Raadscommunicatie

De inzet en uitvoer van communicatie voor de gemeenteraad ligt vast in een raadscommunicatieplan. De eenheid Communicatie heeft de gemeenteraad in 2019 ondersteund bij het opstellen van de profielschets voor de nieuwe burgemeester en de uiteindelijke installatie. Ook heeft Communicatie ondersteuning geleverd bij de Provinciale en Europese verkiezingen.

Inwonerparticipatie

Het betrekken van inwoners bij de ontwikkeling van beleid, met de participatieladder als leidraad én in eenvoudige taal, blijft een belangrijk aandachtspunt. Er vindt een verschuiving plaats waarin het accent steeds meer komt te liggen op 'raadplegen', 'adviseren' en 'coproduceren' en steeds minder op informeren van inwoners. Waar het kon boden we inwoners in 2019 de mogelijkheid om mee te denken en mee te praten over beleid en concrete onderwerpen. De burgemeester heeft in acht gesprekken aan inwoners zelf gevraagd hoe zij denken over inwonerparticipatie. Met deze adviezen is een Actieplan Inwonerparticipatie gemaakt. In 2020 zal de gemeente zichtbaar communiceren over de resultaten van de gegeven adviezen. Het inwonerpanel Epe Spreekt is in 2019 vier keer ingezet.

Actieve communicatie

Actieve, vroegtijdige en gebiedsgerichte communicatie met inwoners wordt steeds belangrijker. Inwoners verwachten dit ook van de gemeentelijke organisatie. Door actieve communicatie met de samenleving zoeken we de komende jaren de verbinding en wordt doelgroepgericht gecommuniceerd. Om actieve communicatie voor elkaar te krijgen, is het van belang vanuit het perspectief van de inwoners te denken en hun ruimte te geven om mee te denken. De eenheid Communicatie heeft in 2019 hiervoor een mix van online en offline media ingezet en meer gebruik gemaakt van beeld. Verder is coaching en advies aan de organisatie gegeven over de inzet van de juiste middelen. Ook hebben collega's schrijftrainingen 'Eenvoudig en klantgericht schrijven' gevolgd.

Uitvoeren Strategische visie op communicatie

Communicatie moet verankerd zijn in de ontwikkeling van beleid. In 2019 is communicatie actief ingezet in de ontwikkeling en uitwerking van diverse beleidsthema's. De eenheid Communicatie heeft aan de organisatie coaching en advies gegeven over de inzet van de juiste communicatiemiddelen. In 2020 wordt de strategische visie op communicatie geactualiseerd. Hiervoor is de basis al in 2019 gelegd.

Interne communicatie

Goede interne communicatie is een belangrijke voorwaarde voor een soepel verlopende externe communicatie. Het vergroot de kans dat medewerkers zich verbonden voelen en geboeid blijven. Dat is belangrijk, want juist zij zijn de ambassadeurs van de organisatie. In 2019 heeft de eenheid Communicatie werkzaamheden verricht voor het programma Sterk Werk, het medewerkerstevredenheidsonderzoek en de verbouwing van het gemeentehuis.

Digitale dienstverlening

Voor het verbeteren en doorontwikkelen van de digitale dienstverlening is voortdurend aandacht. Daarnaast is er ook het belang van het bieden van structurele, snelle dienstverlening aan inwoners via internet zoals sociale media (webcare). Digitale media vragen een specifiek advies over communicatie, boodschap, maar ook over tijdstip en inzet van middelen. Daarnaast is de toegankelijkheid van de digitale dienstverlening een aandachtspunt. Sinds december 2019 maken we tijdelijk geen gebruik van het WhatsApp kanaal, omdat de voorwaarden voor overheden zijn veranderd. We hopen WhatsApp in het voorjaar van 2020 weer aan te kunnen bieden.

5.3.3 Informatievoorziening en Automatisering

Informatievoorziening en automatisering

Informatiebeveiliging

Op het gebied van informatiebeveiliging is verder gewerkt aan het jaarplan en zijn audits op DigiD (elektronisch identificatiemiddel) en Suwinet (elektronische samenwerking tussen UWV, SVB en Gemeenten) met goed gevolg doorlopen. Tevens hebben wij ons aangesloten bij de initiatieven vanuit GGI Veilig (samenwerkingsverband vanuit VNG die zich richt op veilige informatie-uitwisseling). Daarnaast is een aantal beveiligingsincidenten volgens de vastgestelde procedures afgehandeld. Er waren 297 Informatiebeveiligingsmeldingen (varieert van password resets, melding spam/phishing mails, meldingen IBD). Er waren 38 meldingen van Datalekken. (31 beoordeeld als datalekken(hiervan zijn er 15 gemeld bij de AP en zijn er 8 gemeld bij betrokkene), 7 meldingen zijn beoordeeld als geen datalek.

ICT (Informatie- en communicatietechnologie)

ICT en informatievoorziening zijn al lang niet meer slechts gericht op het technisch ondersteunen van de bedrijfsvoering. Technologie is medebepalend voor hoe de gemeente functioneert in haar omgeving. Met zowel de voordelen als de kwetsbaarheden die deze afhankelijkheid met zich meebrengt. Hiervoor is een ICT visie opgesteld om te komen tot een vermindering van de kwetsbaarheid, verbetering van kwaliteit en efficiency.

In 2019 is in het verlengde van de ICT visie gestart met het uitbesteden van onze ICT infrastructuur. Hiervoor is een project gestart. Er wordt een aanbesteding gedaan om een geschikte leverancier te vinden en de betrokken medewerkers en organisatie klaar te maken om de rol van opdrachtgever en regievoerder goed in te kunnen vullen.

Gegevensmanagement

In 2019 is het project Gegevensmanagement gestart. In dit project werken we aan het vergroten van de kwaliteit van onze gegevens (actualiteit, volledigheid, meervoudig gebruik) zodat we nog meer waarde uit onze gegevens kunnen halen tbv onze dienstverlening en ter vergroting van de effectiviteit van ons beleid. Het zichtbaar maken van die gegevens in dashboards maakt ook deel uit van dit project.

Procesgericht Werken

In 2019 is het project procesgericht werken grotendeels afgerond. Er is nu een aanpak voor het beschrijven en (continu) verbeteren van onze processen, inclusief de bijbehorende rollen. Er is ook een overzicht van de processen in Epe (procesplaat).

Zaakgericht Werken

In 2019 is gestart met een evaluatie rondom Zaakgericht Werken. Er staat een stevige basis rondom zaakgericht werken. Er zijn in het zaakstelsel ongeveer 200 zaaktypen "specifiek ingericht" en afgestemd met gebruikers. De uitkomsten van de evaluatie worden begin 2020 geconcretiseerd in een projectplan om Zaakgericht werken naar een hoger niveau te brengen.

5.3.4 Juridische Zaken

De kwaliteit van juridische processen is op de meeste punten goed te noemen. Er wordt gewerkt aan verbetering en actualisatie van juridische procedures en documenten door dit te betrekken bij de digitalisering van werkprocessen. Er heeft een quick scan plaatsgevonden naar de inrichting van vergunningprocedures in het zaakstelsel en daaruit zijn enkele tekortkomingen gebleken die zullen worden hersteld. In het kader van de juridische control zal nog nader op de vergunningen in het kader van de algemene plaatselijke verordening worden ingegaan. In december zijn de bevoegdhedenlijsten voor het college en de burgemeester herzien. Het beroep op externe juridische hulp heeft zich in 2019 gestabiliseerd. De kosten zijn weliswaar gestegen, maar dat heeft te maken met een lopende schadestaatprocedure. Om te voldoen aan de Algemene verordening gegevensbescherming is een privacy officer aangesteld.

5.3.5 Financiën

Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 is de Wet op de vennootschapsbelasting (Vpb) van toepassing op overheidsondernemingen. Aanleiding daarvoor zijn de EU-afspraken om het fiscale verschil tussen overheidsondernemingen en marktpartijen tegen te gaan en zo een gelijk speelveld te creëren voor overheid en marktpartijen. De activiteiten van de gemeente zijn samen met een extern fiscaal

adviseurs doorgenomen. Voor de aangifte heeft voor het onderdeel grondexploitatie overleg plaatsgevonden met de belastingdienst.

In de verslag periode is de aangifte vennootschapsbelasting verwerkt tot en met het boekjaar 2018. De aangiften hebben plaatsgevonden op basis van de vaststellingsovereenkomst met de belastingdienst.

E-facturering

De gemeente Epe heeft eind 2018 e-facturen succesvol geïmplementeerd. In 2019 zijn leveranciers telefonisch en/of via de mail actief benaderd om e-facturen aan te leveren (het onboarden) en is een bericht op de website geplaatst met de benodigde informatie om een correcte e-factuur aan te leveren. Inmiddels worden er van een aantal leveranciers conform de Europese richtlijn (EU/55/2014) e-facturen ontvangen en verwerkt.

5.3.6 Planning en Control

De planning en control cyclus is in 2019 weer uitgevoerd volgens planning. Waar mogelijk zijn verbeteringen in de processen doorgevoerd. Op basis van regelmatige evaluaties wordt het doorvoeren van verbeteringen, vanuit de vraag naar de klantwaarde, steeds meer onderdeel van de reguliere werkwijze.

In toenemende mate wordt gewerkt vanuit een 'procesmatige aanpak', waarbij gaandeweg meer gebruik wordt gemaakt van geautomatiseerde toepassingen (zoals 'workflow'). Een mooi voorbeeld van voortdurend verbeteren is het vernieuwde proces voor de inventarisatie van 'nieuw beleid' voor de begroting.

Het opstellen van de jaarrekening 2018 verliep voorspoedig. Door verscherping van eisen bij de accountantscontrole en de impact van de nieuwe taken in het sociale domein kan behandeling en vaststelling door de raad niet eerder dan in juni/juli plaats vinden. Door een andere manier van vaststellen van de levering van de zorg zal dit in de komende jaren mogelijk eerder kunnen.

In 2019 is de raad tweemaal in de voortgangsrapportage geïnformeerd over de afwijkingen in de uitvoering van de geplande activiteiten en de verwachte financiële mee- en tegenvallers.

In de perspectiefnota die werd opgesteld, zijn richtinggevende uitspraken opgenomen, die mede bepalend waren voor de in het najaar aan de raad aangeboden programmabegroting voor de komende 4 jaar. Meest in het oog springend hierin zijn het verslechterde financiële beeld en de toename van de onzekerheden en risico's. Toch is een sluitende meerjarenbegroting opgesteld.

In 2019 is de laatste langlopende geldlening afgelost, waardoor Epe op dit moment geen langlopende schulden meer heeft.

Epe viel in 2019 onder het repressieve toezicht van de provincie, de lichtste vorm van toezicht.

De verbijzonderde interne controle over 2019 is uitgevoerd, gericht op de opzet, het bestaan en de werking van processen en de daarin opgenomen beheersmaatregelen. Daarin is ook de rechtmatigheid van de uitvoering betrokken.

In 2019 heeft een eerste oriëntatie plaats gevonden op de nieuwe verplichting dat vanaf 2021 het college een verantwoording over de rechtmatigheid afgeeft. Tot en met 2020 geeft de accountant een oordeel over de rechtmatigheid in de controleverklaring bij de jaarrekening. Bij de uitwerking hiervan zal bepalend zijn in hoeverre het niveau van interne beheersing (kwaliteit van de processen) in relatie tot het risicomanagement voldoende op niveau zijn, zodat het college deze verantwoording kan afgeven.

In de commissie planning en control heeft in 2019 drie maal overleg plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van gemeenteraad en college en vakspecialisten uit de gemeentelijke organisatie. Onderwerpen die aan de orde waren betreffen de planning en control cyclus, bedrijfsvoeringzaken en het overleg met de accountant. Met de huidige accountant is een contract gesloten met een looptijd van twee jaar (2018-2019). In de loop van 2020 zal de gemeenteraad een accountant benoemen voor de komende jaren.

6 | Verbonden Partijen

6.1 Inleiding

De paragraaf verbonden partijen geeft inzicht in de relaties en verbindingen van de gemeente met 'verbonden partijen'. Van een verbonden partij is sprake wanneer er vanuit de gemeente bestuurlijke invloed wordt uitgeoefend en wanneer er financiële belangen mee gemoeid zijn.

- Onder bestuurlijk belang wordt verstaan het hebben van een zetel in het bestuur van de verbonden partij of het hebben van stemrecht.
- Met financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld (en die ze in geval van faillissement van de verbonden partij kwijt kan zijn) en/of in geval dat er financiële problemen ontstaan bij de verbonden partij er verhaal op de gemeente kan plaatsvinden.

6.2 Beleidskaders

Het beleid ten aanzien van de verbonden partij is vastgelegd in de Nota verbonden partijen (2016).

6.3 Beheersing risico's

De verbonden partijen van de gemeente Epe lopen sterk uiteen in (financiële) omvang en vorm. Hierdoor variëren ook de gemeentelijke belangen en risico's sterk. Op basis van de in de nota verbonden partijen 2016 opgenomen risico analysemodellen wordt per partij bezien hoeveel bestuurlijk (inhoudelijk) en financieel belang er is en hoeveel risico er wordt gelopen. Op basis van beide analyses wordt twee maal per jaar het risicoprofiel bepaald. Hoe groter het bestuurlijk en/of financieel belang bij een verbonden partij, hoe intensiever de sturing. Er zijn drie risicoprofielen:

Basis pakket

Verbonden partijen waarbij de gemeente een laag bestuurlijk en financieel risico loopt worden ingedeeld in het Basis pakket. De gemeenteraad wordt over verbonden partijen in dit pakket geïnformeerd bij de gemeentelijke begroting en jaarrekening.

Pluspakket

Verbonden partijen waarbij de gemeente een gemiddeld bestuurlijk of financieel risico loopt worden ingedeeld in het Pluspakket. Aanvullend op het Basis pakket wordt de gemeenteraad ook bij de voortgangsrapportage geïnformeerd over deze verbonden partijen, zo nodig ook met een informatienota. Daarnaast zal de bestuurlijke en ambtelijke overleg frequentie met deze verbonden partijen hoger zijn dan bij de partijen in het basispakket. Tot slot worden deze verbonden partijen ook periodiek geagendeerd in het college.

Plusplus pakket

Verbonden partijen waarbij de gemeente een hoog bestuurlijk en financieel risico loopt worden ingedeeld in het Plusplus pakket. Aanvullend op het Pluspakket wordt de bestuurlijke en ambtelijke overleg frequentie met deze verbonden partijen verder opgevoerd.

6.4 Overzicht verbonden partijen

Op basis van regelgeving volgt hierna het overzicht van bestaande verbonden partijen. Daarin wordt per partij de voorgeschreven informatie verschaft. Bij de gemeenschappelijke regelingen die geen eigen vermogen hebben is het financieel belang van de gemeente gelegen in de verplichting om bij te springen als er financiële problemen ontstaan bij de verbonden partij.

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)			
Volledige naam	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Vorm	Vennootschap		
Wijze van belang	Algemene vergadering		
Openbaar belang	Bank voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang		
		1 jan. 2019	31 dec. 2019
Financieel belang	van de gemeente	€ 4,7 mln.	€ 4,6 mln.
Eigen vermogen	van de verbonden partij	€ 4.991 mln.	€ 4.887 mln.
Vreemd vermogen	van de verbonden partij	€ 135.518 mln.	€ 144.802 mln.
Financieel resultaat	van de verbonden partij	p.m.	p.m.

Gerealiseerd beleidsvoornemen	Niet bekend. BNG publiceert geen begroting.		
Risicoprofiel	laag (basispakket)		
Circulus-Berkel			
Volledige naam	Circulus-Berkel B.V.		
Vestigingsplaats	Apeldoorn		
Vorm	Vennootschap		
Wijze van belang	Algemene vergadering		
Openbaar belang	Afvalverwijdering en straatreiniging		
		1 jan. 2019	31 dec. 2019
Financieel belang	van de gemeente	€ 739.000	€ 752.000
Eigen vermogen	van de verbonden partij	€ 13.797.000	€ 14.673.000
Vreemd vermogen	van de verbonden partij	€ 32.870.000	€ 42.404.000
Financieel resultaat	van de verbonden partij (excl. deelnemingen)		€ 190.373
Gerealiseerde beleidsvoornemens	De beleidsvoornemens van Circulus-Berkel staat beschreven in de Strategienota Circulus-Berkel BV 2015-2020. Centraal in dit plan staat dat samen met de aangesloten gemeenten gestreefd wordt naar een duurzame toekomst met minder afval en meer grondstoffen en een duurzaam beheer van de woon- en leefomgeving. Hierbij worden de inwoners betrokken zodat er een meerwaarde voor de samenleving ontstaat. In de afgelopen jaren zien we de trend dat de hoeveelheid ingezameld afval daalt, het scheidingspercentage stijgt en de hoeveelheid grondstof toeneemt. Deze trend zet zich in 2019 verder door.		
Risicoprofiel	laag (basispakket)		
GGD NOG			
Volledige naam	GGD Noord- en Oost Gelderland		
Vestigingsplaats	Warnsveld		
Vorm	Gemeenschappelijke regeling: openbaar lichaam		
Wijze van belang	Lid algemeen bestuur		
Openbaar belang	GGD NOG beschermt, bewaakt en bevordert de gezondheid van de inwoners van 22 gemeenten die bij GGD NOG zijn aangesloten.		
		1 jan. 2019	31 dec. 2019
Financieel belang	van de gemeente	€ 0,1 mln.	€ 0,1 mln.
Eigen vermogen	van de verbonden partij	€ 3,0 mln.	€ 2,9 mln.
Vreemd vermogen	van de verbonden partij	€ 2,9 mln.	€ 2,6 mln.
Financieel resultaat	van de verbonden partij		€ 71.000
Gerealiseerde beleidsvoornemens	GGD NOG beschermt, bewaakt en bevordert de gezondheid van de inwoners van 22 gemeenten die bij GGD NOG zijn aangesloten. Dat houdt in dat GGD NOG zorgt voor de algemene gezondheidszorg (infectieziektenbestrijding, epidemiologie etc.) en de jeugdgezondheidszorg voor 4-19 jaar (onderdeel van het CJG Epe). In 2020 besteedt GGD NOG ook aandacht aan de invoering van de Omgevingswet.		
Risicoprofiel	laag (basispakket)		
Leisurelands			
Volledige naam	Leisurelands B.V.		
Vestigingsplaats	Arnhem		
Vorm	Vennootschap		
Wijze van belang	Algemene vergadering		
Openbaar belang	Openbare toegankelijkheid dagrecreatieterrein Kievitsveld		
		1 jan. 2020	31 dec. 2020
Financieel belang	van de gemeente	€ 6.705	€ 6.705
Eigen vermogen	van de verbonden partij	€ 57,6 mln.	€ 58,8 mln.
Vreemd vermogen	van de verbonden partij	€ 33,3 mln.	€ 32,6 mln.
Financieel resultaat	van de verbonden partij		€ 1,3 mln.
Gerealiseerde beleidsvoornemens			
Risicoprofiel	laag (basispakket)		
Lucrato			
Volledige naam	Werkbedrijf Lucrato		
Vestigingsplaats	Apeldoorn		
Vorm	Gemeenschappelijke regeling: openbaar lichaam		
Wijze van belang	Lid dagelijks bestuur		
Openbaar belang	Het bieden van werkplekken voor inwoners met een arbeidshandicap, die niet zelfstandig kunnen werken (WSW) of alleen in een beschutte werkomgeving. En begeleiding naar werk (re-integratie) van mensen die onder de Participatiewet vallen met een korte afstand tot de arbeidsmarkt.		
		1 jan. 2019	31 dec. 2019
Financieel belang	van de gemeente	€ 500.160	€ 473.920
Eigen vermogen	van de verbonden partij	€ 3.126.000	€ 2.962.000
Vreemd vermogen	van de verbonden partij	€ 3.058.000	€ 2.158.000
Financieel resultaat	van de verbonden partij		€ 88.000

Gerealiseerde beleidsvoornemens	Voor het realiseren en vergroten uitstroomdoelstelling Participatiewet: -Efficiënte inzet op begeleiden inwoners naar passende arbeidsplek. -Doorontwikkelen inzet Maatwerkdienstverlening (voorheen PMC's); expertise bieden voor de brede doelgroep die onder de Participatiewet valt. -Mogelijkheden onderzoeken naar extra financieringsvormen en/of maatregelen die (deels) moeten leiden tot een meer gezonde exploitatie.		
Risicoprofiel	gemiddeld (pluspakket)		
Omgevingsdienst OVIJ			
Volledige naam	Omgevingsdienst Veluwe IJssel (OVIJ)		
Vestigingsplaats	Apeldoorn		
Vorm	Gemeenschappelijke regeling: openbaar lichaam		
Wijze van belang	Voorzitter dagelijks bestuur		
Openbaar belang	Uitvoering wettelijke milieutaken		
		1 jan. 2019	31 dec. 2019
Financieel belang	van de gemeente	€ 63.000	€ 81.000
Eigen vermogen	van de verbonden partij	€ 512.492	€ 667.707
Vreemd vermogen	van de verbonden partij	€ 716.987	€ 2.624.130
Financieel resultaat	van de verbonden partij		€ 493.134
Gerealiseerde beleidsvoornemens	Uitvoering (wettelijke) milieutaken		
Risicoprofiel	laag (basispakket)		
OMVV			
Volledige naam	Ontwikkelingsmaatschappij Vitale Vakantieparken B.V.		
Vestigingsplaats	Arnhem		
Vorm	Vennootschap		
Wijze van belang	Algemene vergadering		
Openbaar belang	Revitalisering vakantieparken		
		1 jan. 2018	31 dec. 2018
	<i>cijfers bij oprichting</i>		
Financieel belang	van de gemeente	-	€ 1.565
Eigen vermogen	van de verbonden partij	-	€ 4.000.000
Vreemd vermogen	van de verbonden partij	-	-
Financieel resultaat	van de verbonden partij	-	-
Gerealiseerde beleidsvoornemens	het verbeteren van de kwaliteit van de vakantieparken en hiermee bij te dragen aan een sterkere positie van de Veluwe als toeristisch-recreatieve bestemming.		
Risicoprofiel	laag (basispakket)		
Basismobiliteit			
Volledige naam	Basismobiliteit		
Vestigingsplaats	Lochem		
Vorm	Gemeenschappelijke regeling: bedrijfsvoeringsorganisatie		
Wijze van belang	Lid bestuur		
Openbaar belang	Doelgroepen prettig en efficiënt vervoeren wanneer er geen vervoersalternatief is.		
		1 jan. 2019	31 dec. 2019
Financieel belang	van de gemeente	€ -	€ 42.658
Eigen vermogen	van de verbonden partij	€ 148.705	€ 460.890
Vreemd vermogen	van de verbonden partij	€ 8.645.791	€ 4.124.281
Financieel resultaat	van de verbonden partij		€ 312.185
Gerealiseerde beleidsvoornemens	Kostenreductie met behoud van kwaliteit		
Risicoprofiel	gemiddeld (pluspakket)		
Regio Stedendriehoek			
Volledige naam	Gemeenschappelijke regeling regio Stedendriehoek		
Vestigingsplaats	Apeldoorn		
Vorm	Gemeenschappelijke regeling: openbaar lichaam		
Wijze van belang	Lid/plaatsvervangend voorzitter dagelijks bestuur en lid regionaal		
Openbaar belang	Belangenbehartiging op gebied van ruimtelijke ordening en landschapsontwikkeling, volkshuisvesting, sociaaleconomische ontwikkeling en arbeidsvoorziening, verkeer en vervoer, milieu, onderwijs en welzijn en recreatie.		
		1 jan. 2019	31 dec. 2019
	<i>voorlopig</i>		
Financieel belang	van de gemeente	€ 9.194	€ 7.913
Eigen vermogen	van de verbonden partij	€ 122.000	€ 105.000
Vreemd vermogen	van de verbonden partij	€ 1.737.000	€ 1.241.000
Financieel resultaat	van de verbonden partij		€ 0
Gerealiseerde beleidsvoornemens	Agenda is overeenkomstig planning uitgevoerd.		
Risicoprofiel	laag (basispakket)		

Streekarchief			
Volledige naam	Streekarchief Epe, Hattem en Heerde		
Vestigingsplaats	Epe		
Vorm	Gemeenschappelijke regeling: centrumgemeente		
Wijze van belang	Voorzitter commissie en plaatsvervangend lid		
Openbaar belang	Het beheer van de oude openbare archieven en het toezicht op het beheer van de nieuwe archieven.		
		1 jan. 2019	31 dec. 2019
Financieel belang	van de gemeente	€ 0	€ 0
Eigen vermogen	van de verbonden partij	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen	van de verbonden partij	€ 0	€ 0
Financieel resultaat	van de verbonden partij		€ 21.691
Gerealiseerde beleidsvoornemens	Het beheer van de oude openbare archieven en toezicht op het beheer van nieuwe archieven.		
Risicoprofiel	laag (basispakket)		
Tribuut			
Volledige naam	Tribuut belastingsamenwerking		
Vestigingsplaats	Epe		
Vorm	Gemeenschappelijke regeling: bedrijfsvoeringsorganisatie		
Wijze van belang	Voorzitter bestuur		
Openbaar belang	Het uitvoeren van de gemeentelijke belastingen en Wet waardering onroerende zaken.		
		1 jan. 2019	31 dec. 2019
Financieel belang	van de gemeente	€ 13.000	€ 3.000
Eigen vermogen	van de verbonden partij	€ 113.000	€ 27.000
Vreemd vermogen	van de verbonden partij	€ 1.106.000	€ 1.421.000
Financieel resultaat	van de verbonden partij		€ 27.000
Gerealiseerde beleidsvoornemens	Nieuwe belastingapplicatie in gebruik genomen, nieuwe website. Gestart met lean-traject voor procesverbetering. Niet gerealiseerd: beleidsharmonisatie.		
Risicoprofiel	laag (basispakket)		
Veiligheidsregio			
Volledige naam	Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland		
Vestigingsplaats	Apeldoorn		
Vorm	Gemeenschappelijke regeling: openbaar lichaam		
Wijze van belang	Lid algemeen bestuur		
Openbaar belang	De missie van de VNOG is "Samen werken aan veiligheid". Dit bereikt de VNOG door zich sterk te maken voor de kwaliteit en efficiency van de brandweezorg, geneeskundige hulpverlening, bevolkingszorg en crisisbeheersing en rampenbestrijding.		
		1 jan. 2019	31 dec. 2019
Financieel belang	van de gemeente	€ - 15.000	€ 70.000
Eigen vermogen	van de verbonden partij	€ - 0,4 mln.	€ 7,8 mln.
Vreemd vermogen	van de verbonden partij	€ 51,1 mln.	€ 46,1 mln.
Financieel resultaat	van de verbonden partij		€ 4,2 mln.
Gerealiseerde beleidsvoornemens	Het jaar 2019 stond in het teken van het op orde brengen van de financiële situatie van de veiligheidsregio. Daarvoor is een toekomstvisie vastgesteld en in 2020 wordt een nieuw regionaal beleidsplan vastgesteld. Op basis van de toekomstvisie is de bijdrage van de 22 deelnemende gemeenten opnieuw bepaald, zodat de uitvoering van de taken van de veiligheidsregio financieel geborgd is.		
Risicoprofiel	gemiddeld (pluspakket)		
Vitens			
Volledige naam	Vitens N.V.		
Vestigingsplaats	Zwolle		
Vorm	Venootschap		
Wijze van belang	Algemene vergadering		
Openbaar belang	Het beschikbaar stellen van voldoende betrouwbaar drinkwater.		
		1 jan. 2019	31 dec. 2019
Financieel belang	van de gemeente	€ 35.000	€ 35.000
Eigen vermogen	van de verbonden partij	€ 533,1 mln.	€ 533,3 mln.
Vreemd vermogen	van de verbonden partij	€ 1.233,5 mln.	€ 1.293,0 mln.
Financieel resultaat	van de verbonden partij		€ 11,19 mln.
Gerealiseerde beleidsvoornemens	In 2019 is er gewerkt aan: - 24/7 betrouwbaar en betaalbaar drinkwater - meer gemak voor de klant - voldoende beschikbare schone bronnen		
Risicoprofiel	laag (basispakket)		

7 | Grondbeleid

7.1 Beleidskaders

In december 2013 is de Nota Grondbeleid 2013 door de gemeenteraad vastgesteld. De in deze nota verwoorde uitgangspunten worden gehanteerd als kaders voor het grondbeleid van de gemeente Epe.

7.2 Grondbeleid in Epe

Het grondbeleid heeft een grote invloed op en samenhang met de realisatie van het collegeakkoord en de volgende programma's in de programmabegroting:

- Ruimte en wonen (programma 5)
- Bedrijvigheid (programma 9).

In de Nota Grondbeleid 2013 wordt gekozen voor een facilitair grondbeleid. Bij een facilitair grondbeleid volgt de gemeente de ontwikkelingen eerder dan dat ze die initieert. De gemeente speelt in op particuliere initiatieven, zonder zelf de beschikking te verkrijgen over de grond. Hierbij heeft de gemeente een voorwaardenscheppende rol door middel van de structuurvisie en het bestemmingsplan. Marktpartijen verwerven en exploiteren de grond. De risico's voor de gemeente bij facilitair grondbeleid zijn minimaal; de gemeente koopt/verkoopt geen grond en het ontwikkelrisico ligt bij een private partij.

7.3 Grondexploitaties

7.3.1 Afgesloten exploitaties

Op 31 december 2019 is het plan Kouvenaarschool met een verlies van € 243.725 afgesloten.

7.3.2 Voortgang van de plannen

Kweekweg VI Epe

In dit plan zijn in 2019 drie percelen bedrijfsterrein verkocht. Er kan nog 2.567 m² bedrijfsterrein worden uitgegeven.

De Pirk-Noord Vaassen

Voor dit plan is in 2007 een anterieure overeenkomst gesloten met De Pirk BV. Door een tussentijdse wijziging van het plan in 2015 is het totaal aantal te bouwen woningen gewijzigd van 83 in 74 woningen. Hiervan zijn er 55 opgeleverd.

De overige plannen (Warande Epe, Klaarbeek Epe en Oene-West) kunnen op korte termijn worden afgesloten. Voor deze plannen worden geen inkomsten meer verwacht en zijn de nog te verwachten uitgaven relatief laag.

7.3.3 Parameters grondexploitatiebegrotingen

Bij de actualisatie van de grondexploitatiebegrotingen zijn de volgende parameters gehanteerd en tussen haakjes zijn de wijzigingen ten opzichte van de begrotingen per 30 juni 2019 aangegeven:

1. Kostenstijging:
 - 3% per jaar (niet gewijzigd)
2. Opbrengstenstijging:
 - bedrijfsterrein: 0% per jaar (niet gewijzigd)
 - bouwterrein voor woningen: n.v.t.
3. Rekenrente:
 - 0,27% per jaar (was 0,29% per jaar)

7.3.4 Tussentijdse winst- en verliesnemingen

Met zekerheid in de plannen gerealiseerde winsten moeten (op grond van voorschriften) tussentijds worden overgeboekt naar de reserve bouwgrondexploitatie. In 2019 zijn op 30 juni en 31 december tussentijdse winsten overgeboekt. Deze bedroegen totaal per plan:

Plan	Winstneming
Warande Epe (30 juni 2019)	€ 2.400
Kweekweg VI Epe	€ 249.500
De Pirk-Noord Vaassen (30 juni 2019)	€ 300

voormalig Kouwenaarschool Vaassen (30 juni 2019)	€ 16.400
Klaarbeek, Epe (31 december 2019)	€ 1.100
Oene West, Oen (31 december 2019)	€ 1.058

Op 31-12-2019 is voor het plan Warande een terugname van de tussentijdse winstneming uitgevoerd van € 68.600

Als uit een grondexploitatiebegroting blijkt, dat er een verlies op een plan ontstaat, wordt dit verlies direct ten laste van de reserve bouwgrondexploitatie gebracht. In dit kader is op basis van de geactualiseerde grondexploitatiebegrotingen per 30 juni 2019 voor het plan Klaarbeek Epe een bedrag van € 13.900 en voor het plan Oene-West een bedrag van € 8.900 en op basis van de geactualiseerde grondexploitatiebegroting per 31 december 2019 voor het plan De Pirk-Noord een bedrag van € 9.000 als tussentijds verlies genomen.

7.3.5 Cijfers geactualiseerde grondexploitatiebegrotingen

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste cijfers weergegeven van de grondexploitatiebegrotingen per 31 december 2019.

Plan	boekwaarde 30-6-2019*	verwacht eind- resultaat grexen*	jaar afsluiting plan
Warande	+ € 39.464	+ € 212.800	2020
De Pirk-Noord	+ € 4.878	+ € 31.565	2023
Oene-West	+ € 26.479	+ € 752.100	2020
Kweekweg VI	+ € 289.999	+ € 768.668	2022
Klaarbeek	+ € 18.709	- € 168.600	2022

* min (-) = nadelig; plus (+) = voordelig

De reeds tussentijds genomen winst- en verliesnemingen zijn meegenomen bij het bepalen van de verwachte eindresultaten.

7.4 Aan- en verkopen van gronden en opstallen

7.4.1 Aankopen

In 2019 is geen grond aangekocht.

7.4.2 Verkopen

In 2019 is verkocht:

- bedrijfsterrein 7.043 m²
- agrarische gronden 273 m²
- snippergroen 686 m²

7.5 Reserves bouwgrondexploitatie

Voor het afdekken van de risico's van de bouwgrondexploitatie is een reserve bouwgrondexploitatie gevormd. Het te hanteren model voor het berekenen van de reserve bouwgrondexploitatie is opgenomen in de Nota Grondbeleid 2013.

De benodigde reserve bouwgrondexploitatie bedraagt per 1 januari 2020 € 3.886.871. De werkelijke stand van de reserve bouwgrondexploitatie bedraagt per 1 januari 2019 € 4.622.870. Van het surplus van € 735.999 is al een bedrag van € 510.000 bij de begroting 2020 ingezet als algemeen dekkingsmiddel. De resterende € 225.999 wordt meegenomen bij het opstellen van de begroting 2021.

8 | Demografische ontwikkelingen

8.1 Inleiding

Het is belangrijk de demografische ontwikkelingen en specifiek de ontwikkeling van de bevolking te monitoren. Demografische ontwikkelingen kunnen leiden tot een verandering van de bevolkingssamenstelling. Dit heeft een impact op de gehele samenleving en de beleidskeuzes die gemaakt moeten worden op o.a. wonen, werk, welzijn, voorzieningen en vrije tijd. Dit kan gevolgen hebben voor de gemeentelijke financiële middelen. Hierna wordt ingegaan op de stand van zaken met betrekking tot de Eper situatie.

8.2 Beleidskaders

Het beleid is vastgelegd in diverse documenten. Het jaar van vaststelling is tussen haakjes aangegeven.

- Toekomstvisie Epe 2030 (2013)
- Sociale Agenda 2015-2021 (2015)
- Gebiedsgericht werken/Transformatieagenda (2016)
- Ruimtelijk structuurplan Epe (2006)
- Woonagenda 2019-2023
- Economische visie (2016)
- Nota verblijfsrecreatie (2016)
- Cleantech agenda (2016)

8.3 Stand van zaken

De bevolking in Epe ontwikkelt zich als volgt:

	2019	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Jonger dan 19	6.939	6.880	6.789	7.151	7.541	7.810	7.882	7.755
20 tot 44	8.220	8.258	8.479	8.630	8.580	8.409	8.327	8.240
45 tot 64	9.768	9.638	9.103	8.419	7.912	7.750	8.003	8.252
65 tot 74	4.597	4.625	4.482	4.784	5.053	4.768	4.090	3.694
75 tot 84	2.667	2.763	3.484	3.794	3.804	4.177	4.477	4.313
Ouder dan 85	964	1.011	1.100	1.323	1.747	1.939	2.123	2.454
Totaal	33.155	33.175	33.446	34.101	34.637	34.853	34.902	34.708

Kijkend naar het aantal inwoners, dan zien we de laatste jaren een lichte stijging. In 2018 waren er 32.863 inwoners. In 2019 stond de teller op 33.155 inwoners.

8.4 Koersbepaling op demografische ontwikkelingen

De gemeente Epe wil de ontgroening en vergrijzing op een goede manier begeleiden. De hoofdlijnen staan in de Toekomstvisie Epe 2030 beschreven voor de beleidsdomeinen economie, sociaal en ruimte. Om in te spelen op de vergrijzing, ontgroening en leefbaarheid in de gemeente zal Epe een attractieve gemeente moeten zijn en blijven om te wonen, te werken, te leven en te bezoeken.

Speciale focus daarbij dient te zijn het behoud van en het extra aantrekken van 20 tot 35 jarigen als potentiële toekomstige beroepsbevolking. Wat de komende jaren ook gaat spelen is de toenemende vergrijzing en de gevolgen van de scheiding tussen wonen en zorg.

In deze jaarrekening is in beeld gebracht welke acties zijn uitgezet als gevolg van de demografische ontwikkelingen.

8.5 Beleid gericht op gevolgen van demografische ontwikkelingen

8.5.1 Wonen

Geplande activiteiten	Uitgevoerd in 2019
Voldoende betaalbare woningen beschikbaar krijgen voor starters, alleenstaanden en huishoudens met een laag inkomen en een zorgvraag.	De wijk Klaarbeek is nagenoeg afgerond wat betreft de bouw van sociale huurwoningen. De twee achterste woontorens (sociale huur) zijn in de planning naar voren gehaald en inmiddels bewoond. Ook in Vaassen is met de realisatie van het Mandelahof extra sociale woningbouw toegevoegd. Met Triada lopen gesprekken

	om de extra sociale woningbouwopgave te realiseren in de verschillende kernen
Het bevorderen van de doorstroming van senioren naar levensloopgeschikte woningen	Er zijn/worden appartementen in het middensegment en duur toegevoegd. Zowel in de huur, als koop. Hierdoor ontstaat een verhuisketen en kunnen meerdere doelgroepen aan een woning geholpen worden
De Woonvisie is in 2016 geconcretiseerd in de Woonagenda 2016-2020. De woonagenda wijst de gemeentelijke volkshuisvestelijke koers aan, onder andere richting de corporaties voor het jaarlijks bod van de corporatie op het gemeentelijk beleid en de te maken prestatieafspraken. In 2016 zijn die afspraken voor het eerst in de nieuwe constellatie vastgelegd, o.a. over de betaalbaarheid en de beschikbaarheid van de sociale woningvoorraad. Met Triada, Heerde en Hattem is een woonbehoefteonderzoek opgesteld. Deze dient als onderlegger voor de komende afspraken met Triada. Verder wordt de Woonagenda in 2018/2019 geactualiseerd en wordt daaraan de component wonen met zorg toegevoegd.	In 2019 is de Woonagenda geactualiseerd. Ook is gestart met de Woonzorgagenda. Verder zijn opnieuw met Triada prestatieafspraken gemaakt.
Binnen de regio Stedendriehoek worden in 2018 nieuwe afspraken gemaakt over nieuw te realiseren woningen. Deze afspraken zijn op aantallen gericht, maar hebben vooral een kwalitatieve insteek. Kern is dat de opgave centraal staat.	De afspraken uit 2018 resulteren voor de gemeente Epe in 180 extra woningen. Onder andere op basis hiervan wordt de wijk Oosterhof Zuid in Vaassen ontwikkeld.
Het project "Thuis wonen, nu en later", gericht op het langer zelfstandig thuis wonen, heeft een vervolg gekregen. Koppel/Swoe voert dit nu uit.	Dit project is gecontinueerd.

8.5.2 Openbare Ruimte

Beschreven effecten in begroting

Het aantal braakliggende percelen is niet toegenomen. Wel neemt het aantal leegstaande panden toe. Voor een aantal daarvan zijn plannen in ontwikkeling.

Gepplande activiteiten	Uitgevoerd in 2019
<p>Realiseren van een duurzame, schone en veilige leefomgeving die toegankelijk is voor alle mensen, die bijdraagt aan de leefbaarheid en uitnodigt tot participatie.</p> <ul style="list-style-type: none"> - De nota toegankelijkheid, met daarin een uitvoeringsprogramma is vastgesteld en in uitvoering gebracht. - Uitvoeren van het gebiedsgericht werken, waarbij meer betrokkenheid en inspraak vanuit de wijken onderdeel van uitmaakt. - Het realiseren van een toegankelijk en aantrekkelijk centrum in de kernen Epe, Emst en Vaassen 	<p>De Nota Toegankelijkheid is samen met het uitvoeringsprogramma in 2018 vastgesteld. In 2019 is op grond van deze nota uitvoering gegeven aan het toegankelijker maken van de looproutes vanaf de woon-zorglocaties richting de centra. Met de uitvoering van de reconstructies van onze wegen en centra en de uitvoering van groot onderhoud in de wijken wordt daarnaast standaard de looproutes binnen de projectgrenzen toegankelijk gemaakt voor mensen met een functiebeperking. Voorbeelden van projecten, die wij in 2019 in uitvoering brachten, zijn: reconstructie Hoofdweg Emst (gereed), Apeldoornseweg Vaassen (gereed juli 2020), groot onderhoud wijk Hoge Weerd, fase 2 (gereed juli 2020), centrumplan Vaassen (gereed april 2020), Patrijsweg-Haverkampsweg Epe (gereed) en Eperweg Oene (gereed). Alle hiervoor genoemde projecten zijn in nauwe samenspraak met bewoners en belanghebbenden tot stand gekomen. Hierbij hebben wij voor meerdere projecten klankbordgroepen samengesteld en voor alle projecten informatiebijeenkomsten georganiseerd. De gebiedsregisseurs zijn eveneens actief betrokken geweest bij de totstandkoming van de meeste projecten en hebben input geleverd namens de bewoners.</p>

8.5.3 Voorzieningen

Beschreven effecten in begroting

Er is geen verandering in het beschreven effect, te weten: herijking van het voorzieningenaanbod door veranderende vraag, vanuit kostenoverwegingen (3 D's) een groter beroep op algemene voorzieningen, minder schoolgebouwen door afname leerlingenaantal.

Gepplande activiteiten	Uitgevoerd in 2019
<p>Het versterken van vrijwilligerswerk en -zorg in wijken en buurten door onder meer in te zetten op wijkgericht werken, het faciliteren van vrijwilligersorganisaties en het laten ondersteunen van vrijwilligers(organisaties) door professionele organisaties.</p>	<p>In 2019 is het vrijwilligerswerk verder versterkt door de lancering van het platform Epe Doet! Epe Doet is opgezet door de welzijnsorganisatie Koppel-SWOE die sinds anderhalf jaar een vrijwilligerscoördinator in dienst hebben. Vanuit het platform wordt de vraag en het aanbod aan vrijwilligerswerk bij elkaar gebracht, worden vrijwilligersorganisaties ondersteund door middel van trainingen en opleidingen en kunnen allerhande vragen rondom vrijwilligerswerk bij de coördinator worden neergelegd.</p>
<p>Vaststellen van het minimale basisvoorzieningsniveau. Vanuit een vastgesteld basisvoorzieningsniveau in combinatie met het project Accommodaties II zal de komende jaren gewerkt worden aan de vernieuwing en logische spreiding van een aantal accommodaties in welzijn en sport.</p>	<p>Eind 2019 is een start gemaakt met het opstellen van een toekomstbestendig plan voor maatschappelijke accommodaties op het gebied van welzijn, cultuur, sport en onderwijs. Dit plan zal medio 2020 opgeleverd worden. Binnen het project Accommodaties II zijn in 2019 gesprekken gevoerd met de wijkvereniging Oosterhof en het bestuur van wijkgebouw Triton om huisvesting voor de wijkvereniging mogelijk te maken in het wijkgebouw. In 2020 zullen deze gesprekken worden doorgezet en wordt een start gemaakt met de uitvoering.</p>
<p>In overleg met het onderwijs bepalen hoe om te gaan met afname van het leerlingenaantal. Schoolgebouwen zijn niet meer uitsluitend gericht op het invullen van de onderwijsfunctie maar bieden ook plaats aan functies zoals kinderopvang, culturele vorming en sportactiviteiten. Ze vervullen een belangrijke dorps-/wijkfunctie.</p>	<p>In 2019 is het koersdocument Integrale Kindvoorzieningen opgeleverd. In dit document wordt op een gebiedsgerichte wijze door de alle betrokken partijen invulling gegeven aan het realiseren van kindvoorzieningen waarbij onder andere onderwijs, zorg, voorschoolse activiteiten en opvang bij elkaar komen. Per gebied wordt vanaf 2020 gefaseerd een verdere uitwerking gemaakt.</p>

8.5.4 Arbeidsmarkt

Beschreven effecten in begroting

Er is geen verandering in het beschreven effect, te weten: ontstaan van een krappe arbeidsmarkt waarbij de vraag naar arbeidskrachten het aanbod overstijgt.

Gepplande activiteiten	Uitgevoerd in 2019
<p>De economische visie is vastgesteld. Daaraan is een uitvoeringsprogramma gekoppeld. Met betrokkenen worden acties uitgevoerd die bijdragen aan een versterking van de (lokale) economie. Daarbij wordt aangehaakt bij de Omgevingsagenda.</p>	<p>De economische visie en het daarbij behorende actieprogramma is enkele jaren geleden vastgesteld. De visie is opgesteld in overleg met externe partners en heeft aandacht voor demografische ontwikkelingen. De bij de Economische Visie behorende uitvoeringsprogramma is inmiddels grotendeels uitgevoerd, maar er</p>

	vanuit de Lokale Cleantech Agenda wordt er blijvend gewerkt aan een versterking van de lokale economie.
<p>Uitvoeren projecten voortkomend uit het (voormalige) Akkoord van Beekbergen en gericht op het terugdringen van werkloosheid, goed en snel vervullen van vacatures, goede aansluiting onderwijs en werk en het activeren van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.</p> <p>Het uitvoeren van het lokaal convenant "samen werken in Epe". Het convenant heeft als doel om met het bedrijfsleven, onderwijs en de overheid gezamenlijk de weg te bewandelen richting een inclusieve arbeidsmarkt. Een arbeidsmarkt waaraan mensen zoveel mogelijk en duurzaam meedoen. Niet kijkend naar beperkingen, maar naar mogelijkheden.</p>	<p>Human Capital is één van de speerpunten van de Cleantech Regio. Er wordt een regionaal actieplan opgesteld. Epe draait hier in mee. Aandacht voor aansluiting onderwijs en werk is daarmee een blijvend aandachts- en actiepun.</p> <p>Vanuit het lokale convenant "samen werken in Epe" werken het bedrijfsleven, onderwijs en de overheid samen aan een inclusieve arbeidsmarkt. Ook is het onderwerp een vast agendapunt in de reguliere overleggen met het bedrijfsleven.</p>
<p>Bieden van een goed vestigingsklimaat voor bedrijven en organisaties. Dit uit zich in goede voorwaarden en faciliteiten en mogelijkheden in het kader van "het nieuwe werken", zoals bedrijfsverzamelgebouwen. In de economische visie is het vestigingsklimaat een belangrijk terugkerend thema, vooral ook ten aanzien van jongeren en hun plek op de arbeidsmarkt. Door middel van het uitvoeringsprogramma moeten verdere stappen gezet worden om het economisch profiel van Epe te versterken.</p>	<p>Regionaal wordt er vanuit de Agenda Cleantech Regio 2019 - 2023 gewerkt aan acties die bijdragen aan het optimaliseren van een goed vestigingsklimaat. Daarnaast is een lokale economische visie waar onder de noemer 'uitnodigend' het vestigingsklimaat één van de speerpunten benoemd. Samen met het bedrijfsleven wordt hier onverminderd aan gewerkt.</p>
<p>Een extra focus in de ontwikkeling van de speerpuntsectoren zorg en recreatie/toerisme. Met aandacht voor onderscheidende elementen daarin draagt het bij aan een goed woon- en leefklimaat en aan werkgelegenheid.</p>	<p>De recreatiesector en de Stichting Promotie Gemeente Epe (SPGE) werken aan de online en offline zichtbaarheid van het profiel '100% wildgarantie'.</p>

9 | Decentralisaties sociaal domein

9.1 Inleiding

Gemeenten hebben er sinds 2015 een omvangrijk takenpakket bij gekregen: de jeugdzorg, de Wmo-begeleiding en taken rondom de arbeidsmarkt (Participatiewet). Vanuit de gedachte dat gemeenten door lokaal maatwerk hun inwoners betere en betaalbare alternatieven kunnen bieden en het gebruik van dure zorg en ondersteuning kunnen voorkomen of terugdringen. De genoemde taken zijn inmiddels ingeregeld binnen de gemeente Epe en het is nu tijd om te kijken hoe de uitvoering van deze taken de komende jaren verbeterd kan worden. In 2016 is gestart met het samenstellen van een Transformatieagenda om dure zorg en ondersteuning te kunnen voorkomen. De Transformatieagenda bestaat uit drie pijlers: het ontwikkelen van een integrale werkwijze binnen de toegang, het creëren van innovatief aanbod in de zorg en ondersteuning en het doorontwikkelen van een gebiedsgerichte werkwijze. De afgelopen jaren zijn diverse activiteiten opgepakt binnen de agenda en in 2020 zullen de resultaten van de Transformatieagenda worden geëvalueerd.

9.2 Beleidskaders

Het beleid ten aanzien van de decentralisatie en transformatie in het sociaal domein is vastgelegd in:

- Beleidsplan Sociaal Domein 2019-2022 (2018)
- Visie Gebiedsgericht werken (2016)
- Transformatieagenda 2016-2019 (2016)
- Kadernota Participatiewet (2015)
- Sociale Agenda 2015-2021 (2015)
- Toekomstvisie Epe 2030 (2013)

9.3 Beleid gericht op uitvoering taken sociaal domein

2016 stond in het teken van afronding van de transitie en start van de transformatie in het sociaal domein. Met de transitie wordt bedoeld dat de nieuwe taken worden ingebed onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. In 2016 is gestart met de transformatie. Daarmee wordt bedoeld dat we de ondersteuning voor inwoners die dit nodig hebben fundamenteel anders inrichten. Het doel van deze transformatie voor Epe is: beter en duidelijker organiseren voor de inwoner. Daarvoor is een transformatieagenda opgesteld, gericht op innovatief aanbod, integrale toegang en gebiedsgericht werken. Centraal in de drie decentralisaties staat: één gezin, één plan, één regisseur. De gemeente Epe hanteert de Sociale Agenda voor de toekomst als kader voor al het sociaal beleid, inclusief de drie decentralisaties.

9.3.1 Wmo

De gemeente was al verantwoordelijk voor de ondersteuning van inwoners op het terrein van wonen, zorg en welzijn. Door de invoering van de nieuwe Wmo, de Jeugdwet en de Participatiewet per 1 januari 2015 is het sociaal domein in één klap een domein binnen de gemeente geworden met een groot financieel budget en een grote opgave. Waar we de eerste jaren veel tijd besteedden aan het inregelen van de toegang tot en uitvoering van deze drie nieuwe wetten, kreeg de afgelopen periode de transformatie en integraliteit binnen het sociaal domein steeds meer aandacht.

Op basis van de Wmo geeft het Rijk aan gemeenten kort samengevat de volgende opdracht:

- het ondersteunen van de zelfredzaamheid en participatie van inwoners met een beperking of chronische, psychische of psychosociale problemen;
- het bevorderen van de sociale samenhang, mantelzorg, vrijwilligerswerk en het voorkomen van huiselijk geweld;
- het bieden van opvang (maatschappelijke opvang, vrouwenopvang, beschermd wonen en verslavingszorg).

Wat hebben we gedaan in 2019?

De activiteiten in het kader van Wmo zijn in programma 3 benoemd. De activiteiten richten zich op het bieden van individuele en groepsbegeleiding, kortdurend verblijf/logeeropvang en beschermd wonen.

Uitgangspunten hierbij zijn dat: zorg en ondersteuning dichtbij inwoners is georganiseerd, er keuzevrijheid is in het ondersteuningsaanbod, de eigen regie en zelfredzaamheid van inwoners wordt versterkt en de financiën beheersbaar blijven. In 2019 hebben we onder andere het volgende gedaan:

- Uitvoeren van het Actieprogramma Sociaal Domein 2019-2022 (jaar 2019), die voortvloeit uit het beleidsplan Sociaal Domein 'Samen meedoen mogelijk maken' 2019-2022.
- Voortzetten van het huidige Wmo-beleid, in combinatie met het evalueren en oprichten van algemene voorzieningen, zoals de pilot Scootmobielpool, de pilot Buurtpunten en het project Welzijn op recept;
- Voortzetten, evalueren en waar nodig bijsturen van de raamovereenkomst voor de individuele maatwerkvoorzieningen voor Jeugd, Wmo en Beschermd Wonen;
- Uitvoeren van de Transformatieagenda Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen door uitvoering te geven aan het regionale en lokale Jaarwerkplan. Zo heeft de raad het convenant met regionale samenwerkingsafspraken vastgesteld en is de Opstapregeling ontwikkeld en gestart.
- Uitvoeren van de Transformatieagenda Huiselijk Geweld en Kindermishandeling samen met het beleidsterrein Jeugd. Er is een start gemaakt met het ontwikkelen van een vernieuwde regiovisie voor Huiselijk Geweld en Kindermishandeling;
- Voorbereiden en implementeren van de Wet verplichte ggz die per 1 januari 2020 van kracht is geworden;
- Doorontwikkelen van de monitoring gericht op de financiële en inhoudelijke uitvoering en de uitkomsten en bevindingen vertalen naar beleidskeuzes binnen het project 'Grip op zorg';
- Uitvoeren van een plan voor het ondersteunen van jonge mantelzorgers en het uitreiken van een waardering voor jonge mantelzorgers.

9.3.2 Jeugdzorg

Met ingang van 2015 zijn de gemeenten verantwoordelijk voor alle vormen van jeugdhulp zoals die geboden werden door de provinciale jeugdzorg, de geestelijke gezondheidszorg voor jeugdigen (J-GGz) en de zorg voor jeugdigen met een (licht) verstandelijke beperking (J-LVB). Omdat de gemeente dicht bij de inwoner staat, kan zorg en ondersteuning voor een inwoner goed georganiseerd worden. In Epe doen we dat door de regie van inwoners te versterken, preventief te werken en ondersteuning dichtbij te organiseren.

Een deel van de jeugdhulp wordt lokaal georganiseerd, een deel regionaal met de regio Midden-IJssel/Oost-Veluwe (Apeldoorn, Brummen, Epe, Hattem, Heerde, Lochem, Voorst en Zutphen). Uitgangspunt is: lokaal wat lokaal kan, regionaal wat moet. De regie op de uitvoering ligt op lokaal niveau.

Wat waren de ambities voor 2019?

De activiteiten in het kader van jeugdzorg zijn in programma 1 benoemd. Er is een integraal beleidsplan opgesteld 'Samen Meedoen Mogelijk Maken', lopend van 2019-2022. Op basis hiervan is een actieprogramma opgesteld voor de periode 2019-2022. Jaarlijks wordt deze bijgesteld. De activiteiten komen voort uit de regionale afspraken die betrekking hebben op de aansturing en organisatie van de inkoop van individuele voorzieningen voor Jeugd en de maatwerkvoorzieningen WMO -daarbij ook horend kwaliteitscontrole, toezicht, accountmanagement/contractmanagement, monitoring en resultaatsturing- en transformatie opgaven jeugd. Daaraan toegevoegd gaat het om lokale activiteiten gericht op preventie, ontwikkeling van de toegang, de verbinding met het onderwijs en de huisartsen.

Wat hebben we bereikt in 2019?

Geplande activiteiten	Uitgevoerd in 2019
Regionale Inkoop individuele voorzieningen Jeugd en maatwerkvoorzieningen WMO is geïmplementeerd.	<p>Vanaf 1-1-2019 is er een nieuwe raamovereenkomst van kracht. Gedurende het jaar is door toegangsmedewerkers, beleidsmedewerkers en zorgaanbieders met de integrale producten gewerkt en op basis hiervan zijn productdefinities aangescherpt of nieuwe producten ontstaan.</p> <p>Er is een regionaal contractmanagementsysteem (Vendorlink) aanbesteed waarin alle gecontracteerde zorgaanbieders in geregistreerd staan.</p> <p>Twee keer per maand komt de kwaliteitscommissie bijeen om te beoordelen of (nieuwe) zorgaanbieders aan de kwaliteitsvereisten voldoen.</p>
Verbinding CJG-huisartsen.	De GZ-psycholoog werkt vanuit het CJG om de verbinding met de huisartsen te leggen. Er is meer capaciteit gecreëerd, zodat nu naast de huisartsen in Vaassen/Emst ook de huisartsen in Epe/Oene bediend worden.
Transformatie opgave: kinderen zo thuis mogelijk laten opgroeien.	Er is een start gemaakt met een onderzoek om uithuisplaatsingen te voorkomen. Dit onderzoek wordt door Windesheim uitgevoerd.

	Er is een pleegzorgcampagne gehouden, samen met de gemeenten Heerde en Hattem en pleegzorgaanbieders. Dit om meer pleegouders te werven, zodat jongeren/kinderen dichterbij huis opgevangen kunnen worden.
Transformatie opgave: kwetsbare jongeren beter op weg helpen zelfstandig te worden.	Team ED (ervaringsdeskundigen) is verder doorontwikkeld; er is nu een tweede Team ED. Met Gecertificeerde Instellingen is het gesprek gevoerd over het toekomstplan: iedere jongere die uit een residentiële instelling of pleeggezin/gezinshuis stroomt, heeft een toekomstplan waarin levensdomeinen breed is gekeken wat de jongere nodig heeft na zijn 18de.
Transformatie opgave: inzet verwijsindex.	De VIR (verwijsindex risicojongeren) is een instrument waardoor professionals die werken met jongeren en kinderen met elkaar in contact komen als zij zich zorgen maken over een kind, waarna zij informatie kunnen delen om de hulp beter af te stemmen. In 2019 is er een regionale coördinator aangesteld die het gebruik van de verwijsindex implementeert bij alle zorgaanbieders waar we regionale contracten mee hebben.
Monitoring.	Om zicht te hebben op de inhoudelijke en financiële ontwikkelingen is een monitor ingericht. Daarnaast is de effectencalculator ingezet om complexe jeugdcausistiek te bespreken. De bevindingen zijn in een rapport weergegeven. Vanuit Grip op Zorg is onderzocht hoe we op korte en (middel)lange termijn geld kunnen besparen om weer binnen de Sociaal Domein begroting te blijven. Het klanttevredenheidsonderzoek voor Jeugd is uitgevoerd.
Voorliggende voorzieningen.	Het project Steunouder is wederom ingezet, waarin vrijwilligers hulp bieden aan ouders en/of kinderen die een (hulp)vraag hebben. Het uitgangspunt hierbij is dat er in een gezin (tijdelijk) iets niet als vanzelf gaat en het gezin hierbij ondersteuning nodig heeft. Er zijn extra uren schoolmaatschappelijk werk ingezet om zorg en ondersteuning zo preventief mogelijk in te zetten in de leefomgeving van de jongere. De omgangsregeling van Humanitas is twee keer ingezet (complexe scheidingsproblematiek). Er is een preventiematrix jeugd opgesteld. Dit ook in het kader van 'normaliseren'.
Verbinding onderwijs en jeugdzorg.	De Koersnota Duurzame Kindvoorzieningen is opgesteld. Hieraan heeft het onderwijs, de kinderopvang, het welzijnswerk, het CJG en de gemeente meegewerkt. Onderdeel van de Koersnota is het opzetten van een Expertisecentrum. In 2019 zijn er verschillende brainstormsessies gehouden. In februari 2020 wordt een dag georganiseerd voor zowel het onderwijs, de opvang, het welzijnswerk en het CJG om tot concrete plannen te komen om de samenwerking te versterken. Er zijn regionaal bijeenkomsten georganiseerd voor beleidsmedewerkers onderwijs en jeugdzorg om onderlinge samenwerking te verbeteren in het belang van het kind.

9.3.3 De arbeidsmarkt (Participatiewet)

Met de Participatiewet is er één regeling gekomen voor de onderkant van de arbeidsmarkt. De budgetten voor de oude doelgroep, de Wsw en voor de nieuwe doelgroep zijn samengevoegd. Bij de decentralisatie is bezuinigd op het budget voor de sociale werkvoorziening, terwijl de oud-Wsw'ers hun rechten en plichten behouden. Per arbeidsmarktregio hebben gemeenten en sociale partners de opdracht gekregen om een werkbedrijf te ontwikkelen voor het organiseren van (beschut) werken naar vermogen.

De Participatiewet moet leiden tot meer participatie, meer gerichte en effectieve inzet van budgetten en besparing van kosten. Er is minder geld beschikbaar om een uitkeringsgerechtigde naar werk toe te kunnen leiden. Dit is merkbaar voor partners als bedrijven, onderwijs- en zorginstellingen. Uitdaging is om op een houdbare manier met deze financiële opgave om te gaan.

Wat hebben we gedaan in 2019?

De activiteiten in het kader van Participatiewet zijn in programma 10 benoemd. De uitgangspunten uit de Kadernota Participatiewet zijn verder uitgewerkt in de Verordening Participatiewet en in beleidsregels.

In 2019 hebben we onder andere het volgende gedaan:

- Verhogen van het uitstroompercentage participatiewet (voormalig WWB, voormalig WSW en jonggehandicapten):
 - a. Er zijn prestatieafspraken gemaakt met Werkbedrijf Lucrato over de uitstroom.
 - b. Er zijn baanafspraken gerealiseerd met werkgevers en maatschappelijke organisaties voor de Eper doelgroep samen met FactorWerk.
 - c. Er zijn projecten gestart gericht op extra inzet bij het activeren van mensen die al langere tijd een uitkering ontvangen.
- Voortzetten van het huidige participatiebeleid en armoede- en schuldenbeleid waaronder het in stand houden en versterken van de toegang van de gemeentelijke minimaregelingen: meedoenregeling, schoolfonds en het kindpakket;

- Uitvoering geven aan de verzamelverordening en verzamelbeleidsregels voor de Participatiewet;
- Het realiseren van baanafspraken voor de Eper doelgroep door zowel regionale (op arbeidsmarktregio niveau via Factor Werk) als lokale samenwerking vorm te geven met werkgevers;
- Doorontwikkelen van de uitvoeringsorganisaties voor de Participatiewet en de oud-Wsw'ers gericht op de transformatie;
- Er is intensiever ingezet op de doelgroep statushouders binnen het zittend uitkeringsbestand door de integrale aanpak van de WerkClub.
- Het uitvoeren van het driejarige vertrouwensexperiment 'Zelf aan het stuur op maat' (voorheen Regelluw);
- Vervolg geven aan de monitoring op de uitvoering (inhoud en financiën) die zowel landelijk, regionaal als lokaal wordt vormgegeven.

9.4 Financiën en risico's

Wat zijn de financiële effecten van de drie decentralisaties?

Tot 2019 kregen gemeenten via integratie-uitkeringen de middelen beschikbaar voor de Participatiewet, Wmo-begeleiding en de Jeugdwet. In 2019 zijn de integratie-uitkeringen voor Wmo-begeleiding, Wmo-huishoudelijke verzorging en een deel van de Jeugdwet overgeheveld naar het algemene deel van de uitkering. Deze overheveling zorgt ervoor dat een verdeling tussen de twee uitkeringen voor Wmo niet meer te maken is. Voor de jeugdwet geldt dat de middelen voor Voogdij/18+ nog wel een integratie-uitkering blijft en deze dus nog specifiek te volgen blijft. Naast de overheveling naar het algemene deel van de uitkering, zal in de meicirculaire 2020 een nieuwe herverdeling plaatsvinden op basis van vernieuwde maatstaven. Deze wijziging zorgt ervoor dat de toekomstige middelen niet in te schatten zijn.

De gemeente kan dat geld naar eigen inzicht besteden, verantwoording aan het Rijk is niet nodig. De volgende bedragen (€ x 1.000) waren beschikbaar:

Taak	2019
WMO	9.209
Jeugdzorg	6.687
Arbeidsmarkt / Participatie	5.140
Totaal	21.035

Wat hebben we gedaan?

Om de risico's te beheersen worden de drie taakvelden gemonitord zodat tijdig signalen worden ontvangen waarmee bijgestuurd kan worden; beleidsmatig, in de uitvoering en financieel. Daarnaast worden nieuwe monitors ontwikkeld en ingezet. Met de reserve risico's sociaal domein worden de financiële risico's opgevangen die de gemeente loopt.

Jaarrekening

Overzicht van baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Raming 2019 voor wijziging			Raming 2019 na wijziging			Realisatie 2019		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Programma's									
1. Opgroeien in Epe	314	12.064	-11.751	313	12.071	-	444	11.752	-
2. Actief in Epe	503	4.438	-3.935	498	4.123	-3.625	611	4.050	-3.439
3. Zorg en opvang	279	10.158	-9.879	278	10.318	-	1.180	10.726	-9.546
4. Leefbaar en veilig	4	2.043	-2.038	4	2.044	-2.040	-	2.151	-2.151
5. Ruimte en wonen	3.256	4.310	-1.054	3.200	3.989	-789	2.861	3.582	-721
6. Epe op orde	1.167	6.857	-5.690	1.166	6.831	-5.665	1.117	5.596	-4.479
7. Duurzaamheid	6.481	6.630	-149	6.481	6.432	49	6.275	6.650	-376
8. Toezicht en handhaving	106	1.232	-1.126	106	1.277	-1.171	73	1.406	-1.333
9. Bedrijvigheid	8	663	-655	8	778	-770	88	812	-724
10. Weer aan het werk	7.236	15.833	-8.597	7.235	15.618	-8.383	6.780	14.991	-8.211
11. Bestuur en organisatie	404	3.010	-2.606	404	3.139	-2.735	429	3.968	-3.539
Saldo v.d. programma's	19.757	67.234	-47.477	19.695	66.620	-46.925	19.858	65.684	-45.827
Algemene dekkingsmiddelen:									
- Lokale heffingen	9.146	393	8.753	9.146	430	8.716	8.819	449	8.370
- Algemene uitkering	46.150	-	46.150	46.497	-	46.497	47.658	-	47.658
- Dividend	135	6	129	135	6	129	255	6	249
- Financieringsfunctie	1.619	-126	1.745	1.619	-126	1.745	1.853	111	1.742
- Overige	-	105	-105	-	103	-103	6	35	-29
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	57.051	378	56.673	57.397	413	56.984	58.592	601	57.990
Overhead	-	9.689	-9.689	-	10.100	-	-	9.380	-9.380
Heffing Vennootschapsbel.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Onvoorziene uitgaven	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten	76.808	77.301	-493	77.092	77.132	-41	78.450	75.666	2.783
Mutaties in reserves									
1. Opgroeien in Epe	12	472	-460	12	472	-460	33	472	-439
2. Actief in Epe	-	302	-302	-	302	-302	70	306	-236
3. Zorg en opvang	558	95	463	558	95	463	420	2.026	-1.606
4. Leefbaar en veilig	20	-	20	20	-	20	20	-	20
5. Ruimte en wonen	1.730	498	1.232	1.788	498	1.290	1.875	451	1.424
6. Epe op orde	745	384	361	1.206	384	822	398	1.136	-738
7. Duurzaamheid	293	16	277	293	16	277	534	48	485
8. Toezicht en handhaving	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9. Bedrijvigheid	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10. Weer aan het werk	2.887	233	2.654	2.891	233	2.658	2.862	675	2.187
11. Bestuur en organisatie	5.605	7.085	-1.481	9.612	12.242	-2.629	6.491	12.062	-5.571
Algemene dekkingsmidd.	463	2.658	-2.196	463	2.658	-2.196	3.052	372	2.680
Overhead	823	890	-66	1.098	1.000	99	950	1.573	-623
Totaal mutaties in reserves	13.134	12.633	501	17.941	17.900	41	16.705	19.121	-2.417

Gerealiseerd resultaat	89.943	89.935	8	95.033	95.032	-	95.155	94.787	367
-------------------------------	--------	--------	---	--------	--------	---	--------	--------	------------

Toelichting op de baten en lasten

Begrotingsrechtmatigheid

Bij de rechtmatigheidscontrole vormt het begrotingscriterium een belangrijk toetsingscriterium. Uitgangspunt is dat begrotingsoverschrijdingen onrechtmatig zijn. Er zijn echter situaties waarbij overschrijdingen binnen het door de raad uitgezette beleid vallen en binnen het doel blijven waarvoor het budget beschikbaar is gesteld. Hierbij kan gedacht worden aan overschrijdingen die geheel of grotendeels worden gecompenseerd door direct daaraan gerelateerde opbrengsten (bijvoorbeeld via subsidies en kostendekkende omzet) en overschrijdingen bij open einde (subsidie)regelingen. In deze gevallen hebben de overschrijdingen geen effect op het oordeel over de rechtmatigheid. Zie hiervoor de Kadernota Rechtmatigheid 2018 van de Commissie BBV.

In onderstaand overzicht zijn de programma's opgenomen waarbij sprake is van een overschrijding van de lasten, met daarbij een verklaring in hoeverre de afwijking past binnen het door de raad geformuleerde beleid. Voor een nadere uitwerking van de verschillen wordt verwezen naar de financiële analyse van de programma's. De raad autoriseert deze kostenoverschrijdingen met het vaststellen van de jaarrekening.

Programma	Begrotingsafwijking lasten			Verklaring voor verschil	Conclusie
	Begroot	Werkelijk	Vershil		
3. Zorg en opvang	10.318	10.726	- 408	De hogere lasten zijn in hoofdzaak veroorzaakt door een toename van het aantal cliënten met individuele begeleiding (Wmo) en door prijsstijging bij de maatwerkvoorzieningen (in 2019 opnieuw ingekocht).	Past binnen het beleid, geen effect op oordeel over rechtmatigheid.
4. Leefbaar en veilig	2.044	2.150	- 106	De hogere lasten zijn veroorzaakt door de hogere bijdrage die voor 2019 moest worden betaald aan de veiligheidsregio (VNOG).	Past binnen het beleid, geen effect op oordeel over rechtmatigheid.
7. Duurzaamheid	6.432	6.650	- 218	De hogere lasten zijn veroorzaakt door dat de werkelijke kosten van inzameling en verwerking van afval in 2019 hoger waren dan de begroting. De hogere kosten worden voor een groot deel opgevangen door een onttrekking aan de reserve afval. Daarnaast zijn kosten gemaakt voor een participatietraject ten behoeve van het nieuw op te stellen grondstoffenplan.	Past binnen het beleid, geen effect op oordeel over rechtmatigheid.
8. Toezicht en handhaving	1.277	1.406	- 129	De hogere lasten zijn deels veroorzaakt door de hogere toerekening van interne loonkosten, welke worden gedekt door voordelen op andere programma's. Voor een analyse van de loonkosten wordt verwezen naar bijlage 1. Daarnaast zijn personele kosten op dit programma verantwoord, waarvan het budget is opgenomen onder programma 5.	Past binnen het beleid, geen effect op oordeel over rechtmatigheid.
9. Bedrijvigheid	778	813	- 35	De hogere lasten zijn veroorzaakt doordat uitgaven zijn gedaan voor het project Kweekweg energieneutraal. Deze uitgaven worden gedekt uit een subsidie hiervoor.	Dekking door subsidie, geen effect op oordeel over rechtmatigheid.
11. Bestuur en organisatie	3.139	3.968	- 829	De hogere lasten worden veroorzaakt doordat een extra toevoeging nodig is aan de voorziening voor pensioenen van politieke ambtsdragers. Dit is het gevolg van een verlaging van de voorgeschreven rekenrente voor de berekening van de noodzakelijke hoogte van de voorziening.	Wettelijke verplichting, past binnen het beleid, geen effect op oordeel over rechtmatigheid.
Algemene dekkingsmiddelen	413	601	- 188	De hogere lasten zijn veroorzaakt door het resultaat op de rentelasten; per saldo zijn minder rentelasten dan begroot toegerekend aan de programma's. Op de programma's ontstaat hierdoor een voordeel. Verwezen wordt naar bijlage 2 (totaalanalyse rente en afschrijving).	Past binnen het beleid, geen effect op oordeel over rechtmatigheid.
Resultaat bestemming	17.900	19.121	- 1.221	De hogere 'lasten' zijn veroorzaakt doordat het saldo van de toevoegingen aan reserves resulteert in meer toevoegingen aan reserves dan begroot. De grootste afwijkingen betreffen aan de ene kant de toevoegingen van het voordelig resultaat op het sociaal domein en het groot onderhoud wegen aan de desbetreffende reserves. Aan de andere kant de niet uitgevoerde toevoeging aan de reserve precariobelasting.	Past binnen het beleid, geen effect op oordeel over rechtmatigheid.
Investerings	Hogere uitgaven dan begroot			Op twee in 2019 afgesloten investeringskredieten is een overschrijding op de uitgaven ontstaan. Een toelichting hierop is opgenomen in bijlage 2 van deze jaarstukken.	Past binnen het beleid, geen effect op oordeel over rechtmatigheid

Financiële analyses per programma

1 | Opgroeien in Epe

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	12.064	12.071	11.752
Baten	314	313	444
Saldo	-11.750	-11.758	-11.308

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten:

- De begroting van de zorg in natura (ZIN) en de landelijke/ bovenregionale ingekochte zorg is gerelateerd aan de werkelijke uitgaven in 2017. De bestedingen zijn gebaseerd op de gedeclareerde zorg en een inschatting op basis van productieverantwoordingen van zorgaanbieders van de door hen in 2019 geleverde zorg. Dit leidt tot een nadeel. We zien dat er een verschuiving van zorg plaatsvindt. Aan de ene kant wordt er minder residentiële zorg (ver weg) ingezet en meer zorg in kleinschalige gezinshuizen/pleeghuizen of begeleiding dicht bij huis. Ook zien we dat er minder is ingezet in zware zorgvormen en meer in lichtere zorgvormen, ondanks dat de ondersteuningsvragen complexer zijn geworden. 107
 - De kosten in het kader van de persoonsgebonden budgetten (PGB's) zijn gebaseerd op de uitgaven via de Sociale Verzekeringsbank (SVB). Dit levert een voordeel op. Definitieve afrekening op basis van de werkelijke uitgaven van de SVB vindt naar verwachting begin 2019 plaats. -28
- Alle hierboven genoemde onderdelen worden verrekend met de reserve risico sociaal domein en hebben geen invloed op het resultaat. Voor het totaalbeeld van de gedecentraliseerde taken Wmo en jeugdzorg wordt verwezen naar de paragraaf sociaal domein.
- Overige voor- en nadelen:*
- De lasten voor onderwijsachterstandenbeleid (OAB) die bekostigd worden vanuit de algemene middelen zijn door de extra middelen vanuit het Rijk niet ingezet. Zie ook de baten. 111
 - Het Centrum van Jeugd en Gezin (CJG) heeft afgelopen jaar minder subsidie ontvangen dan dat zij hadden aangevraagd. De opgebouwde reserve van het CJG was dusdanig groot dat zij hieruit een deel van de werkzaamheden hebben gefinancierd. 48
 - Een deel van het budget voor gebiedsgericht werken hoeft niet meer ingezet te worden hiervoor. 43
 - De kosten voor leerlingenvervoer vallen hoger uit door een toename in het vervoervolume en hogere vervoerskosten. - 243
 - De directe personele kosten van de afdelingen Ruimte en Samenleving toegerekend aan de programma's. Ten opzichte van de begroting is er een voordeel ontstaan. Het grootste onderdeel hiervan zijn de salariskosten. Een totaalanalyse van de salariskosten is opgenomen in bijlage 1. 148
 - Voordeel kapitaallasten: verwezen wordt naar bijlage 2 voor een totaalanalyse van de kapitaallasten. 305

Baten:

- Door het Rijk is een hogere bijdrage voor de planperiode 2019-2020 verstrekt dan waar in de begroting rekening mee is gehouden. 117

2 | Actief in Epe

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	4.438	4.123	4.050
Baten	503	498	611
Saldo	-3.935	-3.625	-3.439

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten:

· De subsidie aan de bibliotheek over 2017 is in 2018 lager vastgesteld. Het bedrag is verrekend in de uit te betalen subsidie voor 2019.	29
· Uit het oogpunt van onze zorgplicht en de veiligheid rondom sportaccommodaties is in beeld gebracht wat de staat van het onderhoud van de bomen in beeld gebracht. Bij deze keuring geconstateerde nood kap (accuut onderhoud) en de kosten voor deze keuring zijn éénmalig voor rekening van de gemeente. Het toekomstig onderhoud is de verantwoordelijkheid van de sportverenigingen.	- 32
· De bijdrage aan TC de Kouwenaar en Stichting Hippisch Centrum Vaassen voor het vervangen van de velden en de rijvloer zorgt voor een nadeel in de lasten. Deze lasten worden gedekt vanuit reserve 95018 renovatie kunst- en natuurgrasvelden.	- 60

Baten:

· In 2019 ontstaat een voordeel door vrijval vanuit voorziening 96115 Onderhoud wijkgebouwen op basis van het aangepaste MJOP 2019.	70
---	----

3 | Zorg en Opvang

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	10.158	10.318	10.726
Baten	279	278	1.180
Saldo	-9.879	-10.040	-9.546

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten:

- Eind 2018 zijn afspraken gemaakt in de regio Oost-Veluwe (gemeenten Apeldoorn, Brummen, Epe, Heerde en Voorst) om de 2% en 3% bijdragen voor de uitvoering van de maatschappelijke opvang en beschermd wonen, die vanaf 2015 aan Apeldoorn werden overgemaakt, niet meer over te maken. Dit komt omdat er in 2015 t/m 2018 minder uitgaven waren voor Beschermd Wonen. De 2% en 3% bijdragen van 202.000 waren wel begroot. Zie ook de analyse bij de baten. 157

Het deel van het overschot voor de gemeente Epe over de periode 2015 t/m 2018, is terug te vinden bij de baten

- In 2019 verliep het dagbestedingsvervoer via PlusOV. In 2019 is er een nieuwe aanbesteding geweest wat heeft geleid tot een hogere prijs. -40
- In 2019 is een stijging van het aantal cliënten met individuele begeleiding vanuit de Wmo te zien. Daarnaast zijn de maatwerkvoorzieningen voor 2019 opnieuw ingekocht. Dit zorgde voor een prijsstijging bij sommige maatwerkvoorzieningen van bijna 30%. - 543
- Zowel het budget voor de pgb's voor hulpmiddelen, woningaanpassingen en huishoudelijke hulp (materieel) als het budget voor de pgb's voor Wmo begeleiding (immaterieel) is overschreden. De overschrijding van de kosten voor de pgb's materieel heeft te maken met één dure woningaanpassing. De overschrijding van de kosten voor de pgb's immaterieel komt door de verhoogde tarief voor individuele begeleiding. -75
- De pilot Buurtpunt is in Epe en Vaassen sinds 1 december 2018 ingericht als algemene voorziening. De locaties worden gefinancierd met een subsidie en hiermee worden minder (lichte) beschikkingen afgegeven. Mede hierdoor is het aantal inwoners dat een beschikking voor dagbesteding heeft, gedaald. Daarnaast is de subsidie voor deze pilot (€ 200.000) voor boekjaar 2019 betaald uit de Transformatiemiddelen. 349
- In 2019 is het abonnementstarief ingevoerd. De invoering van dit tarief heeft een aanzuigende werking op de huishoudelijke ondersteuning. De extra ontvangen middelen voor de aanzuigende werking zijn toegevoegd aan het budget voor de huishoudelijke ondersteuning. Het effect is lager uitgevallen dan verwacht wat een voordeel oplevert. 136

Alle hierboven genoemde onderdelen worden verrekend met de reserve risico sociaal domein en hebben geen invloed op het resultaat. Voor het totaalbeeld van de gedecentraliseerde taken Wmo en jeugdzorg wordt verwezen naar de paragraaf sociaal domein.

Overige voor- en nadelen:

- In 2018 zijn er regionaal nieuwe overeenkomsten afgesloten met leveranciers voor het verstrekken en onderhouden van Wmo-hulpmiddelen. De overeenkomsten zijn gebaseerd op het hanteren van reële tarieven. Hiermee kunnen leveranciers voldoende kwaliteit van zorg leveren. Daarnaast is de vraag naar hulpmiddelen toegenomen wegens het groeiende aantal ouderen en de inzet om mensen zo lang mogelijk zelfstandig thuis te laten wonen. - 195
- Door het wegvallen van een aantal werkzaamheden en het samenwerken van de regio jeugd en Wmo zijn de lasten lager uitgevallen dan begroot. 59
- Vanaf augustus 2017 verloopt het Collectief vraagafhankelijk vervoer (Regiotaxi) via PlusOV. In 2019 is een aanbesteding geweest wat heeft geresulteerd in een hoger tarief. -44
- De directe personele kosten van de afdelingen Ruimte en Samenleving toegerekend aan de programma's. Ten opzichte van de begroting is er een nadeel ontstaan. Het grootste onderdeel hiervan zijn de salariskosten. Een totaalanalyse van de salariskosten is opgenomen in bijlage 1. - 104

Baten:

- Binnen het vraagafhankelijk vervoer wordt de eigen bijdrage die ontvangen wordt over deze vervoersstroom uitbetaald aan de betreffende gemeente. Dit leidt tot een voordeel. 83
- Bij de begroting is een inschatting gemaakt van de te ontvangen eigen bijdrage binnen de Wmo. Met de invoering van het nieuwe abonnementstarief, is de bijdrage gecorrigeerd met de eigen bijdrage die minder ontvangen zouden worden (opgave Rijk). 47
- Gemeente Apeldoorn voert als centrumgemeente het beleid Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen uit. 760

Hiervoor krijgen zij geld vanuit het Rijk. In 2018 zijn er minder uitgaven voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. Met de betreffende gemeente is afgesproken dat de overgebleven middelen herverdeeld worden.

4 | Leefbaar en Veilig

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	2.043	2.044	2.151
Baten	4	4	0
Saldo	-2.039	-2.040	-2.151

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten:

- De financiële situatie bij de Veiligheidsregio Noord- en Oost Gelderland (VNOG) heeft er toe geleid dat de begroting van de regio aanzienlijk moest worden bijgesteld. Hierdoor is de bijdrage van de deelnemende gemeenten structureel verhoogd. De aanvullende bijdrage van Epe bedraagt in 2019 € 166.000. In de voortgangsrapportages en in afzonderlijke bijeenkomsten is de raad in 2019 over de achtergronden hiervan geïnformeerd. - 166
- Op basis van een actuele uitvraag zijn de directe personele kosten van de afdelingen Ruimte en Samenleving toegerekend aan de programma's. Ten opzichte van de begroting is hierdoor een voordeel ontstaan. Het grootste onderdeel hiervan zijn de salariskosten. Een totaalanalyse van de salariskosten is opgenomen in bijlage 1. 33

5 | Ruimte en Wonen

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	4.310	3.989	3.582
Baten	3.256	3.200	2.861
Saldo	-1.054	-789	-721

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten:

· De directe personele kosten van de afdelingen Ruimte en Samenleving toegerekend aan de programma's. Ten opzichte van de begroting is er een voordeel ontstaan. Het grootste onderdeel hiervan zijn de salariskosten. Een totaalanalyse van de salariskosten is opgenomen in bijlage 1.	240
· Voordeel kapitaallasten: in bijlage 2 is een totaalanalyse van de kapitaallasten opgenomen.	62
· Doordat er minder projecten lopen hoefde er minder planschade uitbetaald te worden en zijn ook de kosten voor stedenbouwkundig en juridisch advies lager uitgevallen.	33
· Voor een aantal specifieke projecten zoals de omgevingswet is ingehuurd. Het budget was geraamd bij personele middelen waardoor daar een voordeel is (zie hiervoor) en bij inhuurkosten een nadeel.	-37
· Bij de voortgangsrapportage is al gemeld dat er meer advisering van OVIJ voor asbestmeldingen ingehuurd moest worden vanwege de autonoom grotere vraag daarnaar. Het betreft de uitvoering van wettelijke taken.	-51
· Voor lagere lasten bouwgrondexploitatie wordt verwezen naar de paragraaf grondbeleid. Dit wordt verrekend met de reserve bouwgrondexploitatie waardoor dit geen effect heeft op het saldo van de jaarrekening.	130
· Een foutieve boeking in de doorbelasting aan Tribuut in 2018 is in 2019 gecorrigeerd en leidt tot een voordeel. Daar tegenover staan lagere baten uit doorbelasting aan Tribuut in 2019.	32

Baten:

· De inkomsten uit betaalde postzegelplannen zijn afhankelijk van initiatieven van particulieren/derden. Afgelopen jaar zijn er relatief weinig nieuwe (kansrijke) initiatieven ontvangen en zijn ook lopende plannen niet verder in procedure gebracht. Waarschijnlijk is de stikstof problematiek hier debet aan.	-26
· Bij de raming van de bouwleges is uitgegaan van een aantal grote projecten. De volgende grote projecten zijn (nog) niet aangevraagd, zodat de opbrengst achter blijft bij de raming: De Boskamp, het voormalige postkantoor in Epe, de bibliotheek Vaassen en VMI.	- 372
· Op een aantal plannen van de bouwgrondexploitatie konden tussentijds of bij afsluiting winsten worden verantwoord; deze zijn conform het beleid toegevoegd aan de reserve bouwgrondexploitatie en hebben daardoor geen effect op het saldo van de jaarrekening.	79
· Er zijn meer gemeentelijke percelen verkocht dan geraamd, waardoor een hogere opbrengst is gerealiseerd.	30
· Een foutieve boeking in de doorbelasting aan Tribuut in 2018 is in 2019 gecorrigeerd en leidt tot een nadeel in de doorbelasting aan Tribuut over 2019. Hier tegenover staan ook lagere lasten.	-32
· Aan Axent Groen zijn over 2017 lasten voor het gebruik van gemeentelijke panden dubbel gefactureerd. Dit is in 2019 ontdekt en hersteld. Verder zijn de kosten voor de beveiliging vervallen en niet langer aan Axent Groen doorbelast.	-25

6 | Epe op orde

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	6.857	6.831	5.596
Baten	1.167	1.166	1.117
Saldo	-5.690	-5.665	-4.479

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten:

- De directe personele kosten van de afdelingen Ruimte en Samenleving toegerekend aan de programma's. Ten opzichte van de begroting is er een voordeel ontstaan. Het grootste onderdeel hiervan zijn de salariskosten. Een totaalanalyse van de salariskosten is opgenomen in bijlage 1 93
 - Voordeel kapitaallasten: in bijlage 2 is een totaalanalyse van de kapitaallasten opgenomen. 498
 - Tijdens het stabiliseren van een tweetal woningen is beton in de uitlegger en het vrijvervalriool terecht gekomen waardoor de doorstroming werd belemmerd. De verantwoordelijk aannemer heeft in eerst instantie geprobeerd dit op te lossen maar uiteindelijk heeft de gemeente de hele rioolstreng moeten vervangen. Dat heeft € 50.000 gekost. Omdat het betreffende stuk riool al meer dan 40 jaar oud was heeft de verzekeraar van de aannemer niet de volledige kosten van deze vervanging vergoed, maar de helft. -50
 - De kosten van het groot onderhoud van wegen worden in de begroting opgenomen voor een gemiddeld bedrag van de kosten over twintig jaar. Het werkelijke onderhoud wordt uitgevoerd op basis van inspectie van de wegen. Hierdoor zijn in sommige jaren de werkelijke kosten van het groot onderhoud lager dan het gemiddelde, in andere jaren hoger dan het gemiddelde. De afwijkingen van het gemiddelde bedrag wordt verrekend met de reserve groot onderhoud wegen. Hierdoor ontstaat een gelijk blijvende last voor het onderhoud door de jaren heen. 754
- In 2019 zijn minder onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd dan gemiddeld. Dat komt doordat bijvoorbeeld het onderhoud aan de Vemderweg naar 2020 is doorgeschoven omdat de waterleidingmaatschappij haar werkzaamheden niet tijdig had afgerond. Ook voor het project Hoge Weerd wordt het merendeel van het straatwerk in 2020 verwacht. Omdat dit voordeel verrekend wordt met de reserve groot onderhoud wegen heeft dit per saldo geen effect op het resultaat van de jaarrekening.
- De winterseizoenen in het begin en einde van 2019 zijn minder streng geweest dan een gemiddeld winterseizoen. Hierdoor is minder inzet nodig geweest voor gladheidsbestrijding en is er minder zout gebruikt. 36
 - In de voortgangsrapportage 2019 is melding gemaakt dat de afgelopen jaren er meer risicobomen zijn bijgekomen dan aangenomen tijdens de aanbesteding van het onderhoud openbare ruimte in 2014 (oorzaken: klimaatverandering en professionalisering databeheer). Daarnaast heeft het afgelopen jaar de eikenprocessierups veel meer overlast veroorzaakt dan voorgaande jaren. De Essentaksterfte waarmee in de begroting rekening was gehouden is daarentegen niet tot nauwelijks opgetreden. Per saldo betekent dit een extra kostenpost om onveilige situaties (gezondheid, dood hout etc.) te voorkomen. -80

Baten:

- Na een hoog aanbod van stormhout (storm 2018) is er een ongekend hoog houtaanbod gekomen door bossterfte vooral ten gevolge van de droge zomer van 2018. Deze sterfte heeft er in Duitsland toe geleid, dat er naar schatting 200.000 ha. bos is afgestorven (200 mln. m3). De jaarlijkse houtoogst in Nederland is normaliter 1 mln. m3. Dit heeft er voor de gemeente Epe toe geleid dat geen hout meer tegen redelijke prijzen kon worden verkocht in 2019 en de inkomst lager uitvielen dan begroot. -47

7 | Duurzaamheid

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	6.630	6.432	6.650
Baten	6.481	6.481	6.275
Saldo	-149	49	-375

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten:

· De directe personele kosten van de afdelingen Ruimte en Samenleving toegerekend aan de programma's. Ten opzichte van de begroting is er een voordeel ontstaan. Het grootste onderdeel hiervan zijn de salariskosten. Een totaalanalyse van de salariskosten is opgenomen in bijlage 1	88
· Voordeel kapitaallasten: in bijlage 2 is een totaalanalyse van de kapitaallasten opgenomen.	72
· Als gevolg van het raadsbesluit van februari 2019 is er een participatietraject uitgevoerd ten behoeve van het nieuw op te stellen grondstoffenplan. Dit leidt tot een nadeel in de jaarrekening.	-68
· De begroting 2019 voor de inzameling en verwerking van grondstoffen (de DVO) is gebaseerd op de definitieve DVO 2018 met een index van 2,5%. De definitieve DVO 2019 en de werkelijke kosten van inzameling en verwerking liggen hoger dan deze begroting. Met ingang van 2019 zijn de inzamelkosten herijkt. De verwerkingskosten bleken hoger dan in de gemeentelijke begroting aangenomen. Hier staat tegenover dat de doorbetaling van PMD vergoedingen lager zijn uitgevallen door behaalde inzamelresultaten gecombineerd met de zuiverheidsgraad, de mate van vervuiling met restafval van het ingezamelde PMD. In totaal leidt dit tot een nadeel op dit programma. Omdat dit nadeel gedeeltelijk wordt opgevangen binnen de reserve afvalstoffenheffing heeft dit maar voor een deel invloed op het saldo van de jaarrekening.	-188
· Als gevolg van lagere kapitaallasten van in 2019 verwachte investeringen in de riolering heeft een toevoeging plaatsgevonden aan de voorziening riolering. Dit leidt tot een nadeel in de lasten op dit programma.	-93
· Niet alle in de begroting 2019 opgenomen middelen voor de energietransitie zijn besteed. Dit leidt tot een voordeel op dit programma. De middelen blijven overigens beschikbaar voor toekomstige jaren doordat deze opgenomen zijn in een bestemmingsreserve.	34
· Doordat de uitvoering van de ecologietaak (wet natuurbescherming), die door de OVIJ voor de gemeente wordt uitgevoerd, niet in de begroting was opgenomen ontstaat er een nadeel in de jaarrekening.	-72

Baten:

· De werkelijke vergoeding voor de inzameling van PMD lag € 100.000 lager dan in de gemeentelijke begroting aangenomen. Verder viel de afrekening van de vergoeding voor PMD over het afgelopen jaar tegen. Dit leidt tot een nadeel op dit programma. Omdat dit nadeel gedeeltelijk wordt opgevangen binnen de reserve afvalstoffenheffing heeft dit maar voor een deel invloed op het saldo van de jaarrekening.	-152
· Als gevolg van lagere kapitaallasten van in 2019 verwachte investeringen in de riolering heeft er geen onttrekking plaats gevonden aan de voorziening riolering. Dit leidt tot een voordeel in de baten op dit programma.	109
· Er konden meer objecten in de rioolheffing worden aangeslagen dan geraamd, waardoor de opbrengst hoger is. Door de verrekening van dit voordeel met de heffing heeft dit geen effect op het saldo van de jaarrekening.	36

8 | Toezicht en Handhaving

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	1.232	1.277	1.406
Baten	106	106	73
Saldo	-1.126	-1.171	-1.333

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten:

- De directe personele kosten van de afdelingen Ruimte en Samenleving toegerekend aan de programma's. Ten opzichte van de begroting is er een nadeel ontstaan. Het grootste onderdeel hiervan zijn de salariskosten. Een totaalanalyse van de salariskosten is opgenomen in bijlage 1 -50
- De kosten van de dienstauto's zijn op dit programma geboekt en leiden hier tot een nadeel. Deze worden gedekt uit de overheadkosten. -25
- De Eerste Kamer heeft niet ingestemd met het wettelijk verbod van asbestdaken per 31 december 2024. Daardoor ontstaat een voordeel als gevolg van niet bestede middelen. 47
- Voor het project Vitale Vakantieparken zijn personeelskosten gemaakt die in dit programma voor een nadeel zorgen. Deze personeelskosten worden gedekt door het budget opgenomen in programma 5. - 110

Baten:

- Er is een lager aantal dwangsommen opgelegd dan in voorgaande jaren. Dit leidt tot een nadeel op dit programma. Bij de algemene dekkingsmiddelen leidt dit tot een voordeel vanwege een minder groot risico op oninbare posten. -45

9 | Bedrijvigheid

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	663	778	812
Baten	8	8	88
Saldo	-655	-770	-724

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten:

- De directe personele kosten van de afdelingen Ruimte en Samenleving toegerekend aan de programma's. Ten opzichte van de begroting is er een nadeel ontstaan. Het grootste onderdeel hiervan zijn de salariskosten. Een totaalanalyse van de salariskosten is opgenomen in bijlage 1. - 19
- Voordeel kapitaallasten: in bijlage 2 is een totaalanalyse van de kapitaallasten opgenomen. 17
- Er is een nadeel als gevolg van het voorfinancieren van het project Kweekweg energieneutraal. Dit bedrag wordt uit subsidie bekostigd. Zie ook de batenzijde. - 46

Baten:

- Er zijn meerdere (niet begrote) subsidies ontvangen waaruit de projecten voortkomend uit de Economische Visie worden bekostigd. Zie ook de lastenzijde. 50
- Bij de netbeheerders is een vergoeding voor vermindering van de levensduur van verharde wegen in rekening gebracht. Dit heeft te maken met graafwerkzaamheden voor de aanleg van een glasvezelnetwerk. Van te voren is niet bekend hoeveel er wordt aangelegd. 19

10 | Weer aan het werk

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	15.833	15.618	14.991
Baten	7.236	7.235	6.780
Saldo	-8.597	-8.383	-8.211

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten:

- Door het aantrekken van de economie en extra inzet op dienstverlening om mensen met een uitkering naar werk te begeleiden is het aantal mensen met een uitkering lager dan verwacht. Door deze daling zijn de kosten van de uitkeringen verlaagd en ontstaat er een voordeel op de lasten. Daartegenover is de rijksbijdrage BUIG naar beneden bijgesteld. Per saldo ontstaat een voordeel. Het resultaat wordt verrekend met de reserve Buig en heeft geen invloed op het saldo van de jaarrekening. 650
- In de prestatieafspraken met Lucrato is opgenomen dat het deel binnen het Participatiebudget dat bedoeld is voor Wsw-oud volledig overgaat van de gemeenten Epe, Apeldoorn en Heerde naar Lucrato. Bij de begroting 2019 is de raming gebaseerd op de meicirculaire 2018. Het Wsw-budget is in de meicirculaire 2019 naar boven bijgesteld waardoor het verschil is ontstaan. Deze bijstelling heeft geen invloed op het saldo van de jaarrekening. - 187
- Conform de uitgangspunten vastgesteld in de kadernota Participatiewet is vanaf 2015 het reïntegratiedeel van het participatiebudget met name ingezet voor de kansrijke klanten via zoveel mogelijk groepsgerichte aanpak. Er is in 2019 minder uitgegeven dan begroot. Het financiële voordeel wordt gestort in de reserve participatie. 276
- De directe personele kosten van de afdelingen Ruimte en Samenleving toegerekend aan de programma's. Ten opzichte van de begroting is er een nadeel ontstaan. Het grootste onderdeel hiervan zijn de salariskosten. Een totaalanalyse van de salariskosten is opgenomen in bijlage 1. -19

Baten:

- Het definitieve budget 2019 BUIG (= rijksbijdrage) is € 537.000 lager dan dat bekend was bij het opstellen van de begroting 2019. In 2019 zijn meer mensen uitgestroomd naar een betaalde baan. Hierdoor zijn meer uitkeringen afgelost dan begroot (€ 58.000). Tegenover de lager uitvallende baten staan ook lagere lasten. Beiden worden verrekend met de reserve BUIG en hebben geen invloed op het saldo van de jaarrekening. - 479

11 | Bestuur en organisatie

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	3.010	3.139	3.968
Baten	404	404	429
Saldo	-2.606	-2.735	-3.539

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten:

- De directe personele kosten van de afdelingen Ruimte en Samenleving toegerekend aan de programma's. Ten opzichte van de begroting is er een voordeel ontstaan. Het grootste onderdeel hiervan zijn de salariskosten. Een totaalanalyse van de salariskosten is opgenomen in bijlage 1. 47
- Als gevolg van een verlaging van de voorgeschreven rekenrente voor de berekening van de noodzakelijke hoogte van de voorziening voor pensioenen van politieke ambtsdragers, is een aanvullende toevoeging aan de voorziening in 2019 noodzakelijk. 812
- In de begroting is een stelpost voor onvoorziene uitgaven opgenomen ter grootte van € 88.000. Deze is niet gericht ingezet en vormt daardoor een voordeel in het geheel van mee- en tegenvallers in de jaarrekening 2019. 88
- Als gevolg van de burgermeesterswisseling zijn er extra kosten gemaakt. Hiervan is melding gemaakt bij de voortgangsrapportage. -50
- Het aantal afgiften van paspoorten en id-kaarten bleek in 2019 groter dan waar in de begroting rekening mee was gehouden. Daardoor zijn de afdrachten aan het Rijk hoger. Zie ook bij de baten. -39
- Voor de aangifte in 2019 van de vennootschapsbelasting is een extern deskundige ingehuurd. Hiervan is melding gemaakt bij de voortgangsrapportage. -70
- De uitgaven voor herstel van schades die niet onder de verzekeringsdekking vallen of onverzekerbaar zijn (waarvoor op dit programma een stelpost is opgenomen), zijn elders verantwoord (met name op programma 1, onderwijsgebouwen). Per saldo is een voordeel ontstaan van circa € 18.000. 28

Baten:

- Het aantal afgiften van paspoorten en id-kaarten bleek in 2019 groter dan waar in de begroting rekening mee was gehouden. Daardoor zijn de inkomsten hoger. Zie ook bij de lasten. 70
- Het aantal verstrekkingen uit de gemeentelijke basisadministratie bleven achter bij het begrote aantal. Daardoor is de legesopbrengs lager. -26

Algemene dekkingsmiddelen

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	378	413	601
Baten	57.051	57.397	58.591
Saldo	56.673	56.984	57.990

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten:

- Het resultaat op de rentelasten is een saldo van lagere externe rentelasten en hogere interne rentelasten. De interne rentelasten worden als bespaarde rente toegevoegd aan het totaal van de reserves en voorzieningen; in bijlage 2 is een totaalanalyse van de kapitaallasten (rente en afschrijving) opgenomen. -240
- De noodzakelijke toevoeging aan de voorziening voor het risico van oninbare vorderingen is in 2019 lager dan begroot, doordat het aantal dwangsommen dat in 2019 is opgelegd lager is dan in de afgelopen jaren. Daarnaast zijn voordelen ontstaan bij de afwikkeling/ontvangst van enkele dwangsommen. Per saldo leidt dit er toe dat een lager bedrag als risicovol wordt aangemerkt. 69

Baten:

- De dividenduitkering van de Bank Nederlandsche Gemeenten (BNG) is over 2019 hoger dan werd voorzien in de begroting, doordat de winsten over 2018, waarvan de dividenduitkering afhankelijk is, hoger waren. Daarnaast is er in 2019 een teruggaaf van de dividendsbelasting over de jaren 2016 tot en met 2018 ontvangen. 120
- De septembercirculaire 2018 tot en met de decembercirculaire 2019 en mutaties in de maatstaven leveren een (bruto) voordeel op. In de circulaire zijn middelen beschikbaar gesteld voor klimaat, rijksvaccinaties, sociaal domein en asielzoekers. Op programma 3, programma 10 en programma resultaatbestemming zijn de uitgaven verantwoord. In 2019 zijn met name voor het sociaal domein extra middelen ontvangen (1,785 milj). Deze middelen worden verrekend met de reserve sociaal domein en hebben geen invloed op het saldo van de jaarrekening. Er wordt € 160.000 onttrokken aan de reserve onderuitputting ter dekking van de afrekening van het accres van 2018. Per saldo komt een nadeel van ca. € 400.000 ten laste van het saldo van de jaarrekening. De effecten van de septembercirculaire 2018 en de meicirculaire 2019 waren gemeld in de voortgangsrapportages. 1.16
2
- De opbrengst OZB valt lager uit. Dit komt voornamelijk doordat bij de tariefsberekening een fout is gemaakt. Er zijn toen ruim 300 objecten dubbel geteld. Daardoor is uitgegaan van een te hoge grondslag, wat heeft geleid tot een te laag tarief. -120
- Er is in 2019 over eerdere jaren meer opbrengst toeristenbelasting ontvangen dan verwacht. 69
- Het aantal meters kabels en leidingen in gemeentegrond is opnieuw bepaald. Dit aantal valt lager uit dan in voorgaande jaren en leidt tot een lagere opbrengst precariobelasting. Het lagere aantal meters komt doordat er beter inzicht is gekomen in de percelen grond waarover de belasting geheven kan worden. Dit nadeel werkt ook door in de jaren 2020 en 2021. -297
- De bespaarde rente over de eigen financieringsmiddelen valt hoger uit dan waarmee in de begroting rekening was gehouden, omdat het totaal aan eigen financieringsmiddelen hoger was dan de raming. De bespaarde rente wordt toegevoegd aan de reserves, waardoor dit voordeel geen invloed heeft op het saldo van de jaarrekening. 230

Overhead

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	9.689	10.100	9.380
Baten	-	-	-
Saldo	-9.689	-10.100	-9.380

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten:

- Het budget voor juridische advisering is overschreden als gevolg van een voorschot dat moest worden betaald voor het (door de rechtbank) inhuren van een deskundige in een schadestaatprocedure. Deze overschrijding is gemeld in de tweede voortgangsrapportage. -90
- De lasten van het generatiepact zijn geraamd op dit programma. Alleen de werkelijke uitgaven lopen via de reserve generatiepact. De lasten hiervan zijn verantwoord op programma Resultaatbestemming. 89
- Vertraging van een aantal ict-projecten heeft een voordeel tot gevolg. Het voordeel wordt verrekend met de reserve ict, waardoor dit geen invloed heeft op het saldo van de jaarrekening. 107
- In 2019 waren middelen geraamd voor asbestverwijdering in het gemeentehuis. De sanering zal plaatsvinden bij de uitvoering van het masterplan. Dekking vindt plaats vanuit de reserve eenmalige dekkingsmiddelen, waardoor dit geen invloed heeft op het saldo van de jaarrekening. 170
- De directe personele kosten van de afdelingen Ruimte en Samenleving toegerekend aan de programma's. Ten opzichte van de begroting is er een nadeel ontstaan. Het grootste onderdeel hiervan zijn de salariskosten. Een totaalanalyse van de salariskosten is opgenomen in bijlage 1. - 230
- voordeel kapitaallasten: in bijlage 2 is een totaalanalyse van de kapitaallasten opgenomen. 694

Verplichte indicatoren

Verplichte indicator vanuit de regelgeving bij dit programma.

Overheadkosten			
De overheadkosten zoals begroot/verantwoord op taakveld 0.4 gedeeld door het totaal saldo van lasten (exclusief toevoegingen aan reserve).			
Jaarrekening 2018	Begroting 2019	Begroot 2020	Rekening 2019
11,7%	12,5%	12,2%	12,3%

Resultaatbestemming

Bedragen * € 1.000

	Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
Lasten	12.634	17.900	19.121
Baten	13.136	17.941	16.705
Saldo	502	41	-2.416

Onder de 'mutaties in de reserves' wordt weergegeven welke toevoegingen en onttrekkingen aan reserves zijn gedaan in de jaarrekening. Het betreffen toevoegingen en onttrekkingen die zijn opgenomen in de begroting of het gevolg zijn van bestaand beleid. In onderstaande analyse worden de grotere afwijkingen (> € 50.000) tussen de begrote en werkelijke toevoegingen en onttrekkingen vermeld. Met het vaststellen van de jaarstukken gaat de gemeenteraad akkoord met de afwijkingen in de toevoegingen en onttrekkingen.

Toelichting op mutaties in lasten en baten

+ is een voordeel ; - is een nadeel ; bedragen in € 1.000

Lasten (toevoegingen aan reserves):

· De toevoeging aan de reserve 'bespaarde rente' is hoger dan geraamd doordat de toevoeging gebaseerd is op de verwachte beginstand van de reserves en voorzieningen. De beginstand van de reserves en voorzieningen was hoger dan waarvan bij het opstellen van de begroting was uitgegaan, waardoor ook de toevoeging hoger is. Het 'renteresultaat' is toegelicht in de analyse van de kapitaallasten (bijlage 2).	-133
· Omdat in de exploitatie 2019 zowel de incidentele als de structurele uitgaven met betrekking tot ICT lager waren dan geraamd (onder andere door vertraging van projecten), is het voordeel dat hierdoor ontstaat toegevoegd aan de reserve ICT-investeringen, om zodoende toekomstige investeringen en uitgaven op dit gebied te kunnen bekostigen.	-109
· De kosten van het groot onderhoud van wegen worden in de begroting opgenomen voor een gemiddeld bedrag van de kosten over twintig jaar. Het werkelijke onderhoud wordt uitgevoerd op basis van inspectie van de wegen. Hierdoor wijkt de hoogte van de werkelijke kosten van het groot onderhoud door de jaren heen af van het gemiddelde. De afwijking van het gemiddelde bedrag wordt verrekend met de reserve groot onderhoud wegen. Doordat in 2019 minder onderhoudswerkzaamheden aan de wegen zijn uitgevoerd dan gemiddeld, wordt het verschil aan de reserve toegevoegd (zie programma 6).	-747
· Omdat de opbrengst van de bouwleges lager is dan de begroting, is ook de toevoeging aan de reserve lager. Geraamd was een toevoeging aan de reserve van € 336.000, door de lagere opbrengst is € 303.000 minder toegevoegd; per saldo heeft dit geen invloed op het saldo van de jaarrekening (zie programma 5).	303
· Om de uitgaven voor het generatiepact goed te kunnen monitoren zijn de bij de begroting beschikbaar gestelde middelen hiervoor in een afzonderlijke reserve gestort. Omdat de dekking komt uit de reserve eenmalige dekkingsmiddelen, heeft dit geen effect op het saldo van de jaarrekening.	-203
· Door het later dan gepland starten van projecten en door langere en cyclische doorlooptijden, worden (in de begroting 2019) eenmalig beschikbare middelen later dan begroot toegevoegd aan de reserve kapitaallasten. Voorbeelden hiervan zijn de renovatie van het gemeentehuis (masterplan) en vervanging van de openbare verlichting.	740
· Het aantal mensen met een uitkering is lager dan verwacht, waardoor de uitgaven van de uitkeringen lager zijn. Hierdoor is een voordeel ontstaan. Daartegenover is de rijksbijdrage BUIG naar beneden bijgesteld. Per saldo ontstaat een voordeel. Het resultaat wordt verrekend met de reserve BUIG, waardoor er geen effect is op het resultaat van de jaarrekening (zie programma 10).	-99
· Op een aantal plannen van de bouwgrondexploitatie konden winsten worden verantwoord; deze zijn conform het beleid toegevoegd aan de reserve bouwgrondexploitatie, waardoor dit geen invloed heeft op het saldo van de jaarrekening. Winsten worden niet op voorhand in de begroting geraamd, maar er is al wel rekening mee gehouden bij de bepaling van de noodzakelijke hoogte van de reserve bij de begroting 2020 (zie programma 5).	-255
· Een bedrag ter grootte van € 400.000 ten behoeve van de herinrichting centrum Vaassen, is toegevoegd aan de reserve kapitaallasten voor de dekking van de kapitaallasten van de investeringsuitgaven. Omdat hier een onttrekking aan de reserve eenmalige dekkingsmiddelen tegenover staat, heeft dit geen effect op het saldo van de jaarrekening.	-400
· Aan de reserve risico's sociaal domein is het voordelige resultaat op het sociaal domein toegevoegd. Dit resultaat is mede ontstaan doordat een positief afwikkelingsverschil is gerealiseerd op af te rekenen bedragen over 2018 (jeugdzorg/Wmo). Daarnaast is een positief resultaat ontstaan op de afrekening/herverdeling van de kosten van Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. Zie voor een nadere toelichting hierop met name de analyses in programma 1 en 3.	- 2.14 2
· Conform de uitgangspunten vastgesteld in de kadernota Participatiewet is vanaf 2015 het reïntegratiedeel van het participatiebudget met name ingezet voor de kansrijke klanten via zoveel mogelijk groepsgerichte aanpak. In 2019 waren de uitgaven lager dan begroot. Het voordeel is toegevoegd aan de reserve participatie, waardoor dit geen invloed heeft op het saldo van de jaarrekening (zie programma 10).	-301
· In de begroting 2019 is er rekening mee gehouden dat de opbrengst precariobelasting kabels en leidingen 2019 voor een belangrijk deel (€ 2,2 mln.) niet met zekerheid als gerealiseerd kan worden beschouwd. Daarom is een toevoeging aan de reserve precariobelasting begroot. Inmiddels is duidelijk dat de heffing over 2019 definitief is gerealiseerd (er is geen bezwaar ingediend); daardoor vindt geen toevoeging aan de reserve plaats.	2.25 2
· Binnen de budgetten voor personeelskosten zijn incidentele bedragen/budgetten gereserveerd, die niet zijn uitgegeven in 2019. Deze budgetten worden overgeheveld naar 2020 door deze toe te voegen aan de reserve organisatieontwikkeling/ langdurig zieken.	-212
· Omdat de beginstand van de reserves en voorzieningen hoger was dan waarmee in de begroting rekening is gehouden, is ook de werkelijke waardecorrectie over de beginstand hoger. Het voordeel is onderdeel van het 'renteresultaat' (zie algemene dekkingsmiddelen en bijlage 2).	-99

Baten (onttrekkingen aan reserves):

· In de primaire begroting 2019 is een onttrekking aan de reserve risico's sociaal domein begroot van het verwachte negatieve resultaat op het sociaal domein. Omdat het resultaat op het sociaal domein over 2019 voordelig is, vindt de begrote onttrekking aan de reserve niet plaats. Zie onder de lasten: hier is een toevoeging aan de reserve opgenomen.	-138
· Omdat de uitgaven/investeringen die uit de reserve ICT worden gedekt, lager waren dan geraamd (onder andere door het nog niet afronden van projecten), is ook de dekking (onttrekking) uit de reserve ICT-investeringen lager.	-404

- Omdat de vervanging van de openbare verlichting cyclisch plaats vindt, fluctueren de jaarlijkse lasten hiervan. Doordat de uitgaven in 2019 aanzienlijk lager waren dan het gemiddelde, is ook de dekking uit de reserve lager. -506
- Door het later dan gepland uitvoeren van de renovatie van het gemeentehuis (masterplan), zal de onttrekking van de middelen voor asbestsanering aan de reserve eenmalige dekkingsmiddelen later plaats vinden. Per saldo heeft dit geen effect op het resultaat van de jaarrekening. -170
- De eenmalige middelen die in de begroting voor drie jaar beschikbaar zijn gesteld voor het generatiepact, zijn in één keer onttrokken aan de reserve eenmalige middelen en toegevoegd aan de reserve generatiepact. Het betreft een overheveling die niet van invloed is op het resultaat van de jaarrekening. 114
- Het saldo van de voor- en nadelen op het gebied van afvalinzameling en -verwerking wordt verrekend met de reserve afval. Omdat de werkelijke kosten van inzameling en verwerking in 2019 hoger waren dan de begroting en de doorbetaling van PMD vergoedingen lager zijn uitgevallen, is een nadeel gerealiseerd. Het nadeel wordt voor een groot deel opgevangen door een (hoger dan begrote) onttrekking aan de reserve afval. Omdat de reserve niet het gehele nadeel kan opvangen, heeft dit voor een deel een (nadelig) effect op het saldo van de jaarrekening. 272
- Op basis van de decembercirculaire 2018 van de algemene uitkering uit het gemeentefonds, de najaarsnota van het Rijk en de CPB-ramingen werd rekening gehouden met een onderuitputting op de rijksbegroting 2018 . Het effect hiervan op de uitkering uit het gemeentefonds ("samen trap op / trap af") werd voor Epe ingeschat op € 160.000. Dit bedrag wordt nu onttrokken aan de reserve ten gunste van 2019, ten behoeve van de verrekening van onderuitputting door het Rijk over 2018 in 2019. 160
- Voor diverse investeringen uit het investeringsplan worden de kapitaallasten gedekt door een onttrekking aan de reserve kapitaallasten. Door het nog niet realiseren of afronden van deze investeringen, zijn nog geen kapitaallasten geboekt en daarom vindt ook nog geen dekking uit de reserve plaats. De kapitaallasten worden conform het financieel beleid voor het eerst geboekt in het jaar na afronding van de investering. Zie ook de analyse van de kapitaallasten (bijlage 2). -396
- Diverse uitgaven op het gebied van personeel en organisatie, waarvoor middelen zijn gereserveerd in de reserve organisatieontwikkeling / langdurige ziekte, worden gedekt door een onttrekking aan deze reserve. Doordat sommige geplande uitgaven zijn uitgesteld of een langere looptijd hebben, is een lager bedrag onttrokken dan begroot. -197

Overzicht van algemene dekkingsmiddelen

Verplichte indicatoren vanuit de regelgeving bij dit programma.

Woonlasten éénpersoonshuishouden Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.				
2016	2017	2018	2019	
610	578	544	602	
Woonlasten meerpersoonshuishouden Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.				
2016	2017	2018	2019	
687	662	620	679	
WOZ-waarde woningen De gemiddelde WOZ waarde van woningen in 1.000 euro.				
2016	2017	2018	2019	
262	262	275	287	

Specificatie algemene dekkingsmiddelen

In de onderstaande tabel treft u het overzicht aan van de algemene dekkingsmiddelen. Deze inkomsten kenmerken zich door hun vrije bestedingsdoel. Voor de analyse van de belangrijkste verschillen wordt verwezen naar de financiële analyse algemene dekkingsmiddelen.

	Begroot 2019	Begroot 2019 na wijziging	Realisatie 2019
- Onroerend zaakbelasting	5.666	5.666	5.542
- Hondenbelasting	71	71	76
- Precariobelasting	2.381	2.381	2.084
- Forensenbelasting	310	310	330
- Toeristenbelasting	718	718	787
- Opbrengst belastingen algemeen	55	-	-
- Kosten	- 393	- 430	- 449
Subtotaal lokale heffingen	8.753	8.716	8.370
- Algemene uitkering	46.150	46.497	47.658
- Dividend uitkering	129	129	249
- Saldo financieringsfunctie	1.745	1.745	1.742
- Overige algemene dekkingsmiddelen	- 105	- 103	- 29
Totale algemene dekkingsmiddelen	56.673	56.984	57.990

Verschillen in optelling ontstaan door afronding.

Toelichting:

Lokale heffingen:

Betreft de heffingen waarvan de bestedingen niet wettelijk gebonden zijn. Voor meer informatie over de bruto opbrengsten uit lokale heffingen wordt verwezen naar de paragraaf lokale heffingen. De opbrengst algemeen omvat de teruggevorderde invorderingskosten, alsmede de uitgekeerde woonlastenverlichting. De kosten betreft de aan Tribuut betaalde bijdrage in verband met deze heffingen.

Algemene uitkering:

Het gepresenteerde bedrag voor de algemene uitkering is inclusief het budget Wmo en verrekeningen die betrekking hebben op voorgaande jaren.

Dividend:

Dividend wordt ontvangen van de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) en van waterbedrijf Vitens.

Saldo financieringsfunctie:

Onder het saldo van de financieringsfunctie wordt verstaan het saldo van (a) de betaalde rente over de aangegane leningen en over de aangetrokken middelen in rekening courant en (b) de ontvangen rente over de uitzettingen.

Overige algemene dekkingsmiddelen:

Dit is de toegerekende rente over de eigen financieringsmiddelen en overige niet aan de andere categorieën toe te rekenen algemene dekkingsmiddelen.

Overzicht aanwending post Onvoorzien

<i>(bedragen x € 1.000)</i>	Bedrag
Begroting 2019	88.000
Begroting na wijziging 2019	88.000
Besteding 2019	-
Saldo onvoorzien per einde boekjaar	88.000

Overzicht incidentele lasten en baten

2019 Bedragen in € 1.000	Incidentele lasten			Incidentele baten		
	Begroting	Begroting na wijziging	Realisatie	Begroting	Begroting na wijziging	Realisatie
1. Opgroeien in Epe	229	395	347	-	-	-
2. Actief in Epe	903	585	585	-	-	-
3. Zorg en Opvang	336	521	521	-	-	-
4. Leefbaar en veilig	5	56	59	-	-	-
5. Ruimte en wonen	655	174	327	-	-	-
6. Epe op orde	203	124	86	-	-	-
7. Duurzaamheid	240	118	88	-	237	237
8. Toezicht en handhaving	175	222	111	-	-	-
9. Bedrijvigheid	50	44	23	-	-	-
10. Weer aan het werk	330	169	139	-	36	36
11. Bestuur en Organisatie	254	-	65	-	-	-
Overhead	695	447	394	-	-	-
Algemene dekkingsmiddelen	10	-	-	2.252	-	-
Resultaatbestemming	10.984	13.998	17.928	11.243	16.048	15.527
Totaal	15.069	16.854	20.673	13.495	16.321	15.800

Uit het overzicht blijkt dat de in de jaarrekening verantwoorde incidentele lasten hoger zijn dan de incidentele baten. Hieruit wordt geconcludeerd dat de structurele lasten worden gedekt door structurele baten en een deel van de incidentele lasten gedekt wordt uit structurele baten.

Toelichting incidentele bedragen in de realisatie > € 50.000:

Programma 1:

In 2019 is € 95.000 voor de verbindende samenwerking met de huisartsen. Daarnaast is incidenteel € 50.000 ingezet voor onderwijs aan nieuwkomers.

Programma 2:

Conform begroting is eenmalig een bedrag van € 300.000 in een reserve gestort voor de renovatie van sportvelden. Daarnaast zijn er kosten gemaakt voor de stimuleringsregeling Jeugd van € 217.525. Ook is een eenmalige subsidie verstrekt aan Sport en Dorpscentrum Vaassen voor € 50.000.

Programma 3:

Om de transformatie WMO, Jeugd en Participatie goede uitvoering te geven, zijn extra incidentele kosten gemaakt van € 167.540 (o.a. Pilot buurtpunten). Aan de was- en strijkservice is in 2019 een bedrag van € 60.000 aan subsidie verstrekt.

Programma 5:

Voor de invoering van de Omgevingswet zijn kosten gemaakt van € € 156.391. Voor het opstellen van de woonzorgagenda is € 115.000 ingezet.

Programma 8:

Voor het project Vitale vakantieparken is € 110.703 ingezet om het proces uit te kunnen voeren.

Programma 10:

Binnen de begroting is geld beschikbaar gesteld voor projecten binnen de participatiewet. Vanuit deze middelen zijn in 2019 voor € 117.706 ingezet.

Programma 11:

Voor de burgemeesterswisseling is in 2019 een bedrag van € 50.000 uitgegeven. Dit is onder andere ingezet voor het burgerpanel, selectieprocedure en de installatie van de burgemeester.

Overhead:

De wet normalisering rechtspositie (WNRA) is op 1 januari 2020 in werking getreden. Om klaar te zijn voor deze wet, zijn extra eenmalige kosten gemaakt van € 92.800. In 2019 is extra ingezet op inwonersparticipatie actieve communicatie naar de samenleving. Hiervoor is € 58.593 aan lasten

gemaakt.

Mutaties in reserves (groter dan € 500.000):

Naast de in de begroting geplande onttrekkingen en toevoegingen aan reserves heeft in 2019 een toevoeging plaatsgevonden aan de reserve risico's Sociaal domein (€ 2.147.000 voordelig resultaat), lagere toevoeging aan de reserve dekking kapitaallasten van € 547.000, een lagere toevoeging aan de reserve Precarioheffing en een hogere storting in de reserve groot onderhoud wegen van € 747.000. Binnen de reserve vervanging openbare verlichting is een lagere onttrekking gedaan van € 506.000.

Voor een verdere analyse van de mutaties in de reserves wordt verwezen naar de toelichting die hierover is opgenomen in de financiële analyse van de mutaties in de reserves.

Overzicht van structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Dit overzicht ondersteunt bij de bepaling en de beoordeling van het structurele evenwicht.

2019 Bedragen in € 1.000	Structurele toevoeging			Structurele onttrekking		
	Begroting	Begroting na wijziging	Realisatie	Begroting	Begroting na wijziging	Realisatie
ICT investeringen	431	431	431	410	410	213
Vervanging openbare verlichting	264	264	266	391	391	278
Vervanging bruggen	70	70	70	-	-	-
Verkoop aandelen Vitens	-	-	-	155	155	155
Aflossing achtergestelde lening Vitens	211	211	211	56	56	56
Verkoop aandelen VNB	35	35	35	138	138	138
Aflossing achtergestelde lening Nuon	57	57	57	57	57	57
Egalisatie winstuitkering Nuon	19	19	19	54	54	54
Overdracht RGV fietspaden	-	-	-	45	45	45
Meubilair gymlokalen	21	21	21	12	12	3
Participatie	-	-	-	26	26	26
Buig-middelen	146	146	246	-	-	-
Precariobelasting	-	2.252	-	-	-	-
Starterslening	60	60	51	9	9	9
Egalisatie opbrengst bouwleges	336	336	33	-	-	-
Dekking kapitaallasten	-	-	-	540	540	144
Totaal	1.650	3.902	1.194	1.893	1.893	1.178

Bezoldiging topfunctionarissen

De Wet Normering Topinkomens (WNT) stelt een maximum aan de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector.

De toegekende bezoldigingen liggen onder de bezoldigingsnorm.

Gegevens 2019	C. Kats	D. Kattenberg	V.J.S.M. Smit
Functiegegevens:	Gemeentesecretaris	Griffier	Griffier
Aanvang en einde dienstverband	1-1 t/m 31-12	1-6 t/m 31-12	1-1 t/m 10-7
Omvang dienstverband (in fte)	1	0,89	1
Dienstbetrekking	ja	ja	ja
Bezoldiging 2019:			
Beloning (belastbare onkostenvergoedingen)	103.674	41.715	38.842
Beloningen betaalbaar op termijn	18.034	7.336	6.963
Subtotaal	121.708	49.051	45.805
Toepasselijk WNT-maximum	194.000	101.104	101.518
Onverschuldigd betaald bedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Totale bezoldiging 2019:	121.708	49.051	45.805
Motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting vordering onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Gegevens 2018			
Aanvang en einde dienstverband in 2018	1/1 - 31/12	nvt	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2018 (in fte)	1	nvt	1
Dienstbetrekking	ja	nvt	ja
Bezoldiging 2018:			
Beloning	102.574	-	77.648
Beloningen betaalbaar op termijn	13.159	-	10.375
Subtotaal	115.733	-	88.022
Toepasselijk WNT-maximum	189.000		189.000
Onverschuldigd betaald bedrag	n.v.t.	-	n.v.t.
Totale bezoldiging 2018:	115.733	-	88.022

Gerealiseerde baten en lasten per taakveld

Programma / taakvelden		Baten	Lasten	Saldo
Programma 1: Opgroeien in Epe		446.612	11.745.077	-11.298.465
4.1	Openbaar basisonderwijs	-413	182.596	-183.008
4.2	Onderwijshuisvesting	16.489	1.434.116	-1.417.627
4.3	Onderwijsbeleid en leerling zaken	403.812	1.902.461	-1.498.649
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-	83.519	-83.519
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	26.722	835.702	-808.979
6.2	Wijkteams	-	566.359	-566.359
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-	5.272.321	-5.272.321
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	-	694.117	-694.117
7.1	Volksgezondheid	-	773.885	-773.885
Programma 2: Actief in Epe		611.113	4.049.642	-3.438.529
5.1	Sportbeleid en activering	8.343	540.979	-532.636
5.2	Sportaccommodaties	337.114	1.473.761	-1.136.647
5.3	Cultuur: presentatie, productie, participatie	811	423.388	-422.577
5.4	Musea	-	43.925	-43.925
5.6	Media	74.127	580.980	-506.853
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	190.718	986.610	-795.892
Programma 3: Zorg en opvang		1.179.932	10.726.283	-9.546.351
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	12.358	1.063.265	-1.050.907
6.2	Wijkteams	3.444	740.177	-736.733
6.3	Inkomensregelingen	13.788	324.913	-311.126
6.4	Begeleide participatie	-	811.475	-811.475
6.5	Arbeidsparticipatie	99	-	99
6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	3.970	1.502.336	-1.498.367
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	373.093	5.610.548	-5.237.455
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-	-	-
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	766.437	369.635	396.802
7.1	Volksgezondheid	6.744	303.934	-297.190
Programma 4: Leefbaar en veilig		-	2.150.616	-2.150.616
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-	1.963.680	-1.963.680
1.2	Openbare orde en veiligheid	-	125.970	-125.970
7.1	Volksgezondheid	-	11.126	-11.126
8.3	Wonen en bouwen	-	49.839	-49.839
Programma 5: Ruimte en wonen		2.858.758	3.589.262	-730.504
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	467.784	739.149	-271.365
5.4	Musea	92.718	100.644	-7.926
5.5	Cultureel erfgoed	-	39.308	-39.308
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	63.542	90.751	-27.209
8.1	Ruimtelijke ordening	74.038	866.148	-792.110
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	1.355.498	1.017.658	337.840
8.3	Wonen en bouwen	805.179	735.605	69.573
Programma 6: Epe op orde		1.116.714	5.596.162	-4.479.448
2.1	Verkeer en vervoer	26.446	2.852.699	-2.826.253
2.2	Parkeren	1.513	21.486	-19.973
2.5	Openbaar vervoer	-	679	-679
5.5	Cultureel erfgoed	21.217	44.390	-23.173
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	218.005	1.843.555	-1.625.549

7.5	Begraafplaatsen en crematoria	849.532	833.353	16.179
Programma 7: Duurzaamheid		6.274.556	6.650.239	-375.683
0.64	Belastingen overig	12.940	5.344	7.596
7.2	Riolering	2.666.834	2.328.658	338.176
7.3	Afval	3.582.122	3.390.091	192.031
7.4	Milieubeheer	12.660	926.146	-913.486
Programma 8: Toezicht en handhaving		72.921	1.406.261	-1.333.340
1.2	Openbare orde en veiligheid	61.409	586.646	-525.237
8.1	Ruimtelijke ordening	-	110.703	-110.703
8.3	Wonen en bouwen	11.513	708.913	-697.400
Programma 9: Bedrijvigheid		88.085	812.480	-724.395
2.1	Verkeer en vervoer	19.456	10.746	8.710
3.1	Economische ontwikkeling	50.611	196.213	-145.602
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	865	108.982	-108.116
3.4	Economische promotie	9.838	289.449	-279.611
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	7.315	207.091	-199.776
Programma 10: Weer aan het werk		6.780.051	14.990.650	-8.210.599
6.3	Inkomensregelingen	6.780.051	9.479.015	-2.698.964
6.4	Begeleide participatie	-	4.618.240	-4.618.240
6.5	Arbeidsparticipatie	-	386.644	-386.644
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-	506.751	-506.751
Programma 11: Bestuur en organisatie		429.390	3.968.316	-3.538.927
0.1	Bestuur	350	2.679.401	-2.679.051
0.2	Burgerzaken	429.040	1.061.370	-632.330
0.8	Overige baten en lasten	-	227.546	-227.546
Overzicht algemene dekkingsmiddelen		58.590.851	600.631	57.990.219
0.5	Treasury	2.107.940	117.230	1.990.709
0.61	OZB woningen	4.002.298	290.212	3.712.086
0.62	OZB niet-woningen	1.490.266	67.465	1.422.801
0.64	Belastingen overig	2.208.245	29.206	2.179.039
0.7	Algemene en overige uitkeringen	47.658.348	-	47.658.348
0.8	Overige baten en lasten	6.478	57.585	-51.107
3.4	Economische promotie	1.117.276	38.933	1.078.343
Overhead		250.259	9.630.229	-9.379.970
0.4	Overhead	250.259	9.630.229	-9.379.970
Resultaatbestemming		16.704.980	19.121.211	-2.416.232
0.10	Mutaties reserves	16.704.980	19.121.211	-2.416.232
Gerealiseerd resultaat		95.404.220	95.037.059	367.161

Balans per 31 december 2019

(bedragen x € 1.000,-)

ACTIVA	31-12-2019	31-12-2018	PASSIVA	31-12-2019	31-12-2018
Vaste activa			Vaste passiva		
Immateriële vaste activa	166	182	Eigen vermogen	57.376	54.593
- Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en saldo agio/disagio	-	-	- Algemene reserve	4.446	2.943
- Kosten van onderzoek en ontwikkeling	-	-	- Bestemmingsreserves		
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden	166	182	· Voor egalisatie van tarieven	247	724
			· Overige bestemmingsreserves	52.316	49.015
Materiële vaste activa	55.638	53.792	· Gerealiseerd resultaat	367	1.911
- Investerings met een economisch nut					
- gronden uitgegeven in erfpacht	-	-	Voorzieningen	8.387	7.188
- overige investeringen met een economisch nut	30.685	31.511	- Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	4.516	3.666
- Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.	18.634	19.287	- Onderhoudsegalisatievoorzieningen	2.111	1.961
- Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut	6.319	2.994	- Door derden beklemde middelen met een specifieke toepassingsrichting	1.759	1.562
Financiële vaste activa	4.953	4.077	Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	-	68
- Kapitaalverstrekkingen aan:			- Obligatieleningen	-	-
- deelnemingen	-	-	- Onderhandse leningen van:		
- gemeenschappelijke regelingen	-	-	· binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	-	-
- overige verbonden partijen	-	-	· binnenlandse banken en overige financiële instellingen	-	68
- Leningen aan:			· binnenlandse bedrijven	-	-
- woningbouwcorporaties	-	-	· overige binnenlandse sectoren	-	-
			· buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en	-	-

- deelnemingen	-	-	overige sectoren		
- overige verbonden partijen	-	-	- Door derden belegde gelden	-	-
- Overige langlopende leningen u/g	4.759	3.884	- Verplichtingen uit hoofde van financial-lease overeenkomsten	-	-
- Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	194	193			
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden	-	-			
Totaal vaste activa	60.758	58.051	Totaal vaste passiva	65.763	61.849
Vlottende activa			Vlottende passiva		
Vorraden	393-	97	Netto vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar	5.899	6.030
- Grond- en hulpstoffen	-	-	- Kasgeldleningen	-	-
- Onderhanden werk, waaronder gronden in exploitatie door gemeente	393-	97	- Banksaldi	-	-
- Gereed product en handelsgoederen	-	-	- Overige schulden	5.624	6.030
- Vooruitbetalingen	-	-	- Uitzettingen in's Rijks schatkist	275	-
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	2.595	2.330	Overlopende passiva	2.098	3.931
- Vorderingen op openbare lichamen	122	125	- Nog te betalen bedragen	1.706	3.374
- Verstrekte kasgeldleningen	-	-	- Vooruit ontvangen bedragen (overheidslichamen)	373	550
- Uitzettingen in's Rijks schatkist	-	413	- Vooruit ontvangen bedragen (overig)	20	6
- Rekening-courantverhoudingen met niet financiële instellingen					
- Overige vorderingen	2.473	1.792			
- Overige uitzettingen	-	-			
Liquide middelen	2	659			

- Kassaldi	1		3
- Banksaldi	1		656
Overlopende activa		10.799	10.672
Totaal vlottende activa		13.002	13.759
Totaal generaal		73.760	71.810

Totaal vlottende passiva		7.997	9.961
Totaal generaal		73.760	71.810

Borg en garantstellingen		107.522	107.184
--------------------------	--	---------	---------

Toelichting op de balans

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten daarvoor geeft.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividend van deelnemingen wordt als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Omdat het niet is toegestaan om voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume op te nemen, worden sommige personele lasten toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken en dergelijke.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming te weten vier jaar. Indien er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (reorganisaties) dient wel een verplichting opgenomen te worden. In de verslagperiode is hiervan geen sprake geweest.

In de jaarrekening zijn onder overlopende passiva opgenomen de van overheidslichamen ontvangen maar nog niet bestede voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

Grondslagen voor de balans

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijging- c.q. vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn.

De kosten van onderzoek en ontwikkeling worden in 5 jaar afgeschreven.

De afschrijving van de geactiveerde kosten van onderzoek en ontwikkeling vangt aan bij ingebruikneming van het gerelateerde materiële vaste actief.

Afsluitkosten van opgenomen geldleningen worden afgeschreven in de looptijd van de betrokken geldlening.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden kunnen worden geactiveerd. Dergelijke geactiveerde bijdragen zijn gewaardeerd op het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen.

De verleende bijdragen worden afgeschreven over de periode waarin het betrokken actief van de derde op basis van de door de gemeente gestelde voorwaarden moet bijdragen aan de publieke taak.

Materiële vaste activa met economisch nut

In erfpacht uitgegeven gronden.

De in erfpacht uitgegeven percelen zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs (i.c. de waarde die bij eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking is genomen). Percelen waarvan de erfpacht eeuwigdurend is afgekocht zijn tegen een geringe registratiewaarde opgenomen.

Investeringsbijdragen met economisch nut

Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijging- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht; in die gevallen wordt op het netto investeringsbedrag afgeschreven.

De nog niet in exploitatie genomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, dan wel lagere marktwaarde.

Slijtende investeringen worden vanaf het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven over de verwachte gebruiksduur, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. Op grondbezit met economisch nut (buiten de openbare ruimte) wordt niet afgeschreven.

Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.

Op investeringen die zijn gerealiseerd tot en met 2016 is in sommige gevallen eenmalig extra afgeschreven zonder economische noodzaak (ter vermindering van toekomstige lasten) of zijn reserves op de investeringen afgeboekt (investeringen met een maatschappelijk nut). Vanaf 2017 worden (door gewijzigde regelgeving) investeringen in alle gevallen geactiveerd en afgeschreven. De gehanteerde afschrijvingstermijnen vloeien voort uit de Nota activerings- en afschrijvingsbeleid en bedragen in jaren:

Activa soort	Termijn
Gronden en terreinen	n.v.t.
Woonruimten	40
Bedrijfsgebouwen	15 - 40
Grond, weg en waterbouwkundige werken	5 - 40
Vervoermiddelen	6 - 15
Machines, apparaten en installaties	5 - 15
Overige materiële vaste activa waaronder inventarissen	5 - 10
Automatisering hardware/software	4 - 10

Investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut.

Infrastructurele werken in de openbare ruimte, zoals bijvoorbeeld wegen, pleinen, bruggen, viaducten en parken, worden geactiveerd en afgeschreven. De ondergrond van deze werken wordt daarbij als integraal onderdeel van het werk beschouwd (en dus ook afgeschreven volgens bovenstaande afschrijvingstermijnen). Voor zover specifieke dekking van de investeringsuitgaven aanwezig is binnen reserves of eenmalige middelen, worden deze eenmalige middelen toegevoegd aan in de reserve dekking kapitaallasten bij het beschikbaar stellen van het investeringskrediet. Vervolgens worden de kapitaallasten van de investering jaarlijks gedekt door een onttrekking aan deze reserve.

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en verstrekte leningen zijn opgenomen tegen nominale waarde.

Participaties in het aandelenkapitaal van N.V.'s en B.V.'s ("kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen" in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen structureel daalt tot onder de verkrijgingsprijs, zal afwaardering plaatsvinden. Tot nu toe is een dergelijke afwaardering niet noodzakelijk gebleken. De actuele waarde ligt ruim boven de verkrijgingsprijs.

Vlottende activa

Vorraden

De als "onderhanden werken" opgenomen bouwgronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs, dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijp maken) en een redelijk te achten aandeel in de rentekosten en de administratie- en beheerskosten.

Winsten uit de grondexploitatie worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Zolang daarvan geen sprake is worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt dynamisch bepaald op basis van de geschatte kansen op inning van de vordering.

Liquide middelen en overlopende posten

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies of het risico.

De voorziening voor pensioenverplichtingen politieke ambtsdragers is tegen de contante waarde van de (al opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd.

De voorzieningen voor groot onderhoud zijn gebaseerd op een meerjarenplanning voor de gemeentelijke panden. Hierbij is rekening gehouden met de kwaliteitseisen en het beleid zoals dat is geformuleerd in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen.

Vaste schulden

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rente typische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Borg- en garantstellingen

De gewaarborgde geldleningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde verminderd met de aflossingen.

Toelichting op de balans 2019

Vaste activa

De materiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

Materiële vaste activa	Boekwaarde 31-12-2019	Boekwaarde 31-12-2018
In erfpacht uitgegeven gronden	-	-
Overige investeringen met een economisch nut	30.685	31.511
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	18.634	19.287
Investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut	6.319	2.994
Totaal	55.638	53.792

De boekwaarde van de erfpachtgronden is in het boekjaar niet gemuteerd.

De investeringen met economisch nut kunnen als volgt worden onderverdeeld:

Categorie vast actief	31-12-2019	31-12-2018
Gronden en terreinen (210 en 214)	3.993	3.996
Woonruimten (220)	-	-
Bedrijfsgebouwen (230 en 234)	22.333	22.968
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken (240)	2.944	3.070
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven (240)	18.634	19.287
Vervoermiddelen (250)	10	13
Machines, apparaten en installaties (260)	1.373	1.407
Overige materiële vaste activa (270+274)	31	56
Totaal	49.319	50.798

Het navolgende overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de overige investeringen met economisch nut weer:

	Boekwaarde 31-12-2018	Investeringen	Desinvestering	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Afwaarderingen	Boekwaarde 31-12-2019
Gronden en terreinen (210 en 214)	3.996	12	12	3	-	-	3.993
Woonruimten (220)	-	-	-	-	-	-	-
Gebouwen (230 en 234)	22.968	745	-	1.380	-	-	22.333
Grond-, weg-, water- bouwkundige werken (240)	3.070	28	-	154	-	-	2.944
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven (240)	19.287	18	-	634	37	-	18.634
Vervoermiddelen (250)	13	-	-	3	-	-	10
Machines, apparaten en installaties (260)	1.407	194	-	228	-	-	1.373
Overige materiële vaste activa (270 en 274)	56	-	-	25	-	-	31
Totaal	50.798	996	12	2.426	37	-	49.319

Onder bijdragen van derden zijn de bijdragen van derden opgenomen, die direct gerelateerd zijn aan de investering.

Onder de afwaarderingen staan de afwaarderingen vermeld wegens duurzame waardeverminderingen.

De belangrijkste in het boekjaar gedane investeringen met economisch nut staan in onderstaand overzicht (> € 500.000):

	Beschikbaar gesteld bedrag	Werkelijk besteed in 2019	Cummulatief besteed (netto)
Geen	-	-	-

De boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut had het volgende verloop:

	Boekwaarde 31-12-2018	Investeringen	Desinvestering	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Afwaarderingen	Boekwaarde 31-12-2019
Gronden en terreinen	-	-	-	-	-	-	-
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	2.993	3.982	-	58	599	-	6.318

Overige materiële vaste activa	1	-	-	-	-	-	1
Totaal	2.994	3.982	-	58	599	-	6.319

Onder bijdragen van derden zijn de bijdragen van derden opgenomen, die direct gerelateerd zijn aan het betrokken actief.

Onder de afwaarderingen staan de afwaarderingen vermeld wegens duurzame waardeverminderingen.

De belangrijkste in het boekjaar gedane investeringen met maatschappelijk nut staan in onderstaand overzicht (> € 500.000):

	Beschikbaar gesteld bedrag	Werkelijk besteed in 2019	Cumulatief besteed (netto)
Herinrichting centrum VSSN fase 1	1.325	1.032	1.507

Financiële vaste activa

Het verloop van de financiële vaste activa gedurende het jaar 2019 wordt in onderstaand overzicht weergegeven:

	Boekwaarde 31-12-2018	Mutaties 2019	Investering	Extra afschrijving	Aflossing/ afschrijving	Afwaarderingen	Boekwaarde 31-12-2019
Leningen aan:							
· woningbouwcorporaties	-	-	-	-	-	-	-
· deelnemingen	-	-	-	-	-	-	-
· overige verbonden partijen	-	-	-	-	-	-	-
Overige langlopende leningen	3.884	-	1.045	-	170	-	4.759
Overige uitzettingen met looptijd > 1 jaar	193	-	1	-	-	-	194
Totaal	4.077	-	1.046	-	170	-	4.953

Flottende activa

Voorraden

De in de balans opgenomen voorraden worden uitgesplitst naar de volgende categorieën:

	31-12-2019	31-12-2018
Grond- en hulpstoffen	-	-
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie door gemeente	-393	97
Gereed product en handelsgoederen	-	-
Vooruitbetalingen	-	-
Totaal	-393	97

Van de bouwgronden in exploitatie kan van het verloop in 2019 het volgende overzicht worden weergegeven:

	Boekwaarde 31-12-2018	Herrubricering	Investeringen	Opbrengsten	Winstuitname reserve	Afwaarderingen	Balanswaarde 31-12-2019
Onderhanden werk (part)	-158	-	107	-	-65	-23	-139
Bouwgrond in exploitatie gemeente	256	-	30	-826	297	-9	-254
Onderhanden werk (Grond ov.)	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	97	-	137	-826	232	-32	-393

In het onderstaande overzicht is een uitsplitsing per complex van het verloop over 2019 opgenomen:

Complex	Boekwaarde 31-12-2018	Herrubricering	Investeringen	Opbrengsten	Winstuitname reserve	Afwaarderingen	Balanswaarde 31-12-2019
· Warande	-44	-	2	-	-66	-	-108
· De Pirk Noord	-21	-	16	-	-	-9	-14
· Klaarbeek	-94	-	89	-	1	-14	-18
Onderhanden werk (part)	-158	-	107	-	-65	-23	-139
· Kouvenaarschool	-47	-	3	-	45	-	-
· Oene-West	-18	-	1	-	2	-9	-25
· Kweekweg VI	322	-	26	-826	250	-	-229
Bouwgrond in	256	-	30	-826	297	-9	-254

exploitatie gemeente							
· Onderhanden werk (Grond ov.) Mozaiek	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	97	-	137	-826	232	-32	-393

Parameters grondexploitatiebegrotingen

Bij de actualisatie van de grondexploitatiebegrotingen zijn de volgende parameters gehanteerd

(tussen haakjes zijn de wijzigingen ten opzichte van de begrotingen per 30 juni 2018 aangegeven):

kostenstijging	3% per jaar	(niet gewijzigd)
opbrengststijging woningen	nvt	
opbrengststijging bedrijfsterrein	0% per jaar	(was 2% stijging per jaar)
rekenrente	0,27% per jaar	(was 0,36% per jaar)

Verwacht exploitatieresultaat

Boekwaarde bouwgronden in exploitatie per 31-12-2019	-115.000
Nog te maken kosten bouwgronden in exploitatie door gemeente	316.000
nog te verwachten opbrengsten	-297.000
verwacht exploitatieresultaat (- is voordelig)	-96.000

Voor een nadere toelichting op de grondexploitatie wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid en Programma 5 Ruimte en Wonen.

Uitzettingen korter dan één jaar

De in de balans opgenomen uitzettingen met een looptijd van één jaar of minder kunnen als volgt gespecificeerd worden:

	Saldo 31-12-2019	Voorziening oninbaarheid	Gecorrigeerd saldo 31-12-2019	Gecorrigeerd saldo 31-12-2018
Vorderingen openbare lichamen	122	-	122	125
Verstrekte kasgeldleningen	-	-	-	-
Uitzettingen in 's Rijks schatkist	-	-	-	413
Vorderingen BUIG	1.401	-1.166	235	252
Overige vorderingen	2.619	-381	2.238	1.540
Totaal	4.142	-1.547	2.595	2.330

Schatkistbankieren

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren

bedragen x € 1000		Verslagjaar	2019			
			Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(1)	Drempelbedrag	675				
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	281	227	193	175	
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	393	448	481	500	
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-	
(1) Berekening drempelbedrag		Verslagjaar				
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	89.935				
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	89.935				
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-				
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van € 250.000	Drempelbedrag	675				
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen		Verslagjaar	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	25.313	20.656	17.763	16.067	
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92	
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	281	227	193	175	

Liquide middelen

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit de volgende componenten:

	31-12-2019	31-12-2018
Kas	1	3
Banksaldi	1	656
Totaal	2	659

Overlopende activa

De post overlopende activa kan als volgt onderscheiden worden:

	31-12-2019	31-12-2018
Vooruitbetaalde bedragen	1.089	1.016
BCF	4.388	4.855
Voorschotbedragen overheidslichamen	-	-
Nog te ontvangen bedragen (overig)	5.322	4.801
Totaal	10.799	10.672

Eigen Vermogen

Het in de balans opgenomen eigen vermogen bestaat uit de volgende posten:

	31-12-2019	31-12-2018
Algemene reserve	4.446	2.943
Bestemmingsreserves	52.563	49.739
Nog te bestemmen resultaat	367	1.911
Totaal	57.376	54.593

Het verloop in 2019 wordt in onderstaand overzicht per reserve weergegeven:

	Saldo 31-12-2018	Toevoeging	Onttrekking	Saldo 31-12-2019
Algemene reserve	2.943	1.998	-495	4.446
Bestemmingsreserves	49.739	19.034	-16.210	52.563
Resultaat	1.911	367	-1.911	367
Totaal	54.593	21.399	-18.616	57.376

Onder "resultaat" staan de toevoegingen of onttrekkingen vermeld uit hoofde van de bestemming van het resultaat van het huidige en voorgaande boekjaar. De hoogte van de reserves is gebaseerd op de actuele situatie en reële verplichtingen.

Toelichting op de aard en doelstelling van de bestemmingsreserves

De aard en doelstelling en het verloop over het boekjaar van de afzonderlijke (bestemmings)reserves is opgenomen in het overzicht 'verloop reserves en voorzieningen'.

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen in 2019 wordt in onderstaand overzicht weergegeven:

	Saldo 31-12-2018	Toevoeging	Vrijval	Aanwending	Saldo 31-12-2019
Verplichtingen / verliezen / risico's	3.666	976	8	117	4.516
Onderhoudsvoorzieningen	1.961	320	89	81	2.111
Derden bekleemde middelen	1.562	198	-	-	1.759
Totaal	7.188	1.493	97	198	8.387

In de kolom vrijval zijn de bedragen opgenomen die ten gunste van de rekening van baten en lasten zijn vrijgevallen. Alle aanwendingen van de voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht.

Toelichting op de aard en doelstelling van de voorzieningen:

De aard en doelstelling en het verloop over het boekjaar van de afzonderlijke voorzieningen is opgenomen in het overzicht 'verloop reserves en voorzieningen'.

Vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar

De onderverdeling van de in de balans opgenomen langlopende schulden is als volgt:

	31-12- 2019	31-12-2018
Obligatieleningen	-	-
Onderhandse leningen:		
· binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	-	-
· binnenlandse banken en overige financiële instellingen	-	68
· binnenlandse bedrijven	-	-
· overige binnenlandse sectoren	-	-
· buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	-	-
Totaal onderhandse leningen	-	68
Door derden belegde gelden	-	-
Waarborgsommen	-	-
Totaal	-	68

In onderstaand overzicht wordt het verloop weergegeven van de vaste schulden:

	Saldo 31-12- 2018	Vermeerderingen	Aflossingen	Saldo 31-12- 2019
Obligatieleningen	-	-	-	-
Onderhandse leningen	68	-	68	-
Door derden belegde gelden	-	-	-	-
Waarborgsommen	-	-	-	-
Totaal	68	-	68	-

Flottende schulden met een looptijd korter dan één jaar

Onder de flottende passiva zijn opgenomen:

	31-12-2019	31-12-2018
Schulden < 1 jaar	5.899	6.030
Overlopende passiva	2.098	3.931
Totaal	7.997	9.961

De in de balans opgenomen kortlopende schulden worden als volgt gespecificeerd:

	31-12-2019	31-12-2018
Kasgeldleningen	-	-
Banksaldi	-	-
Overige schulden	5.624	6.030
Uitzettingen in's Rijks schatkist	275	-
Totaal	5.899	6.030

Overlopende passiva

De specificatie van de overlopende passiva is als volgt:

	31-12-2019	31-12-2018
Nog te betalen bedragen	1.706	3.374
Vooruit ontvangen bedragen overheidslichamen	373	550
Vooruit ontvangen bedragen overig	20	6
Totaal	2.098	3.931

Toelichting op de vooruit ontvangen bedragen van overheidslichamen:

	Saldo 31-12-2018	toevoeging	vrijval	saldo 31-12-2019
VOB Europese overheidslichamen:	-	-	-	-
VOB het Rijk:				
· 176351 OAB	31	194	-	225
VOB overige Nederlandse overheidslichamen:				
· 176376 Afval	39	-	1	38
· 176379 Programma Landschap 2014-2017 Epe	95	-	68	26
· 176388 Herinrichting Vaassen	386	-	386	-
· 176390 Recreatieve Fietsverbinding Vemderweg	-	53	-	53
· 176391 Energiescans Kweekweg	-	30	-	30
Totaal	550	247	455	373

Borg en garantstellingen

Het in de balans opgenomen bedrag voor verstrekte waarborgen aan natuurlijke- en rechtspersonen wordt als volgt naar de aard van de geldlening gespecificeerd:

Aard (bedragen x € 1.000)	Oorspronkelijk bedrag	Percentage borgstelling	Restant begin jaar	Restant eind jaar
Volksgezondheid	p.m.	2,5%	168	168
Volkshuisvesting A 100%	4.654	100,0%	14	12
Volkshuisvesting B 50%	261.493	50,0%	107.001	107.342
Totalen	266.147		107.184	107.522

In 2019 zijn geen bedragen betaald wegens de verleende borg- en garantstellingen.

Niet uit de balans blijvende (langlopende) verplichtingen

In de balans zijn alle bezittingen en schulden toegelicht. Er zijn ook verplichtingen die niet in de balans zijn opgenomen. In onderstaand overzicht zijn deze verplichtingen opgenomen. In onderstaand overzicht zijn de contracten/verbonden partijen opgenomen met een jaarbedrag boven de Europese aanbestedingsnorm met een resterende looptijd van meer dan 2 jaar.

(bedragen x € 1.000)

Partij	Jaarbedrag	Eerste mogelijkheid einde contract
Axent Groen B.V.	3.265	2024
Circulus-Berkel B.V.	3.127	2022
Veiligheidsregio Noord-Oost Gelderland	1.779	doorlopend
Omgevingsdienst Veluwe IJssel	722	doorlopend
GGD Noord en Oost Gelderland	523	doorlopend

COVID-19

Het COVID-19 (corona) virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar mogelijk wel voor onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. We monitoren onze risico's en die van onze partners voortdurend. Met betrekking tot de balansposities aangaande de langlopende leningen, grondexploitaties en kortlopende vorderingen zijn deze met de kennis per 31 december 2019 beoordeeld op een toereikende waardering, de corona-crisis kan mogelijk leiden tot onzekerheden aangaande de inbaarheid (vorderingen), dan wel terugverdien capaciteit (bij grondexploitaties) in 2020. Onze organisatie loopt geen risico voor de continuïteit. We bewaken onze liquiditeitspositie goed en nemen zo nodig maatregelen om onze taken gedurende deze crisis zo goed mogelijk te blijven uitvoeren.

Overzicht verloop reserves en voorzieningen 2019

Soort en naam reserve / voorziening	Saldo 1-1-2019	Toevoeging	Onttrekking	Saldo 31-12-2019
Algemene reserve				
90000 Algemene reserve	2.942.716	1.998.033	495.000	4.445.749
90001 Saldo baten en lasten	1.910.672		1.910.672	
Totaal Algemene reserve	4.853.388	1.998.003	2.405.672	4.445.749
Bestemmingsreserves				
90002 Bespaarde rente	664.004	646.400	923.000	387.404
90003 Eenmalige dekkingsmiddelen	6.486.854	5.742.763	4.760.465	7.469.152
90007 ICT investeringen	3.702.900	759.084	348.580	4.113.403
90019 Cofinanciering	55.872	1.006	56.878	
90022 Mediation bezwaarschriften	10.727	193		10.920
90060 Groot onderhoud gem. gebouwen	510.168	9.183	35.353	483.998
90065 Toekomstbest. Organisatie en huisvesting	289.407	5.209	66.500	228.116
90085 Duurzaamheid	73.441	1.322		74.763
91012 Basisbrandweezorg	19.510	351	19.861	
92005 Onderhoud wegen	960.042	564.617		1.524.659
92009 Vervanging openbare verlichting	916.862	282.877	278.356	921.383
92015 Duurzaam Veilig	10.675	192		10.867
92019 Toeristische Fietspaden	63.409	1.141	33.153	31.397
92030 Wegverbredingen	58.180	1.047	32.000	27.227
92035 Overdracht fietspaden RGV	535.589	9.641	44.505	500.725
92045 Vervanging bruggen	300.295	74.581		374.876
93003 Egalisatie winstuitkering Nuon	617.369	18.521	54.000	581.890
93004 Verkoop 14 aandelen VNB (6%)	591.185	35.471	138.000	488.656
93006 Afl. achtergestelde lening Nuon	1.888.724	56.662	56.662	1.888.724
93007 Verkoop aand. tbv lening Vitens	465.480		155.160	310.320
93008 Afl. achtergestelde lening Vitens	1.861.920	211.018	55.858	2.017.080
94017 Meubilair gymlokalen	10.426	21.239	3.231	28.434
94023 Huisvesting onderwijsvoorzieningen		450.000	30.000	420.000
94030 Asbestsanering scholen	42.458	764		43.222
95003 Restauratie/onderh. monumenten	58.667	1.056	4.629	55.094
95007 Ondh./verv. besch. laanbomen	12.000	216	2.544	9.672
95010 Kunst openbare ruimte	34.226	4.078		38.304
95018 Renovatie kunst- en natuurgrasvelden		300.000	69.908	230.092
95028 Uitvoering groenstructuurplan	24.333	438	1.353	23.418
95030 Landschapsversterking	60.290	1.085		61.375
95035 Accommodaties 2	107.710	1.939		109.649
95040 Bijdrage investeringen sportvoorz.	3.337	60		3.397
95050 Bosbedrijf	30.462	548	6.493	24.517
96013 Groot onderhoud pand Apeldoornseweg 85	37.875	682	18.000	20.557
96028 Risico's sociaal domein	4.356.740	2.225.524	420.000	6.162.264
96032 Minimabeleid	751.370	32.228	408.000	375.598
96050 Participatie	1.798.833	333.291	386.000	1.746.124
96109 BUIG-middelen	3.521.724	309.331	2.067.808	1.763.247
97015 Riolering	112.323	31.682	3.370	140.635

97020 Afval	514.906	15.447	530.353	
98032 Structuurvisies dorpscentra	227.805	4.100	50.000	181.905
98035 Starterslening	299.824	53.569	8.995	344.399
98043 Egalisatie opbrengst bouwleges	981.955	50.204	68.000	964.159
98051 LOG Beemte-Vaassen	136.817	2.463		139.280
99000 Bouwgrondexploitatie	5.996.185	338.978	1.725.849	4.609.314
99005 Organisatieontwikkeling/langdurige ziekte	730.952	610.585	565.573	775.964
99007 Herstel schade nutsbedrijven	31.130	20.016	9.825	41.321
99010 Egalisatie hondenbelasting	97.072	9.064		106.136
99011 Precariobelasting	2.290.371	41.227		2.331.598
99015 Behoedzaamheidsreserve Algemene Uitkering	160.000		160.000	
99018 Generatiepact		203.000	35.802	167.198
99020 Dekking Kapitaallasten	4.794.340	1.971.986	143.520	6.622.806
99918 Restantbudgetten 2018	2.432.397		2.432.397	
99919 Restantbudgetten 2019		3.577.771		3.577.771
Totaal Bestemmingsreserves	49.739.139	19.033.850	16.209.981	52.563.010

Voorzieningen

Groot onderhoud gemeentelijke gebouwen	1.871.889	296.887	150.066	2.018.710
90008 Pensioenen pol. ambtsdragers	3.445.949	944.258	56.000	4.334.207
92011 Groot onderhoud bruggen	19.248	16.447	2.880	32.815
92109 Groot onderhoud openbare verlichting	69.666	1.254	11.005	59.915
97004 Begraven	419.062	49.325		468.387
97012 Riolering	1.142.478	148.219		1.290.697
98125 Bouwgr.expl. fac. n.t.m. kst. afgesl.proj.	219.801	31.720	69.578	181.943
Totaal Voorzieningen	7.188.093	1.488.110	295.075	8.386.674

Aard en doelstelling Reserves

Bestemmingsreserves voor egalisatie van tarieven

97015 Riolering

Het egaliseren van voor- en nadelen die (op basis van nacalculatie) ontstaan door efficiency- of aanbestedingsverschillen op de kosten van uitvoering van de brede rioleringstaak (beheer, onderhoud, investeringen) en door over- of onderdekking in de opbrengst rioolheffing (100% kostendekking op begrotingsbasis). De reserve wordt op begrotingsbasis ingezet voor tariefegalisatie.

97020 Afval

Het egaliseren van voor- en nadelen die (op basis van nacalculatie) ontstaan door efficiency-verschillen op de beheer- en uitvoeringskosten van de inzameling van huishoudelijke afvalstoffen en door over- of onderdekking in de opbrengst afvalstoffenheffing (100% kostendekking op begrotingsbasis). De reserve wordt op begrotingsbasis ingezet voor tariefegalisatie.

99010 Egalisatie hondenbelasting

Het egaliseren van voor- en nadelen die (op basis van nacalculatie) ontstaan in de kosten van de voorzieningen voor hondenbezitters of in de opbrengst hondenbelasting (100% kostendekking op begrotingsbasis). De reserve wordt op begrotingsbasis ingezet voor tariefegalisatie.

Overige bestemmingsreserves

90002 Bespaarde rente

Het reserveren van middelen die ontstaan door het toerekenen van bespaarde rente (door de inzet van eigen financieringsmiddelen) aan de exploitatie. De middelen kunnen worden ingezet (via de integrale afweging bij de begroting) voor de dekking van investeringen of andere eenmalige uitgaven.

90003 Eenmalige dekkingsmiddelen

Het reserveren van eenmalig beschikbare middelen ter dekking van eenmalige uitgaven die zijn opgenomen in de (meerjaren)begroting.

90007 ICT investeringen

Het reserveren van middelen ter dekking van uitgaven en investeringen uit het ICT bestedingsplan.

90019 Cofinanciering

Het reserveren van middelen ter dekking van een gemeentelijke bijdrage aan projecten op diverse beleidsvelden. Voorwaarde is dat Gemeente Epe zelf een bijdrage levert om zodoende financiële ondersteuning te verkrijgen van andere overheden (uit Europese, rijks- en provinciale fondsen).

90022 Mediation bezwaarschriften

Het reserveren van middelen ter dekking van uitgaven voor de pilot mediation.

90060 Onderhoud gemeentelijke gebouwen

Het reserveren van voordelen die ontstaan bij de verkoop van gemeentelijke panden, om hiermee noodzakelijke aanvullingen van onderhoudsvoorzieningen van panden (als gevolg van actualisatie van het onderhoudsplan) op te kunnen vangen.

90065 Toekomstbestendige organisatie incl. huisvesting

Het reserveren van een startkapitaal om te kunnen onderzoeken welke aanvullende maatregelen nodig zijn om de aanbouw van het gemeentehuis af te stoten en het oorspronkelijke gemeentehuis duurzaam geschikt te maken voor de huisvesting van de compactere ambtelijke organisatie.

90085 Duurzaamheid

Het reserveren van middelen voor de dekking van beleidsinitiatieven op het gebied van duurzaamheid. Deze reserve is ook een startkapitaal voor het in het collegeprogramma 2014-2018 opgenomen 'revolving fund'.

91012 Basisbrandweezorg

Het reserveren van onderbestedingen op budgetten (met name huisvesting) binnen het financiële kader van de basisbrandweezorg voor de uitvoering van de afspraken met de VNOG in het kader van 'budgetfinanciering' en ter dekking van tegenvallers in de bedrijfsvoering die nog konden optreden als gevolg van de regionalisering van de brandweertaak. In 2019 valt de reserve vrij.

92005 Onderhoud wegen

Het egaliseren van de onregelmatig gespreide uitgaven voor het onderhoud van de wegen in de gemeente.

92009 Vervanging openbare verlichting

Het egaliseren van de onregelmatig gespreide uitgaven voor de vervanging van de openbare verlichting.

92015 Duurzaam Veilig

Het reserveren van middelen om de uitgaven te dekken van in het meerjareninvesteringsplan opgenomen uitgaven ten behoeve van projecten "Duurzaam Veilig".

92019 Toeristische fietspaden

Het reserveren van middelen om de uitgaven te dekken van projecten voor verbetering van toeristische fietspaden.

92030 Wegverbredingen

Het reserveren van middelen om de uitgaven te dekken van het verbreden van de Smallertsweg.

92035 Onderhoud fietspaden RGV

Het reserveren van middelen om de uitgaven te dekken van het onderhoud en (bijdragen aan) investeringen in / reconstructie van recreatieve fietspaden. Hiervoor zijn destijds van de RGV en de provincie middelen ontvangen in verband met de overdracht van het beheer van de recreatieve fietspaden van de RGV aan de gemeente.

92045 Vervanging bruggen

Het egaliseren van de onregelmatig gespreide uitgaven voor de vervanging van de bruggen in de gemeente.

93003 Egalisatie winstuitkering Nuon

Het reserveren van ontvangen afkoopbedragen van Nuon/VNB. De rente over de reserve en het saldo van de reserve worden ingezet als algemeen (structureel) dekkingsmiddel in de begroting.

93004 Verkoop 14 aandelen VNB

Het reserveren van de afkoopsom (winstuitkering) door verkoop van aandelen VNB (1993). De rente over de reserve (6%) en het saldo van de reserve worden ingezet als algemeen (structureel) dekkingsmiddel.

93006 Aflossing achtergestelde lening Nuon

Het reserveren van de jaarlijkse aflossing van de achtergestelde lening aan Nuon. De rente over de reserve is een algemeen dekkingsmiddel en komt ten gunste van de exploitatie ter compensatie van de weggevallen dividenuitkering.

93007 Verkoop aandelen t.b.v. lening Vitens

Het reserveren van de boekwinst op de achtergestelde lening die aan Vitens is verstrekt na conversie van de gewone aandelen in Vitens. In 15 jaar - tot en met 2021 - wordt de lening afgelost in gelijke termijnen. De aflossingen worden jaarlijks toegevoegd aan reserve 93008. Aan de reserve wordt geen rente toegevoegd.

93008 Aflossing achtergestelde lening Vitens

Het reserveren van de jaarlijkse aflossing van de achtergestelde lening aan Vitens. De rente over de reserve is een algemeen dekkingsmiddel en komt ten gunste van de exploitatie ter gedeeltelijke compensatie van het wegvallen van de dividenuitkering.

94017 Meubilair gymlokalen

Het reserveren van middelen om de uitgaven voor onderhoud en vervanging van toestellen in de gymlokalen gelijkmatig te verdelen over de jaren.

94023 Huisvesting onderwijsvoorzieningen

Het reserveren van middelen voor de toekomstige onderwijsvoorzieningen in de gemeente Epe.

94030 Asbestsanering scholen

Het reserveren van middelen om de uitgaven te dekken van asbestsanering van schoolgebouwen.

95003 Restauratie en onderhoud monumenten

Het reserveren van middelen voor de dekking van het verstrekken van subsidies in restauratiekosten en kosten van onderhoud van monumenten. Het betreft gemeentelijke bijdragen in situaties die niet langer uitgesteld kunnen worden en waarbij men afhankelijk is van gemeentelijke subsidie.

95007 Onderhoud/vervanging beschadigde laanbomen

Het beschikbaar houden van door de verzekering uitgekeerde schadevergoedingen voor beschadigde bomen. De verzekeringsuitkeringen worden ingezet voor onderhoud en eventuele vervanging van beschadigde bomen. De reserve is gemaximeerd op € 12.000.

95010 Kunst openbare ruimte

Het reserveren van middelen voor de aankoop van kunstuitingen bij gemeentelijke bouwprojecten of projecten waar de gemeente nauw bij is betrokken. Op basis van een percentageregeling wordt (m.i.v. 2011) bij de betreffende bouwprojecten de bouwsom vermeerderd met 1%, welk bedrag gereserveerd wordt voor kunstaankopen.

95018 Renovatie kunst- en natuurgrasvelden

Het reserveren van middelen voor renovaties aan kunst- en natuurgrasvelden bij diverse verenigingen.

95028 Uitvoering Groenstructuurplan

Het reserveren van de in 2013 beschikbaar gestelde middelen voor de uitvoering van het groen-structuurplan. Het doel is om in het kader van wijk- en buurtgericht werken in te kunnen spelen op kleinschalige verzoeken van burgers rond groenbeplanting bij civiele- en verkeersprojecten.

95030 Landschapsversterking

Het reserveren van middelen voor de uitvoering (cofinanciering) van het Landschapsontwikkelingsplan (uitvoeringsprogramma).

95035 Accommodaties 2

Het reserveren van middelen voor het toekomstbestendig maken van (dorps)accommodaties, die een belangrijke bijdrage leveren aan wijk- en buurtgericht werken. Betreft de tweede tranche van het project Accommodaties.

95040 Bijdragen investeringen sportvoorzieningen

Het reserveren van middelen voor het verstrekken van bijdragen in investeringen in sportvoorzieningen aan verenigingen.

95045 Omgevingsagenda 2.0

Het reserveren van middelen voor het verstrekken van bijdragen aan projecten in het kader van het regiocontract tussen de provincie en de regio Stedendriehoek; in de begroting 2017 is besloten deze middelen in te zetten voor de omgevingsagenda 2.0.

95050 Bosbedrijf

Het reserveren van middelen voor de dekking van de uitgaven voor de actualisatie van het bosbeheerplan.

96013 Groot onderhoud pand Apeldoornseweg 85

Het reserveren van middelen voor het groot onderhoud van het pand Apeldoornseweg 85.

96028 Risico's Sociaal Domein

Het reserveren van middelen voor het afdekken van de risico's bij de door het rijk (in 2007 en 2015) gedecentraliseerde taken in het sociaal domein (jeugdzorg en Wmo).

96032 Minimabeleid

Het reserveren van middelen voor het opvangen van fluctuaties in de uitvoering en bij incidentele projecten in het kader van het minimabeleid.

96050 Participatie

Het reserveren van middelen voor het afdekken van de risico's en het uitvoeren van projecten in het kader van participatie naar werk.

96109 BUIG-middelen

Het beschikbaar houden van middelen voor de uitvoering van de Wet Bundeling van Uitkeringen Inkomensvoorziening aan Gemeenten (BUIG). Hieronder vallen de inkomensvoorzieningen WWB, IOAZ, IOAW en Bbz startende ondernemers.

98032 Structuurvisies Dorpscentra

Het reserveren van middelen voor de realisatie van de structuurvisies dorpscentra Epe en Vaassen.

98035 Starterslening

Het reserveren van middelen in verband met de risico's bij het verstrekken van starterleningen, gedekt uit de middelen Stimuleringsregeling Goedkope Woningbouw.

98043 Egalisatie opbrengst bouwleges

Het afdekken van de financiële effecten van de fluctuerende opbrengst bouwleges. Hierdoor kunnen de lagere inkomsten op de langere termijn worden gecompenseerd. In de reserve worden gestort de inkomsten uit bouwleges boven € 651.000.

98051 LOG Beemte Vaassen

Het beschikbaar houden van middelen die ontvangen zijn in het kader van het project Landbouw Ontwikkelingsgebied Beemte-Vaassen in verband met de eventuele terugbetalingsverplichting en voor uitgaven die nog gedaan moeten worden (uitvoering met gemeente Apeldoorn).

99000 Bouwgrondexploitatie

Het afdekken van financiële risico's die zich voordoen bij de exploitatie van bouwgrond. Verliezen op complexen worden uit de reserve gedekt. Gerealiseerde winsten worden aan de reserve toegevoegd.

99005 Organisatieontwikkeling / langdurig zieken

Het reserveren van middelen voor dekking van de kosten die samenhangen met organisatieveranderingen en om effecten hiervan (ww-verplichtingen, outplacement, bovenformatief) op te vangen. Ook uitgaven die samenhangen met langdurige ziekte worden uit de reserve gedekt.

99007 Herstel schade nutsbedrijven

Het beschikbaar houden van de middelen, ontvangen van nutsbedrijven, ten behoeve van het herstel van sleuven en lasgaten in element- en asfaltverhardingen.

99011 Precariobelasting

Het reserveren van ontvangen precariobelasting op kabels en leidingen, totdat definitief vast staat dat de opbrengst in stand blijft en is ontvangen. Keuzes over de besteding worden gemaakt in het kader van de jaarlijkse integrale afweging bij de begroting.

99015 Behoedzaamheidsreserve Algemene Uitkering

Het afdekken van het risico dat kan ontstaan als bij het rijk sprake is van onderuitputting bij de najaarsnota. Als deze niet wordt doorvertaald in de decembercirculaire van de algemene uitkering, wordt een storting in deze reserve gedaan ter hoogte van de te verwachten onderuitputting, zodat in het daarop volgende jaar het bedrag van de definitieve onderuitputting kan worden gedekt uit de reserve.

99018 Generatiepact

Het reserveren van middelen om de komende jaren de uitgaven van het generatiepact te kunnen spreiden/bekostigen

99020 Dekking kapitaallasten

Het reserveren van middelen voor de dekking van de kapitaallasten van investeringen die worden gedekt uit eenmalige middelen. Vanaf 2017 mogen investeringen niet meer in een keer worden afgeschreven (BBV) maar wordt het investeringsbedrag toegevoegd aan deze reserve, zodat de kapitaallasten over de afschrijvingsduur uit de reserve kunnen worden gedekt. Hierdoor drukken de kapitaallasten niet op de reguliere exploitatie.

99918 Restantbudgetten 2018

Het reserveren van (incidentele) restant budgetten uit het jaar 2017, zodat realisatie in 2018 kan plaats vinden.

99919 Restantbudgetten 2019

Het reserveren van (incidentele) restant budgetten uit het jaar 2018, zodat realisatie in 2019 kan plaats vinden.

Aard en doelstelling Voorzieningen

Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's

90008 Pensioenverplichting politieke ambtsdragers

Ingesteld voor de (toekomstige) verplichting tot uitbetaling van pensioenen aan wethouders en gewezen wethouders en de eventuele overdracht van pensioenen.

98125 Bouwgrondexploitatie facilitair n.t.m. kosten afgesloten proj.

Ingesteld in verband met nog te maken kosten voor facilitaire plannen in de bouwgrondexploitatie, die zijn afgesloten, maar waarvoor nog een bedrag als verplichting moet worden gereserveerd.

Onderhoudsegalisatievoorzieningen

Groot onderhoud gemeentelijke gebouwen

Ingesteld voor de egalisatie van de onregelmatig gespreide uitgaven van het groot onderhoud van de gemeentelijke gebouwen. Het betreffen de gebouwen die duurzaam bijdragen aan de uitvoering van een gemeentelijke taak.

92011 Groot onderhoud bruggen

Ingesteld voor de egalisatie van de onregelmatig gespreide uitgaven van het groot onderhoud van de bruggen.

92109 Groot onderhoud openbare verlichting

Ingesteld voor de egalisatie van de onregelmatig gespreide uitgaven van het groot onderhoud van de openbare verlichting.

Door derden beklemde middelen met een specifieke aanwendingsrichting

97004 Begraven

Ingesteld voor het opvangen van fluctuaties in het onderhoud van eigen graven en het reserveren van de ontvangen afkoopsommen voor toekomstig onderhoud.

97012 Riolering

Het egaliseren van tijdelijke voor- of nadelen die (op basis van nacalculatie) ontstaan als gevolg van overschotten (c.q. tekorten) op de lasten van de inzameling van afvalwater (via de riolering). Uitgangspunt (begrotingsbasis) is dat de lasten voor 100% gedekt worden door de rioolheffingen. Op begrotingsbasis wordt deze voorziening ingezet om de tariefstijgingen conform GRP te realiseren. Verschillen in de heffing (tariefdeel) verlopen via de reserve riolering (97015).

Verantwoordingsinformatie specifieke uitkering (SiSa)

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2015 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking SiSa - d.d. 27 januari 2020								
OCW	D6	Onderwijsachterstandenbeleid 2015-2022 (OAB)	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kinderopvang en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)			
		Gemeenten	Aard controle R Indicatornummer: D6 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D6 / 02	Aard controle R Indicatornummer: D6 / 03			
			€ 219.457	€ 109.993	€ 0			
			Hieronder per regel één gemeente(ode) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid	Hieronder per regel één gemeente(ode) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering		
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D6 / 04	Aard controle R Indicatornummer: D6 / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D6 / 06	Aard controle R Indicatornummer: D6 / 07		
			1					
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 63 Participatiewet, gemeentebel 2013	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente
		Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	1.1 Participatiewet (PW)	1.1 Participatiewet (PW)	1.2 Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	1.2 Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	1.3 Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	1.3 Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06
			€ 5.555.762	€ 131.333	€ 391.034	€ 35.789	€ 104.319	€ 4.323
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	
			1.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	1.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	1.5 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	1.7 Participatiewet (PW)	1.7 Participatiewet (PW)	
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 12
			€ 17.870	€ 3.087	€ 0	€ 326.071	€ 2.030	Ja
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeentebel 2013	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Bob
		Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004						
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06
			€ 25.976	€ 20.000	€ 15.782	€ 23.379	€ 20.192	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee			
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 06			
			€ 0	€ 0	Ja			
VWS	H4	Specifieke uitkering Sport	Ontvangen Rijksbijdrage (jaar T)	Projectnaam / nummer	Totale aanvraag per project (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen (automatisch berekend)	Verrekening (jaar T) Ontroerende zaken (sportaccommodaties) per project ten laste van Rijksmiddelen	Verrekening (jaar T) Roerende zaken sportoefening en sportstimulering per project ten laste van Rijksmiddelen	Verrekening (jaar T) Overige kosten per project ten laste van Rijksmiddelen
		Gemeenten						
			Aard controle R Indicatornummer: H4 / 01	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: H4 / 02	Aard controle R Indicatornummer: H4 / 03	Aard controle R Indicatornummer: H4 / 04	Aard controle R Indicatornummer: H4 / 06	Aard controle R Indicatornummer: H4 / 06
			1	€ 8.343	€ 8.312	€ 1.636	€ 285	€ 388
			Kopie projectnaam / nummer	Totale besteding (jaar T) per project ten laste van Rijksmiddelen (automatische berekening)	Percentage besteed (jaar T) per project ten opzichte van aanvraag ten laste van Rijksmiddelen (automatische berekening)	Tegroting	Overig (jaar T) ten opzichte van ontvangen Rijksbijdrage - automatisch ingevuld	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: H4 / 07	Aard controle R Indicatornummer: H4 / 06	Aard controle R Indicatornummer: H4 / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: H4 / 10	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: H4 / 11	
			1	Indicatornummer: 632787	8312	99,63%	€ 31	

Controleverklaring

Bijlagen

1 | Analyse salariskosten

Inleiding

In deze bijlage wordt een totaalanalyse gegeven van de salariskosten, zoals deze in deze jaarrekening zijn verwerkt. In de financiële analyses van de afzonderlijke programma's wordt hiernaar verwezen.

Onderstaande analyse heeft betrekking op de geraamde en werkelijke salariskosten, inclusief uitgaven voor inhuur van derden. De salariskosten zijn aan de programma's toegerekend op basis van de bij de begroting 2019 bepaalde verdeelsleutel, gebaseerd op de tijdsbesteding van medewerkers aan taakvelden c.q. programma's. Het overzicht is inclusief de salariskosten van de raad en burgemeester en wethouders.

Analyse

De post salarisuitgaven is circa 15,2% van de totale lasten (voor bestemming) van de gemeente.

Budgetopbouw		
	salariskosten	14.198.000
	salariskosten gedekt uit reserves (o.a. organisatieontwikkeling)	592.000
	salariskosten in voortgangsrapportage	148.000
	vergoeding voor detachering	- 69.000
	subsidies e.d.	61.000
	Totaal budget salariskosten (A)	14.930.000
Bestedingen		
	salarisuitgaven	11.621.000
	inhuur extern (ivm ziekte, zwangerschap, vacatures, projecten)	2.190.000
	storting in de reserve organisatie ontwikkeling/generatiepact	203.000
Ontvangsten		
	detachingsvergoedingen, ouderschapsverlof, zwangerschapsverlof en WAO/UWV gelden	-130.000
	Totaal bestedingen en ontvangsten (B)	14.884.000
Saldo salariskosten (A-B), voordeel		46.000

Het voordelige verschil wordt voor € 142.000 veroorzaakt door lagere salariskosten als gevolg van een lagere loonkostenstijging dan begroot (€ 107.000) en door de vacature van de burgemeester (€ 35.000). De uitkering aan wachtgeldten voor wethouders was € 49.000 hoger dan begroot. De overige verschillen laten een nadeel zien van € 47.000.

Toerekening salariskosten aan investeringen en grondbedrijf

Van alle salariskosten wordt jaarlijks een deel toegerekend aan investeringen en bouwgrondexploitatie. Deze toegerekende kosten komen daarmee niet ten laste van de reguliere exploitatie. Omdat door deze wijze van toerekenen (personele) lasten worden doorgeschoven naar de toekomst, is een aantal jaren geleden (mede op advies van de provincie) er voor gekozen om in de begroting stapsgewijs een stelpost op te bouwen, waarmee deze toerekening kan worden afgebouwd. Er wordt binnen de organisatie op gestuurd om deze toerekening ook daadwerkelijk te verminderen. Dit heeft geleid tot een daling in de afgelopen jaren, waardoor de exploitatie meer wordt belast.

Effect in 2019

In 2019 heeft dit er toe geleid dat minder uren zijn toegerekend aan grondbedrijf en investeringen dan waarvan bij de begroting was uitgegaan. Het betreft een bedrag van € 187.000. Dit heeft een nadelig effect op het resultaat van de jaarrekening.

2 | Analyse kapitaallasten

Inleiding

In deze bijlage wordt een totaalanalyse gegeven van de kapitaallasten, zoals deze in de jaarrekening zijn verwerkt. In de financiële analyses van de afzonderlijke programma's wordt hiernaar verwezen.

Begroting en werkelijkheid

Begrote kapitaallasten (rente en afschrijving)	5.051.000
Werkelijke kapitaallasten (rente en afschrijving)	4.235.000
Saldo (voordeel)	816.000

Dit voordeel wordt in hoofdlijnen veroorzaakt door investeringen waarvan de realisatie nog niet is gestart of later is opgestart en nog niet volledig is uitgevoerd dan waarvan in de begroting was uitgegaan. Hiervoor waren in de begroting al wel kapitaallasten opgenomen.

Analyse op productniveau

De verschillen doen zich voor op de volgende producten (verschillen groter dan € 25.000):

Voordelen:	
Wegen	79.000
Openbare Verlichting	43.000
Verkeer	233.000
Afkoppelen hemelwater (riolering)	73.000
Vrijerval riolering	56.000
Gemeentehuis	- 32.000
Automatisering / ICT	293.000
Totaal Voordeel	745.000

Extra afschrijvingen

In 2019 zijn geen extra afschrijvingen gedaan.

Financiering (renteresultaat)

Het verschil tussen begrote en werkelijke rentelasten/doorberekende rente is € 233.000 nadelig. De werkelijke (interne en externe) rentelasten zijn in 2019 nagenoeg gelijk aan de begroting. Door een lagere boekwaarde van de materiële vaste activa is van de totale rentelasten echter een lager bedrag aan rente via de kapitaallasten toegerekend aan de programma's. Daardoor is het eigenlijke voordeel op de kapitaallasten lager.

Meerjareninvesteringsplan (MIP)

Het verschil tussen de begrote en de werkelijke kapitaallasten is € 558.000 voordelig. Dit betreft de in de begroting opgenomen stelposten voor kapitaallasten voor investeringen in het meerjareninvesteringsplan (uitgezonderd het deel waarvan de kapitaallasten gedekt worden door een onttrekking aan de reserve kapitaallasten (€ 279.000); tegenover de lagere kapitaallasten staat een lagere onttrekking aan deze reserve). Vanaf 2019 is (conform de afspraken in het coalitieprogramma) niet meer op voorhand in de begroting rekening gehouden met het voordeel dat in de regel ontstaat doordat voor geplande investeringen in 2019 nog geen kapitaallasten worden geboekt in de jaarrekening ('onderuitputting').

Invloed op het saldo van de jaarrekening

Om te bepalen wat het effect is op het saldo van de jaarrekening wordt het bedrag van € 816.000 (voordeel) aangevuld met:

1. het renteresultaat (zie hierboven): - € 233.000
2. het resultaat op stelposten uit het meerjareninvesteringsplan (zie hierboven): € 558.000
3. een lagere doorberekening van kapitaallasten van investeringen voor begraafplaatsen en riolering; dit voordeel van € 74.000 wordt verrekend met de desbetreffende reserve/voorziening; bij de bepaling van de opbrengst en tarieven bij de volgende begrotingsbehandeling wordt dit voordeel betrokken;
4. het voordeel op kapitaallasten van de ict investeringen, waarvan de kapitaallasten gedekt worden uit de ict reserve; tegenover de lagere kapitaallasten staat een lagere onttrekking aan de reserve ict (€ 293.000); deze middelen blijven in de reserve beschikbaar voor de geplande toekomstige uitgaven/kapitaallasten;
5. het voordeel op kapitaallasten van andere investeringen, waarvan de kapitaallasten gedekt worden door een onttrekking aan de reserve kapitaallasten (€ 279.000); tegenover de lagere kapitaallasten staat een lagere onttrekking aan deze reserve;

Recapitulatie

Het resultaat hiervan is dat de kapitaallasten het saldo van de jaarrekening 2019 positief beïnvloed hebben met € 495.000.

Kapitaallasten overhead

Een deel van de kapitaallasten komt niet rechtstreeks tot uitdrukking op de reguliere programma's in de programmarekening. Het betreffen de kapitaallasten van investeringen in de overhead (zoals automatisering, huisvesting, bedrijfsmiddelen). Deze lasten worden verantwoord op het programma overhead.

Afgesloten kredieten

In 2019 zijn er kredieten afgesloten met een positief en een negatief saldo. In deze paragraaf worden de in 2019 afgesloten kredieten waarop een kostenoverschrijding of onderschrijding groter dan € 25.000 heeft plaatsgevonden toegelicht. Met het vaststellen van de jaarrekening stemt de raad in met alle kostenoverschrijdingen.

Komgrensmaatregelen en fietsoversteek Apeldoornseweg Zuid.

De kosten zijn € 33.000 hoger uitgevallen ten opzichte van de raming. Dit komt doordat er aanvullende, niet voorziene werkzaamheden uitgevoerd moesten worden. Dit betrof het aanpassen van de hoogte van het fietspad ter hoogte van de gerealiseerde verkeersgeleider(s), het aanvullen van de strook langs de rijbaan met beton voor de benodigde stabiliteit in verband met zwaar vrachtverkeer en het afvlakken van de druppel op de kruising met de Laan van Fasna.

Vervanging drukriool 2019

De kosten voor de vervanging van drukriool in 2019 zijn € 36.000 hoger uitgevallen. Het vervangen van drukriool wordt per deelgebied uitgevoerd waarbij elk cluster in één keer vervangen wordt, halverwege ophouden is daarbij geen optie.

Vervanging netwerkcomponenten

De kosten voor vervanging zijn binnen andere budgetten opgevangen en daarmee valt een investeringskrediet van € 60.000 vrij en blijft beschikbaar in de reserve ict.

Vervanging openbare verlichting 2019

De vervanging van de openbare verlichting wordt gebaseerd op het beleidsplan met als financiële basis de daarin opgenomen budgetten. In de investeringsbegroting is voor elk jaar een gelijk bedrag beschikbaar echter in de praktijk volgt de vervanging en de daarmee gepaard gaande kosten niet hetzelfde jaarlijks gelijkblijvend patroon maar fluctueert per jaar. In 2019 is daardoor minder uitgegeven dan begroot. Echter dat bedrag blijft in de reserve vervanging openbare verlichting, die deze investeringsuitgaven dekt, beschikbaar zodat de tegengestelde cyclus in volgende jaren opgevangen kan worden.

Riool bergbezink voorziening Beekstraat

Door diverse werkzaamheden te combineren kon het riool bergbezink voorziening aan de Beekstraat aanzienlijk goedkoper worden aangelegd. Het ontstane voordeel is reeds opgenomen in het meerjareninvesteringsplan voor de komende jaren.

Computerapparatuur raadsleden

Door een wijziging in de regeling voor vergoeding van computerapparatuur raadsleden waarbij geen apparatuur meer verstrekt wordt maar een vergoeding gegeven wordt, zijn er minder kosten gemaakt (€25.000).

3 | Toelichting bij paragraaf Financiering

Kasgeldlimiet

bedragen in euro	Begroting 2019	Werkelijkheid 2019			
		1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
<i>Toegestane kasgeldlimiet</i>					
In procenten van de grondslag	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%
In euro's (1)	7.645.000	7.645.000	7.645.000	7.645.000	7.645.000
<i>Omvang vlottende korte schuld</i>					
Opgenomen gelden < 1 jaar	5.000.000	4.667.000	1.667.000	-	-
Schuld in rekening-courant		-	-	-	-
Totaal vlottende korte schuld (2)	5.000.000	4.667.000	1.667.000	-	-
<i>Vlottende middelen</i>					
Contante gelden in kas	-	-	-	-	-
Tegoeden in rekening-courant	-	3.113.000	3.695.000	4.260.000	2.548.000
Totaal vlottende middelen (3)	-	3.113.000	3.695.000	4.260.000	2.548.000
<i>Toets kasgeldlimiet</i>					
Toegestane kasgeldlimiet (1)	7.645.000	7.645.000	7.645.000	7.645.000	7.645.000
Totaal netto vlottende schuld (4) = (2) - (3)	5.000.000	1.554.000	-2.028.000	-4.260.000	-2.548.000
Ruimte (+) / Overschrijding (-) =(1) - (4)	2.645.000	6.091.000	9.673.000	11.905.000	10.193.000

Renterisiconorm

Renterisiconorm en renterisico's op vaste schuld 2019

bedragen in euro	Begroting	Rekening
<i>Renterisico op vaste schuld</i>		
Renteherziening op vaste schuld o/g (1a)	-	-
Renteherziening op vaste schuld u/g (1b)	-	-
Netto renteherziening op vaste schuld (1) = (1a) - (1b)	-	-
Te betalen aflossingen (2)	70.000	70.000
Renterisico op vaste schuld (3) = (1) + (2)	70.000	70.000
<i>Renterisiconorm</i>		
Begrotingstotaal (4)	89.950.000	89.950.000
Het bij ministeriële regeling vastgesteld percentage (5)	20%	20%
Renterisiconorm (6) = (4) * (5)	17.990.000	17.990.000
<i>Toets renterisiconorm</i>		
Renterisiconorm (6)	17.990.000	17.990.000
Rente op vaste schuld & aflossingen (7)	70.000	70.000
Ruimte (+) / Overschrijding (-); (8) = (6) - (7)	17.920.000	17.920.000

Renteschema

Renteschema 2019

bedragen in euro	begroting	rekening
<i>Rentelasten en rentebaten</i>		
Externe rentelasten over korte en lange financiering (1a)	56.600	6.252
Externe rentebaten (idem) (1b)	10.000	13.552
Saldo rentelasten en rentebaten (1) = (1a) - (1b)	46.600	-7.300
Rente die aan het grondbedrijf moet worden doorberekend	-	-
Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-	-
Rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken, die aan het betreffend taakveld moet worden doorgerekend	-	-
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	46.600	-7.300
Rente over eigen vermogen	1.609.000	1.839.455
Rente over voorzieningen	-	-
Totaal aan taakvelden toegerekende rente	1.655.600	1.832.155
Aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	1.751.200	1.734.264
Renteresultaat op het taakveld Treasury	95.600	-97.891

Verklaring van gebruikte afkortingen

Afkorting	Betekenis
3D	drie decentralisaties in het sociaal domein: jeugdzorg, AWBZ en Participatiewet
afl.	aflossing
a.g.v.	als gevolg van
AMW	algemeen maatschappelijk werk
APV	Algemene plaatselijke verordening
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
BAG	basisadministratie adressen en gebouwen
B&W	burgemeester en wethouders
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
Bbz	Bijstand voor zelfstandigen
BCF	BTW compensatie fonds
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BRP	basisregistratie personen
BTW	belasting over de toegevoegde waarde
BUIG	bundeling van uitkeringen aan gemeenten
B.V.	besloten vennootschap
ca.	circa
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
c.q.	casu quo (in welk geval)
d.m.v.	door middel van
DNB	De Nederlandsche Bank
DSO	digitaal stelsel omgevingswet
DVO	dienstverleningsovereenkomst
ED	ervaringsdeskundigen
EMU	Europese Monetaire Unie
etc.	etcetera
excl.	exclusief
Fido	financiering decentrale overheden (wet)
FMI	functie mengingsindex
fte	fulltime-equivalent
GGD	gemeenschappelijke gezondheidsdienst
GGI	gemeentelijke gemeenschappelijke infrastructuur
GGZ	geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg
GRP	gemeentelijk rioleringsplan
GVVP	gemeentelijk verkeers- en vervoersplan
Halt	het alternatief
HRM	human resource management
IBD	informatiebeveiligingsdienst
i.c.	in casu (in dit geval)
incl.	inclusief
ICT	informatie- en communicatie technologie
IOAW	inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
i.v.m.	in verband met
KCC	klant contact centrum

LED	light-emitting diode
LEJA	Lokaal Educatieve Jeugd Agenda
LOG	landbouwwontwikkelingsgebied
MBO	middelbaar beroepsonderwijs
MIP	meerjareninvesteringsplan
mln.	miljoen
MO/BW	maatschappelijke opvang en beschermd wonen
MJOP	meerjarenonderhoudsplan
NOG	Noordoost Gelderland
N.V.	naamloze vennootschap
n.v.t.	niet van toepassing
n.t.m.	nog te maken
o.a.	onder andere
OAB	onderwijs achterstandenbeleid
OVIJ	Omgevingsdienst Veluwe IJssel
OZB	onroerende-zaakbelasting
p.m.	pro memorie
RES	regionale energietransitie strategie
RGV	voorheen: Recreatie Gemeenschap Veluwe, nu: Leisurelands
RSG	Rijks Scholengemeenschap N.O.-Veluwe
PMD	plastic metaal drinkpakken
Sisa	Single information single audit
SVB	Sociale Verzekeringsbank
SW	sociale werkplaats
t.b.v.	ten behoeve van
TC	tennisclub
t/m	tot en met
VFP	Vaassen Flexible Packaging B.V.
VMI	Veluwse Machine Industrie
VNB	Veluwse Nuts Bedrijven
VNOG	Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland
VO	voortgezet onderwijs
VOB	voortuitontvangen bedrag
voorz.	voorziening
WAO	Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering
Wet Fido	Wet financiering decentrale overheid
WGDI	Wet generieke digitale infrastructuur
WOZ	waardering onroerende zaken
WMO	Wet maatschappelijke ondersteuning 2015
WNT	Wet normering topinkomens
WSW	Wet sociale werkvoorziening
WW	Werkloosheidswet
WWB	Wet Werk en Bijstand, sinds 1 januari 2015 heet deze wet Participatiewet

